

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS MOKYKLOS
PRIVATINĖS TEISĖS INSTITUTAS

DOMINYKA ŠEPUTAITĖ
CIVILINĖ IR VERSLO TEISĖ

SUTARTINĖS ATSAKOMYBĖS TAIKYMAS SUTARTIES NUTRAUKIMO ATVEJU
Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas – Prof. dr. Vaidas Jurkevičius

Vilnius, 2024 m.

TURINYS

ĮVADAS	3
1. Sutarties nutraukimas ir sutartinė atsakomybė: bendrosios įžvalgos.....	7
1.1. Sutarties nutraukimo samprata ir teisinės pasekmės	7
1.2. Sutartinės atsakomybės tikslas ir teisinė prigimtis sutarties nutraukimo kontekste	16
1.3. Sutartinės atsakomybės santykis su kitais pažeistų teisių gynimo būdais sutarties nutraukimo kontekste	22
2. Sutartinės atsakomybės sąlygos sutarties nutraukimo kontekste.....	28
2.1. Neteisėti veiksmai/kaltė.....	29
2.2. Žala	33
2.2.1. Žalos santykis su palūkanomis	37
2.2.2. Žalos santykis su netesybomis.....	42
2.3. Priežastinis ryšys	45
3. Sutartinės atsakomybės ypatumai atskirų sutarčių rūšių nutraukimo atvejais.....	49
3.1. Preliminarioji sutartis	49
3.2. Komercinio atstovavimo sutartis	53
3.3. Atlygintinų paslaugų teikimo sutartis.....	56
IŠVADOS	59
LITERATŪROS SĄRAŠAS	61
ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA	80
ANOTACIJA ANGLŲ KALBA	80
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA	81
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	82
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ	83

IVADAS

Tiriama problema, baigiamojo darbo aktualumas ir reikšmė. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso¹ (toliau - **CK**) 6.221 str. 1 dalyje nurodyta, kad sutarties nutraukimas atleidžia abi šalis nuo sutarties vykdymo, o to paties straipsnio 2 d. įtvirtinta, kad sutarties nutraukimas nepanaikina teisės reikalauti atlyginti nuostolius, atsiradusius dėl sutarties neįvykdymo, bei netesybas. Šis CK straipsnis pateikia tik dalinį atsakymą į klausimą, kokios teisinės pasekmės gali kilti nutraukus sutartį. Pažymėtina, kad straipsnio pavadinimas yra „Sutarties nutraukimo teisinės pasekmės“, dėl ko atrodytų, kad jame turėtų būtų aptariamoms visoms galimoms teisinėms pasekmėms, visgi jame tik nurodyta, kad nutraukus sutartį yra galima civilinė atsakomybė, o civilinė atsakomybė yra tik viena iš galimų teisinių pasekmių esant sutarties nutraukimui. Užsienio teisės aktai taip pat nurodo, kad sutarties nutraukimas neužkerta kelio reikalauti nuostolių atlyginimo. Kaip ir Lietuvoje, detalesni šių normų išaiškinimai paliekami teismų praktikai.

Nors teismų praktika ir nepateikia baigtinio teisinių pasekmių sutarties nutraukimo atveju sąrašo, atskiros teismų praktikos bylos padeda išsigryninti, ko nukentėjęs asmuo gali reikalauti sutarties nutraukimo atveju. Žinojimas, ko galima reikalauti, yra būtinas norint sėkmingai įgyvendinti teisę į teisminę gynybą, tačiau net ir tai nepateikia atsakymų į papildomai kylančius klausimus, kuriuos šiuo magistro darbu ir yra siekiama atsakyti: kokios teisinės pasekmės gali kilti nutraukus sutartį; kokiais atvejais nutraukus sutartį yra galima reikalauti žalos atlyginimo, o kuriais ne; ar yra būtina ginčyti sutarties nutraukimą, tam, kad būtų galima reikalauti žalos atlyginimo; ar teisėtas sutarties nutraukimas visuomet lemia civilinės atsakomybės atsiradimo negalimumą, t. y. ar asmeniui, teisėtai nutraukusiam sutartį, gali kilti civilinė atsakomybė; ar sutarties nutraukimo atveju gali būti taikoma deliktinė atsakomybė ir ar šiame kontekste gali kilti sutartinės ir deliktinės atsakomybės pagrindų konkurencija; kokie yra atskirų civilinės atsakomybės sąlygų (neteisėtų veiksmų, kaltės, žalos ir priežastinio ryšio) ypatumai sutarties nutraukimo atveju; koks yra sutartinės atsakomybės santykis su kitais pažeistų teisių gynimo būdais; kokie yra ypatumai taikant sutartinę atsakomybę atskirų sutarčių rūšių nutraukimo kontekste?

Paskutinio klausimo nagrinėjimui buvo pasirinktos šios sutartys: preliminarieji, komercinio atstovavimo bei atlygintinų paslaugų. Nurodytos sutartys buvo pasirinktos todėl, kad nagrinėjant jas buvo pastebėta tam tikrų ypatumų, kurie yra taikomi jų nutraukimo atveju.

¹ „Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas“ (Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262), TAR, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8A39C83848CB/asr>.

Šių klausimų giluminis nagrinėjimas gali išties praturtinti teismų praktiką, leisti turėti atsakymus, į kylančius klausimus dėl sutartinės atsakomybės taikymo ypatumų sutarties nutraukimo kontekste, vienoje vietoje. Sutartinės atsakomybės taikymas nutraukus sutartį turi savo ypatumų, kurie skiriasi nuo sutartinės atsakomybės taikymo sutarčiai nesant nutrauktai, todėl yra labai svarbu šiuos ypatumus nustatyti. Taip pat svarbu pažymėti, kad šis darbas gali suteikti pridėtinę vertę ir pačiai teisės doktrinai, kuri nėra nuosekliai ištirta (juolab, kad Lietuvos teisės doktrinoje ši tema nebuvo nagrinėta apskritai). Taigi, šis tyrimas gali prisidėti ne tik prie teismų praktikos praturtinimo, bet ir prie teisės doktrinos plėtros ir tobulinimo, nes išsamesnis šių klausimų nagrinėjimas gali praturtinti ir teisės mokslą, suformuluoti naujus teorinius ir praktinius požiūrius (ypač atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos teisės doktrinoje tai iki šiol liko nepaliesta).

Baigiamojo darbo originalumas, mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis. Nors Lietuvos autorių, nagrinėjusių sutartinę atsakomybę ar sutarties nutraukimą, dar galima rasti, tačiau darbų, kuriuose būtų analizuota sutartinė atsakomybė sutarties nutraukimo kontekste, identifikuoti nepavyko. Analizuojant užsienio literatūrą galima pastebėti tą pačią tendenciją, kad autoriai yra linkę aptarti tik pačią sutartinę atsakomybę, sutarties nutraukimą, kaip atskiras civilinės teisės kategorijas, tačiau nesikoncentruoti į sutartinės atsakomybės taikymą nutraukus sutartį.

Autoriai, kurių darbuose bent iš dalies užsimenama apie sutartinės atsakomybės taikymą nutraukus sutartį, yra šie: Raluca Tomescu², Virginie Colaiuta ir Shona Frame³, Mindy Chen-Wishart⁴, Raul Alexandru Hepes ir Roxana Denisa Vidican⁵, Martijn Van Kogelenberg⁶ Reinhard Zimmermann⁷, Aldo Frignani ir Alessandra Sonnati⁸, Abdullah Qazi⁹, Hector L. MacQueen¹⁰,

² Raluca Tomescu, „Contractual Liability, Rescission and Termination of Contract, Penalties, Interests, Damages, Penal Clause“, *International Conference Education and Creativity for a Knowledge-Based Society* 345, IX (2015): 345-349, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/icedvtykbs2015&i=345>.

³ Virginie Colaiuta ir Shona Frame, „The Legal Consequences of a Wrongful Termination“, *Construction Law International* 13, 4 (2019): 53-55, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/cnstrcnl13&i=285>.

⁴ Mindy Chen-Wishart, „Contractual Remedies: Beyond Enforcing Contractual Duties“, *George Washington Law Review* 85, 6 (2017): 1617-1624, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/gwlr85&i=1709>.

⁵ Raul Alexandru Hepes ir Roxana Denisa Vidican, „Creditor's Rights in Case of Non-Performance of Contractual Obligations. Resolution, Termination and Exception to Non-Enforcement“, *AGORA International Journal of Juridical Sciences* 16, 2 (2022): 4-9, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/agoraijjs2022&i=40>.

⁶ Martijn Van Kogelenberg, „Deliberate Breach of Contract and Consequences for Remedies: Exploration of a Neglected Area in the Law of Contract“, *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 21, 1 (2014): 141-161, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/maastje21&i=143>.

⁷ Reinhard Zimmermann, „Restitution after Termination for Breach of Contract in German Law“, *Acta Juridica* 1997 (1997): 121-138, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/actj1997&i=129>.

⁸ Aldo Frignani ir Alessandra Sonnati, „Italy - Termination of Master Franchise Agreements and the Consequences“, *International Journal of Franchising Law* 6, 4 (2008): 5-12, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/intjoflw6&i=85>.

⁹ Abdullah Qazi, „Liquidated Damage upon Contract Termination“, *Court Uncourt* 7, 1 (2020): 49-52, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/counco7&i=49>.

¹⁰ Hector L. MacQueen, „Remedies for Breach of Contract: The Future Development of Scots Law in Its European and International Context“, *Edinburgh Law Review* 1, 2 (1997): 200-226, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/edinlr1&i=208>.

Adnan Amkhan¹¹. Nurodyti autoriai savo darbuose siekia išgryninti, koks yra sutartinės atsakomybės ryšys su sutarties nutraukimu, taip pat kokios teisinės pasekmės gali kilti nutraukus sutartį apskritai. Autoriai atkreipia dėmesį į tai, kad teisės aktuose yra įtvirtinta galimybė nutraukus sutartį taikyti sutartinę atsakomybę, tačiau sutartinė atsakomybė yra tik viena iš galimų teisiųjų pasekmių.

Išanalizavus teisės doktriną, galima daryti išvadą, kad tema yra neiširta, nauja bei itin originali. Sutartinės atsakomybės nutraukus sutartį įstatyminis reguliavimas yra itin bendro pobūdžio, padengiantis tik pačią esmę ir leidžiantis ją plėtoti teismų praktikai. Šis įstatymų leidėjo pasirinkimas yra priimtas su tikslu siekti neapriboti teismo galimybių susidūrus su nestandartinėmis situacijomis, ką ribotų detalus įstatyminis reglamentavimas. Esant tokiam mažam šaltinių kiekiui gali pasirodyti, kad ši tema nėra tokia reikšminga, visgi, šios temos svarbą rodo gausi teismų praktika, kurioje analizuojami sutartinės atsakomybės taikymo atvejai esant sutarties nutraukimui. Atsižvelgiant į tai, šis magistro darbas turėtų leisti bent dalinai užpildyti analizių teisės doktrinoje stygių. Šiame darbe yra tikslinga apžvelgti šį institutą (įvertinus atitinkamą teismų praktiką) ir pateikti susistemintą, apibendrintą informaciją, kuri leistų turėti aiškius ir koncentruotus atsakymus į klausimus, kylančius iš sutartinės atsakomybės taikymo sutarties nutraukimo kontekste.

Tyrimo tikslas – atskleisti sutartinės atsakomybės ypatumus sutarties nutraukimo kontekste.

Tyrimo uždaviniai:

1) paaiškinti sutarties nutraukimo sampratą, sutarties nutraukimo pasekmes, sutartinės atsakomybės tikslus bei teisinę prigimtį sutarties nutraukimo kontekste, kartu atskleidžiant sutartinės atsakomybės santykį su kitais pažeistų teisių gynimo būdais sutarties nutraukimo kontekste;

2) atskleisti atskiras civilinės atsakomybės sąlygas (neteisėti veiksmai, kaltė, žala ir priežastinis ryšys) sutarties nutraukimo kontekste, įskaitant žalos santykį su netesybomis bei žalos santykį su palūkanomis;

3) identifikuoti sutartinės atsakomybės ypatumus atskirų sutarčių rūšių nutraukimo kontekste (preliminariosios, komercinio atstovavimo bei atlygintinų paslaugų sutartys).

Tyrimo metodika. Darbe buvo naudoti 1) *duomenų rinkimo* ir 2) *duomenų analizės* metodai. Plačiausiai naudotas duomenų rinkimo metodas buvo dokumentų analizės metodas, kurį naudojant remtasi šiais šaltiniais: teisės aktais, teismų praktika ir teisės doktrina. Šis metodas leido

¹¹ Adnan Amkhan, „Termination for Breach in Arab Contract Law“, *Arab Law Quarterly* 10, 1 (1995): 17-30, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/arablq10&i=27>.

išnagrinėti teisinės normas, kurios reglamentuoja sutartinę atsakomybę nutraukus sutartis ne tik Lietuvoje, bet ir užsienio valstybėse.

Duomenų analizės metodas, kuris taip pat buvo panaudotas šiame darbe, yra *lyginamasis metodas*, kuriuo remiantis darbe buvo analizuojami įvairūs šaltiniai sutartinės atsakomybės taikymo sutarties nutraukimo kontekste. Lyginamuoju metodu buvo aptarti ir 2016 m. tarptautinių komercinių sutarčių principai (**UNIDROIT principai**¹²) bei juose įtvirtinti sutartinės atsakomybės klausimai esant sutarties nutraukimui, taip pat užsienio teisės aktai.

Tyrimo struktūra. Ši magistro darbą sudaro turinys, įvadas, 3 dėstomosios dalys ir išvados. Magistro darbo pabaigoje yra sudarytas literatūros, kuria buvo remtasi, sąrašas, taip pat darbo anotacijos bei santraukos lietuvių ir anglų kalbomis. *Pirmojoje dėstomojoje dalyje* yra atskleidžiama sutarties nutraukimo samprata, sutarties nutraukimo pasekmės, sutartinės atsakomybės tikslai bei teisinė prigimtis sutarties nutraukimo kontekste, kartu atskleidžiant ir sutartinės atsakomybės santykį su kitais pažeistų teisių gynimo būdais sutarties nutraukimo kontekste. *Antrojoje dėstomojoje dalyje* yra atskleidžiamos atskiros civilinės atsakomybės sąlygos (neteisėti veiksmai, kaltė, žala ir priežastinis ryšys) sutarties nutraukimo kontekste, įskaitant žalos santykį su netesybomis bei žalos santykį su palūkanomis. *Trečioje dėstomojoje dalyje* yra identifikuojami sutartinės atsakomybės ypatumai atskirų sutarčių rūšių nutraukimo kontekste (preliminarioji, komercinio atstovavimo, atlygintinų paslaugų sutartys).

Ginamieji teiginiai.

1. Nukentėjęs asmuo gali pareikšti reikalavimą dėl nuostolių, atsiradusių nutraukus sutartį, atlyginimo, atskirai neginčydamas sutarties nutraukimo fakto.
2. Teisėto sutarties nutraukimo atveju ją nutraukusiam asmeniui gali kilti sutartinė atsakomybė, jeigu nustatomos jos sąlygos.

¹² UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts. 2016 ed., žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2016/>.

1. SUTARTIES NUTRAUKIMAS IR SUTARTINĖ ATSAKOMYBĖ: BENDROSIOS IŽVALGOS

1.1. Sutarties nutraukimo samprata ir teisinės pasekmės

„Šiuolaikinėje Lietuvos civilinės teisės doktrinoje sutartis aiškinama kaip šalių valios išraiška, kaip laisvas asmenų valios suderinimas, kurio tikslas – sukurti tarpusavio teises ir pareigas“¹³. Sutartys leidžia užtikrinti ne tik teisinį saugumą, bet ir fundamentalių teisės principų įgyvendinimą, inovacijų skatinimą verslo plėtrą, konfliktų prevenciją ir sprendimą bei kt., todėl sutarčių svarba negali būti paneigiama nei Lietuvoje nei ir visame pasaulyje. „[...] esminis sutarties, kaip sandorio, požymis yra šalių ketinimas sukurti tarpusavio teises ir pareigas“¹⁴.

Šalys sudarydamos sutartis siekia, kad prievolės numatytos sutartyse būtų įgyvendintos tinkamai, kad sutartys pasibaigtų tinkamu jų įvykdymu, tačiau sutartinių santykių pasibaigimas tinkamu įvykdymu ne visuomet yra realiai įgyvendinamas. Tą patvirtina ir tai, kad vienas iš labiausiai paplitusių kreditoriaus pažeistų teisių gynimo būdų yra sutarties nutraukimas¹⁵.

„Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad sutarties nutraukimas – kreditoriaus teisių gynimo būdas, o sutarties nutraukimo ribojimai reiškia, kad turi būti paisoma ir skolininko interesų. Skolininko teisės ginamos nustatant nutraukimo sąlygas, tvarką bei nutraukimo padarinius“¹⁶. „Vis dėlto sutarties nutraukimas yra kraštutinė – ultima ratio – priemonė, kuriai taikyti nepakanka vien formalus pagrindas. Favor contractus principas įpareigoja šalis siekti išsaugoti sutartį, jeigu tai tik yra įmanoma. Viešasis interesas užtikrinti civilinių santykių stabilumą ir teisėtų lūkesčių apsaugą riboja sutarties šalies vienašalę iniciatyvą nutraukti sutartį, todėl nutraukiant sutartį turi būti atsižvelgiama ir į sutartį pažeidusios šalies interesus, taip užtikrinant šalių teisėtų interesų pusiausvyrą. Šių veiksnių svarba kartu nesuteikia teismui teisės suabsoliutinti favor contractus principo reikšmės sutartiniuose santykiuose, taip paneigiant vienos iš sutarties šalių teisėtų interesų apsaugą. Sutartį pažeidusios šalies iniciatyva teismas gali patikrinti sutartyje

¹³ Dangutė Ambrasienė ir kt., *Lyginamoji sutarčių teisė: Lietuva Europiniame kontekste* (Vilnius: Justitia, 2013), 44.

¹⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-353-823/2020“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex.lt/skaitykla.mruni.eu/tp/1956929#pa4>.

¹⁵ Asta Matulevičienė, „Sutarčių neįvykdymo teisinės pasekmės“ (magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2006), 30, <https://elaba.lvb.lt/permalink/f/uk6j1c/ELABAETD1823458>.

¹⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-691/2013“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex.lt/skaitykla.mruni.eu/tp/778679#pa4>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-306/2012“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex.lt/skaitykla.mruni.eu/tp/386654#pa4>.

nustatytų jos nutraukimo sąlygų ar sutarties nutraukimo teisėtumą¹⁷. „Sutarties nutraukimas yra išimtinis sutarties šalių teisių gynimo būdas, todėl jo taikymui turi būti konstatuotas pakankamas įstatyminis ir faktinis pagrindas¹⁸“.

„Sutartis gali būti nutraukiama tik tais atvejais, kai pažeidimo rimtumas pateisina šio gynimo būdo taikymą¹⁹“. „[...] sutarties nutraukimas yra kraštutinė priemonė, kuri taikytina nesant galimybės kitais būdais apginti savo teises²⁰“. „Sutarties nutraukimas yra [...] priemonė, kuri turi būti taikoma, kai šalys negali kitaip išspręsti iškilusių nesutarimų²¹“. „Kaip matyti, prioritetas yra teikiamas sutarties išsaugojimui²²“. Visgi, kaip pabrėžia LAT, „Sutarties šaliai neįvykdžius arba netinkamai įvykdžius sutartį, kita sutarties šalis, atsižvelgiant į aplinkybes, įgyja teisę naudotis sutartyje ir įstatyme nustatytais teisių gynimo būdais. [...] sutarties nutraukimas – vienas šių teisių gynimo būdų²³“.

Užsienio teisės doktrina taip pat patvirtina, kad nutraukimas yra griežčiausia galima priemonė²⁴ ir nurodo, kad sutarčių nutraukimas apibrėžiamas kaip tam tikra sankcija sutarties nevykdančiai šaliai²⁵. Taip pat yra nurodoma, kad sutarties nutraukimas gali būti suprantamas ir kaip tam tikra bauda už kaltą sutarties nevykdymą²⁶, taip pat kaip sankcija, kuri gali būti taikytina už prievolių, kylančių iš sutarties, nevykdymą ar netinkamą vykdymą²⁷. Nutraukimo teisė gali atsirasti ne tik iš sutarties nuostatų, bet ir teisės aktų pagrindu²⁸. Tokį nutraukimą gali inicijuoti tik ta šalis, kuri įvykdė arba yra pasirengusi vykdyti savo sutartinius įsipareigojimus²⁹. Jeigu viena iš

¹⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-243/2014“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/822481#pa4>.

¹⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-232-684/2023“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2189866#pa4>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. gruodžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-303-823/2021. Teismų praktika. 2021, 56, p. 110-126“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2045249>.

¹⁹ Ambrasienė ir kt., supra note, 13: 335:.

²⁰ „Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. liepos 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-844-407/2022“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2097707#pa4>.

²¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-413/2006“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/73694#pa4>.

²² „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 10 d. sprendimas, priimtas civilinėje byloje Nr. e2A-686-180/2018“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1595347#pa4>.

²³ „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. birželio 12 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-769/2014“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/830870#pa4>.

²⁴ Kogelenberg, supra note, 148:6.

²⁵ Tomescu, supra note, 2: 345. Hapes ir Vidican, supra note, 5: 4.

²⁶ Raluca Antoaneta Tomescu, „Enforceable Contracts and the Consequences of Termination on Them in Romania“, *Juridical Tribune* 6, 1 (2016): 194, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/juridtrib6&i=179>.

²⁷ Mihai-Raul Secula, „Significant Non-Performance of the Contract, Condition of Termination“, *International Conference Education and Creativity for a Knowledge-Based Society* 2021 (2021): 40, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/icedvtykbs2021&i=40>.

²⁸ Reka Pusztahelyi, „Abuse of the Right of Unilateral Termination in Contract Law“, *Acta Universitatis Sapientiae: Legal Studies* 7, 1 (2018): 54, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/ausapls7&i=50>.

²⁹ Tomescu, supra note 2: 345.

šalių nevykdo savo įsipareigojimų, kurie numatyti sutartyje ar įstatyme, šalių pusiausvyra yra pažeidžiama, o tai lemia, kad tinkamai vykdomas prievolės kreditorius gali naudotis sutarties nutraukimo mechanizmu³⁰. Nukentėjusioji šalis, šalies pažeidėjos atveju, gali imtis įvairių teisių gynimo priemonių, įskaitant ir sutarties nutraukimą, tačiau tik tuomet, kai kitos teisės gynimo priemonės nėra galimos ar nėra veiksmingos³¹. Yra teigtina, kad nukentėjusioji šalis gali pasirinkti ir nutraukimo būdus³².

„Nutraukimo pagrindai turi būti realūs, jų tikrumas įrodytas, ir jie turėtų reikšti, kad sutarties tolesnis galiojimas sukeltų nukentėjusiai šaliai sutarties sudarymo metu nenumatytus turtinio ar asmeninio pobūdžio didelius praradimus³³“. CK numato 3 skirtingus sutarties nutraukimo būdus: 1) Sutarties nutraukimas šalių susitarimu (CK 6.125 str.)³⁴; 2) Vienašališkas sutarties nutraukimas (CK 6.217 str. 1-3 d.)³⁵; 3) Sutarties nutraukimas kreipiantis į teismą (CK 6.217 str. 4 d.)³⁶. Užsienio teisės doktrina taip pat pripažįsta visus šiuos 3 būdus³⁷.

„Operatyvus sutarties nutraukimo būdas nesikreipiant į teismą yra prevencinė priemonė tam, kad šalys tinkamai vykdytų sutartį, kitokiu atveju, kai sutartis vykdoma netinkamai, kita šalis prisiima riziką dėl vienašalio sutarties nutraukimo ir jai tenkančių nepalankių padarinių – prievolės atlyginti kitos šalies patirtus nuostolius³⁸“.

„[...] sutartis gali būti laikoma nutraukta tik tuomet, jei tai padaryta teisėtai. Jei sutarties nutraukimas neteisėtas, sutartis negali būti laikoma nutraukta, o asmuo atsisakęs ją vykdyti dėl neteisėto tariamo nutraukimo – laikytinas pats pažeidęs sutartį³⁹“. „Nutraukiant sutartį [...] , svarbu

³⁰ Tomescu, supra note, 26: 193.

³¹ Keechang Kim and Mariia Ogorodnikova, „Termination of Contract under the Russian Law and under the Korean Law“, *Asian Business Lawyer* 23 (2019): 93, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/asbulaw23&i=93>.

³² Adnan Amkhan, supra note, 11: 23.

³³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. rugsėjo 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-178-611/2022“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2104057#pa4>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2018 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-312-1075/2018“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1629385#pa4>.

³⁴ Gintarė Starinskaitė, „Sutarties nutraukimo galimybės pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nuostatas ir šių nuostatų taikymas Lietuvos Aukščiausiojo teismo praktikoje“ (magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2008), 19, <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD2021925>.

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

³⁷ Frignani ir Sonnati, supra note, 8: 5.

³⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-70/2008“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/83895#pa4>. „Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. kovo 15 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-184/2013“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/578913#pa4>.

³⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-297/2012“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/386663#pa4>.

laikytis sutarties nutraukimo pagrindų ir tvarkos, antraip toks (neteisėtas) nutraukimas nesukurs pageidaujama teisinių padarinių⁴⁰“.

Neteisėtas sutarties nutraukimas. Kokios pasekmės dėl to gali kilti? Išanalizavus Lietuvos teismų praktika, teisės aktus bei Lietuvos ir užsienio teisės doktriną buvo prieita išvados, kad gali kilti sekančios pasekmės nutraukus sutartį neteisėtai:

- Sutarties įvykdymas natūra;
- Restitucija;
- Nuostolių atlyginimas/netesybos/kompensuojamosios palūkanos.

„Teisės doktrinoje, aptariant sutarties nutraukimo teisinius padarinius, nurodoma, kad sutartį nutraukus nė viena šalis neturi pareigos toliau vykdyti sutartį [...]. Sutarties nutraukimo padarinys pagrindinėms skolininko prievolėms yra lygiai toks pat kaip ir nukentėjusios šalies prievolėms: paprastai sutartį pažeidusi šalis yra atleidžiama nuo pagrindinės prievolės, kuri dar nebuvo įvykdyta iki sutarties nutraukimo, vykdymo. Pagrindinis sutarties nutraukimo padarinių skirtumas abiem sutarties šalims yra tas, kad sutartį pažeidusi šalis (priešingai negu nukentėjusioji) po sutarties nutraukimo turi antrinę pareigą atlyginti nuostolius, kurie kilo iš [...] padaryto pažeidimo [...]. Įprastai sutarties neįvykdymo atveju kreditorius gali sistemiškai taikyti kelis gynybos būdus, tačiau akivaizdu, kad kreditorius negali reikalauti sutarties įvykdymo natūra ir tuo pačiu metu nutraukti sutartį. Sutarties nutraukimo tikslas yra akivaizdus – išsilaisvinti nuo sutarties vykdymo⁴¹“.

Užsienio teisės doktrina bei teisės aktai⁴² taip pat įtvirtina, kad sutarties nutraukimas lemia sutarties pasibaigimą⁴³ ir nuostolių atlyginimą⁴⁴, nes nutraukimas neatima teisės reikalauti nuostolių atlyginimo⁴⁵. „Toks pats aiškinimas dėl sutarties nutraukimo teisinių pasekmių pateikiamas ir kasacinio teismo praktikoje. Pažymima, kad sutartį nutraukus jos šalių daugiau nebesieja sutartiniai santykiai, sutarties nutraukimas atleidžia abi šalis nuo sutarties vykdymo;

⁴⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-309-378/2021“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2043697#pa4>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-297/2012“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/386663>.

⁴¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-823/2020. Teismų praktika. 2020, 53, p. 140-172“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1886751>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 1 d. Vartojimo kredito santykių teisinio reglamentavimo ypatumų ir jų taikymo bei aiškinimo teismų praktikoje apžvalga Nr. AC-52-1. Teismų praktika. 2020, 52“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1951812>.

⁴² „The Civil Code of Ukraine“ (Verkhovna Rada of Ukraine, 2003, Nr. 435-IV), 653 str., žiūrėta 2024 m. balandžio 7 d., <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15?lang=en#Text>. „Civil Code of Georgia“ (Parliament of Georgia 1997, Nr. 786), 408 str., žiūrėta 2024 m. balandžio 7 d., <https://matsne.gov.ge/en/document/view/31702?publication=129>.

⁴³ Colaiuta ir Frame, supra note, 3: 54.

⁴⁴ Qazi, supra note, 9: 49.

⁴⁵ MacQueen, supra note, 10: 218.

sutartį pažeidusiai šaliai atsiranda sutartinė civilinė atsakomybė, kurios forma – nuostolių atlyginimas, taip pat netesybų (baudos, delspinigių) sumokėjimas [...]. Sutarties sąlygomis, kurios pagal savo esmę lieka galioti po sutarties nutraukimo, be ginčų sprendimą nustatančių sutarties sąlygų, kasacinio teismo praktikoje pripažįstamos „šalutinės“, t. y. su nepagrindinių sutartinių prievolių vykdymu pagal konkrečią sutartį susijusios, sutarties sąlygos, pavyzdžiui, netesybas ar kitas sutartinių prievolių užtikrinimą (laidavimą) nustatančios sąlygos⁴⁶“.

Restitucija/nuostoliai. „CK 6.222 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad tais atvejais, kai sutartis nutraukta, šalis gali reikalauti grąžinti jai viską, ką ji yra perdavusi kitai šaliai vykdydama sutartį, jeigu ji tuo pat metu grąžina kitai šaliai visa tai, ką buvo iš pastarosios gavusi; kai grąžinimas natūra neįmanomas ar šalims nepriimtinas dėl sutarties dalyko pasikeitimo, atlyginama pagal to, kas buvo gauta, vertę pinigais; t. y. šalys grąžinamos į tokią padėtį, kurioje jos buvo iki sutarties sudarymo, jeigu tai neprieštaruja protingumo, sąžiningumo ir teisingumo kriterijams. Ši teisės nuostata įtvirtina vieną iš sutarties nutraukimo padarinių – restituciją. [...] Jeigu sutartimi nustatyta iki tam tikro laiko sukurti ir perduoti daiktą, tai šios prievolės neįvykdymas yra pagrindas atsirasti sutartinei civilinei atsakomybei. Sutartį nutraukus dėl vienos iš šalių kaltės – sutarties neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo, sutartį pažeidusiai šaliai atsiranda sutartinė civilinė atsakomybė, kurios formos – nuostolių atlyginimas, taip pat netesybų (baudos, delspinigių) sumokėjimas⁴⁷“.

„[...] tais atvejais, kai sutartis nutraukiama dėl vienos iš sutarties šalių padaryto jos pažeidimo, pagal sutarties nutraukimo padarinių bendrąją taisyklę vienos iš šalių reikalavimu gali būti taikoma dvišalė restitucija, t. y. šalys grąžinamos į tokią padėtį, kurioje jos buvo iki sutarties sudarymo, jeigu tai neprieštaruja pačios sutarties esmei ir teisingumo, protingumo, sąžiningumo principams, o nukentėjusi šalis taip pat turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius, gauti netesybas. [...] Sutartį nutraukus nė viena šalis neturi pareigos toliau vykdyti sutartį⁴⁸“.

„Taigi, nuostolių (netesybų) atlyginimas ir restitucija yra skirtingi civilinių teisių gynimo būdai. Nuostolių atlyginimas, kaip kreditoriaus turtinių praradimų kompensavimas, yra civilinės atsakomybės taikymas. Nutraukiant sutartį civilinė atsakomybė gali būti vienas iš sutarties nutraukimo padarinių. Ji taikoma, jei yra civilinės atsakomybės santykiai, o šie atsiranda, jei yra civilinės atsakomybės sąlygos. Nutraukiant sutartį pagal konkrečios sutarties pobūdį, pareikštus

⁴⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-823/2020. Teismų praktika. 2020, 53, p. 140-172“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1886751>.

⁴⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-241-381/2021“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2028848#pa4>.

⁴⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-241-381/2021“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2028848#pa4>.

reikalavimus ir aplinkybes išsprendžiami sutarties šalių atsakomybės ir rizikų paskirstymo klausimai⁴⁹. „[...] restitucijos ir civilinės atsakomybės (nuostolių atlyginimo) institutai sutarties nutraukimo atveju gali būti taikomi kartu, nes jie reglamentuoja skirtingus sutarties nutraukimo teisinius padarinius. Tačiau dvišalės restitucijos taikymas negali paneigti ar apriboti šalies, pažeidusios sutartį, civilinės atsakomybės⁵⁰“.

Pavyzdžiui, vienoje byloje LAT nurodė, kad „Nagrinėjamu atveju atsakovei pažeidus tarp šalių sudarytas sutartis ir ieškovei sutartis nutraukus, buvo pritaikyta restitucija – ieškovei gražinta jos įsigyta iš tiekėjų įranga. Tačiau restitucijos pritaikymas ir atsakovės sumokėto ieškovei avanso palikimas ieškovei savaime nepanaikino ieškovės teisės reikalauti kitų nuostolių, kurie viršija atsakovės sumokėto avanso dydį, atlyginimo, nustačius sutartis pažeidusios šalies (atsakovės) visas civilinės atsakomybės sąlygas. [...] tais atvejais, kai šalys susitaria, kad prievolės dalykas lieka pardavėjo nuosavybė, iki pirkėjas visiškai atsiskaitys, ir (ar) susitaria, kad prievolę pažeidęs pirkėjas netenka teisės į sumokėtą avansą (kaip patirtų minimalių pardavėjo nuostolių dėl prievolės pažeidimo), tai savaime neapriboja nukentėjusios prievolės šalies teisės reikalauti nuostolių, viršijančių prievolę pažeidusios šalies sumokėtą avansą, atlyginimo, nebent šalių sutartyje būtų susitarta kitaip⁵¹“.

Restitucijos taikymą pripažįsta ir užsienio teisės doktrina, nurodanti, kad jei sutartis buvo sudaryta, dėl ko šalys apsikeitė savo atlikimais ir po to ji buvo nutraukta, turi įvykti restitucija⁵². Reikalavimas dėl restitucijos yra iš esmės vienos šalies reikalavimas išieškoti ką nors iš kitos šalies⁵³, taip pat yra teigiama, kad nutraukimas ir restitucija yra „neatskiriama susipynę⁵⁴“.

Restitucijos taikymo galimybė įtvirtina ir UNIDROIT principai (3.2.15 str.). Atkreiptinas dėmesys į CK formuluotę dėl restitucijos taikymo sutarties nutraukimo atveju: kai sutartis nutraukta, šalis gali reikalauti gražinti jai viską, ką ji yra perdavusi kitai šaliai vykdydama sutartį,

⁴⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-241-381/2021“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2028848#pa4>.

⁵⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-253-381/2023“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2194121#pa4>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-823/2020. Teismų praktika. 2020, 53, p. 140-172“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1886751>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-241-381/2021“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2028848>.

⁵¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-253-381/2023“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2194121#pa4>.

⁵² Zimmermann, supra note, 7: 123.

⁵³ Christopher C. French, „The Insurability of Claims for Restitution“, *University of Pennsylvania Journal of Business Law* 18, 3 (2016): 600, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/upjle118&i=611>.

⁵⁴ Tomoko Ishikawa, „Restitution as a Second Chance for Investor-State Relations: Restitution and Monetary Damages as Sequential Options“, *McGill Journal of Dispute Resolution* 3 (2016-2017): 158, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/mgjd3&i=140>.

jeigu ji tuo pat metu grąžina kitai šaliai visa tai, ką buvo iš pastarosios gavusi (CK 6.222 str. 1 d.). Matytina, kad „šalis gali reikalauti“, tai reiškia, kad nebūtinai tokį reikalavimą šalis suformuos, t.y. jai suteikiama pasirinkimo teisė – reikšti tokį reikalavimą ar ne⁵⁵. Priešingai yra sandorių pripažinimo negaliojančiais atvejais, nes tada teismai restituciją taiko ne šalių prašymu, o savo iniciatyva (ex officio⁵⁶).

Jeigu sutarties vykdymas yra tęstinis ir dalus, tai galima reikalauti grąžinti tik tai, kas buvo gauta po sutarties nutraukimo (CK 6.222 str. 2 d.). Šioje dalyje yra įtvirtinta dar viena taisyklė, numatanti, kad vykdymui esant daliam arba tęsiniam – yra galima reikalauti grąžinimo tik to kas buvo įgyta po sutarties nutraukimo. Todėl viskas kas įvykdyta iki sutarties nutraukimo – praranda išsireikalavimo galimybę, nes galima susigrąžinti tik tai kas buvo įgyta po sutarties nutraukimo⁵⁷. „Pavyzdžiui, nutraukus neterminuotą nuomos sutartį, nuomos mokesčio, sumokėto už naudojimąsi turtu iki sutarties nutraukimo, negalima išreikalauti. Tačiau mokesį, sumokėtą avansu už laikotarpį po to, kai sutartis buvo nutraukta, išreikalauti galima⁵⁸“.

Prievolės įvykdymas natūra. Kitas sutarties nutraukimo padarinys, kuris gali kilti nutraukus sutartį – sumokėjimas už faktiškai atlikus darbus (prievolės vykdymas natūra). „Pagal kasacinio teismo išaiškinimus, užsakovo pareigos atsiskaityti už rangovo faktiškai atliktus darbus nepašalina net ir ta aplinkybė, jog rangovas nesilaikė tam tikrų savo įsipareigojimų. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad, net ir nutraukęs rangos sutartį dėl rangovo kaltės, užsakovas turi pareigą sumokėti už faktiškai atliktus darbus, taip įgyvendindamas vieną iš civilinės teisės principų, draudžiančių praturtėti kito asmens sąskaita⁵⁹“. “Be to, kasacinio teismo yra konstatuota, kad net viešosios teisės normų, reglamentuojančių statybos procesą, pažeidimas, nepaneigia užsakovo pareigos atsiskaityti su rangovu už faktiškai atliktus darbus⁶⁰“.

„Įstatyme yra nustatyti išimtiniai atvejai, kai užsakovas atleidžiamas nuo pareigos priimti rangovo atliktų darbų rezultatą ir atitinkamai – nuo neatskiriamai susijusios pareigos atsiskaityti už priimtą rezultatą. Tokią teisę užsakovas turi tais atvejais, kai: rangovas pažeidžia viso darbo atlikimo galutinį terminą ir dėl termino praleidimo prievolės įvykdymas užsakovui prarado prasmę [...]; pagal įstatymą, sutartį ar darbų pobūdį privalomų bandymų ir kontrolinių matavimų rezultatai

⁵⁵ Jūratė Navickaitė, „Restitucija sutartiniuose santykiuose“ (magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2005), 38, <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD2177646>.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Giedrė Povilonytė, „Restitucijos taikymo pagrindai, sąlygos ir ypatumai“ (magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2011), 28, <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD1889920>.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-241-381/2021“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2028848>. „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. vasario 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-77-577/2024“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2225999#pa4>.

⁶⁰ „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. vasario 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-77-577/2024“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2225999#pa4>.

yra neigiami [...]; nustatomi darbų rezultato trūkumai, dėl kurių jo neįmanoma naudoti pagal statybos rangos sutartyje nurodytą paskirtį, o šių trūkumų nei užsakovas, nei rangovas ar jo pasitelktas trečiasis asmuo negali pašalinti⁶¹“. Todėl akivaizdu, kad teismas gali įpareigoti atsiskaityti už atliktus darbus, nepaisant to, kad sutartis jau yra nutraukta ir jos tęsti noro nebėra.

Galimos situacijos, kai asmuo, net ir egzistuojant sutarties nutraukimui, gali atsidurti tokioje padėtyje, lyg sutartis būtų pilnai įvykdyta. „Įsiteisėjusiu teismo sprendimu kitoje byloje konstatuota, kad sutartis buvo iš esmės įvykdyta [...], tačiau produktas nebuvo visiškai baigtas ir perduotas atsakovui dėl to, kad atsakovas neteisėtai nutraukė sutartį. [...] teismas, [...] byloje įvertinęs tai, kad darbai buvo atliekami etapais, kasatorius visus pirmojo etapo darbus atliko, atsakovas su šių darbų atlikimu sutiko ir 2009 m. gegužės 25 d. susitarimo dėl užsakymo pakeitimo 7 punktu suderino skolos už atliktus darbus sumą bei apmokėjimą; likusią nesumokėtą aptartos skolos dalį atsakovas patvirtino 2010 m. sausio 13 d. šalių pasirašytu skolų suderinimo aktu; sutartiniai darbai jau buvo beveik baigti ir atsakovas pats sukūrė situaciją, dėl kurios jam nebuvo perduotas sutartyje aptartas produktas, turėjo pagrindą spręsti, jog kasatorius faktiškai atliko dalį internetinės svetainės dizaino sukūrimo darbų, o atsakovas neatsiskaitė neteisėtai nutraukdamas sutartį [...]. Teisėjų kolegija pažymi, kad [...] teismas, nustatęs, kad, kasatoriui iš esmės įvykdžius sutarties užduotis, o atsakovui neteisėtai nutraukus sutartį, šis privalo sumokėti už faktiškai atliktus SPA rezervavimo sistemos svetainės dizaino sukurtus programavimo darbus, pagrįstai pripažino kasatoriaus teisę į 15 445,04 Lt [...] skolą, 758,37 Lt [...] delspinigių už pirmajame etape atliktus darbus⁶²“.

Užsienio teisės doktrina teigia, kad prievolės vykdymo natūra institutas yra ištis svarbus, nes dažnai žalos atlyginimas, nukentėjusios šalies nepastatys į tokią poziciją, kaip, kad ji būtų sutarčiai buvus įvykdytai⁶³. Doktrinoje yra keliamas klausimas, kodėl nukentėjusi šalis negali visais atvejais reikalauti prievolės vykdymo natūra, kai toks susitarimas buvo šalių priimtas abipusis sprendimas⁶⁴. Manytina, kad teismas nustatydamas atsakomybę, nurodo šaliai ne tai, ką ji visą laiką privalėjo daryti, o tai, ko jos dabar reikalauja įstatymai, todėl jei sutarčių teisė vertina pasirinkimo laisvę, ji turėtų teikti pirmenybę asmens ankstesniam pasirinkimui, o ne dabartiniam mąstymo pasikeitimui⁶⁵.

⁶¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-236/2013“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/663634>. „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. vasario 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-77-577/2024“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2225999#pa4>.

⁶² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-327-687/2015“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1052926#pa4>.

⁶³ Chen-Wishart, supra note, 4: 1618.

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Ibid., 1620.

Teisėtas sutarties nutraukimas. Tačiau kyla klausimas kaip yra tuomet kai sutartis yra nutraukiama teisėtai? Ar tai reiškia, kad jokie nuostoliai negali būti atlyginami? Atrodytų, jog logiška išvada sektų, kad nutraukusiajai teisėtai sutartį šaliai sutartinė atsakomybė kilti negalėtų, t.y. iš jos neturėtų būti galima reikalauti jokių nuostolių atlyginimo. Visgi, „Kasacinis teismas yra konstatavęs, kad nors teisėtas sutarties nutraukimas šalis atleidžia nuo tolesnio sutarties vykdymo, tačiau net ir teisėtas sutarties nutraukimas gali turėti teisinių padarinių, t. y. sutarties šaliai (šalims) gali sukelti atitinkamus turtinius praradimus, atsiradusius dėl sutarties neįvykdymo, o tokius praradimus patyrusi šalis gali reikalauti juos kompensuoti. Šalis gali reikalauti atlyginti negautas pajamas [...], kurių iš tikrųjų negavo ir kurių pagrįstai galėjo tikėtis, jei sutartis nebūtų buvusi nutraukta, vykdoma iki sutarties termino pabaigos [...]. Taip užtikrinamas ir vieno iš civilinės teisės principų – teisėtų lūkesčių – įgyvendinimas⁶⁶“.

Vienoje LAT byloje teismas nurodė, kad „[...] sutarties terminuotas pobūdis, sutarties sąlygų konkretumas ir išbaigtumas ieškovui leido pagrįstai tikėtis, kad jam bus sudarytos galimybės sutartais terminais atlygintinai suteikti atsakovui konkrečią paslaugą ir gauti finansinę naudą iš šios veiklos. Komercinio rezultato, kokio pagrįstai buvo tikimasi iš sutarties, ieškovas negavo, t. y. jo teisėtas ir pagrįstas lūkestis nebuvo patenkintas, nes atsakovas [...] praėjus kiek daugiau nei pusei sutarties termino ir baigiantis antrosios avanso sumokėjimo sumos terminui, pranešė apie sutarties nutraukimą. [...] negali būti svarstoma galimybė objektyviaja prasme pripažinti atsakovo kaltę dėl sutarties sąlygų pažeidimo ar neteisėto sutarties nutraukimo, tačiau yra pagrindas pripažinti, kad atsakovas, nutraukdamas sutartį, nesielgė sąžiningai, nesilaikė sutarties vykdymo principų, nes būtent sudaryta terminuota sutartis, perkamos paslaugos pobūdis ir apimtys nulėmė ir itin didelės nuolaidos - 74 proc. nuo oficialių kainų - taikymą atsakovo teikiamos informacijos spausdinimui, ir šia nuolaida atsakovas naudojosi. [...] nutraukęs, nors ir teisėtai, [...] terminuotą sutartį atsakovas elgėsi nesąžiningai ir padarė ieškovui nuostolių. Taigi sutartį nutraukus iki jos pabaigos likus keturiems mėnesiams, t. y. trečdaliui sutarties galiojimo termino, [...] už šį terminą ieškovui turi būti atlyginti [...] nuostoliai, t. y. 49 proc. nuo ieškovo reikštų reikalavimų⁶⁷“.

„[...] šioje byloje teisėjų kolegija konstatavo, kad šalis, nors ir teisėtai nutraukusi terminuotą sutartį, nesielgė sąžiningai, nesilaikė sutarties vykdymo principų, todėl padarė kitai šaliai [...] nuostolių. Nuostolių atlyginimą teismas priteisė už laikotarpį iki sutarties nutraukimo

⁶⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-86/2010“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/155531#pa4>.

⁶⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3k-3-177“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/49085#pa4>.

motyvuodamas tuo, kad ieškovo suteikta nuolaida yra jo patirti nuostoliai, nes paslaugos pobūdis ir apimtys nulėmė itin dideles kainos nuolaidas⁶⁸“.

Taigi, sutarties nutraukimas (kreditoriaus pažeistų teisių gynimo būdas) turi būti naudojamas išimtiniais atvejais. Nutraukimas galimas pasitelkti tuomet kai asmuo jokiais kitais būdais negali apginti savo pažeistų teisių, nes tai yra kraštutinė priemonė. Itin svarbu nutraukti sutartį laikantis nutraukimo tvarkos ir tai atlikti teisėtai, nes priešingu atveju – sutartis net nebus laikoma nutraukta. Nutraukus sutartį neteisėtai, gali kilti šios teisinės pasekmės: sutarties įvykdymas natūra; restitucija; nuostolių atlyginimas, netesybos, kompensuojamosios palūkanos. Nutraukus sutartį teisėtai, sutartį nutraukusiam asmeniui taip pat gali kilti civilinė atsakomybė, nustačius jos taikymo sąlygas. Esant teisėtam nutraukimui yra galima išsireikalauti negautų pajamų.

1.2. Sutartinės atsakomybės tikslas ir teisinė prigimtis sutarties nutraukimo kontekste

Sutarties laisvės/privalomumo principai. „[...] teisiškai negalimas sutarties sudarymo fakto pripažinimas, kartu konstatuojant, kad apie sutarties sudarymą žinojo tik viena iš jos šalių⁶⁹“. Tą patvirtina ir užsienio teisės doktrina, kurioje yra nurodyta, kad šalių sutikimas/valia yra esminis sutarties sudarymo elementas⁷⁰. Iš to išplaukia ir vienas kertinių sutarčių teisės principų - *sutarties laisvės principas*. Šalys turi teisę laisvai sudaryti sutartis ir savo nuožiūra nustatyti tarpusavio teises bei pareigas, taip pat sudaryti ir šio kodekso nenumatytas sutartis, jeigu tai neprieštarauja įstatymams (CK 6.156 str. 1 d.). Draudžiama versti kitą asmenį sudaryti sutartį (CK 6.156 str. 2 d.). Privertus šalį pasiekti tam tikrą susitarimą prieš jos valią, šis sutarties laisvės principas yra pažeidžiamas⁷¹.

Sutarties laisvės principas taip pat yra įtvirtintas ir UNIDROIT principuose, kurių 1.1 str., numato, kad šalys gali laisvai sudaryti sutartis ir nustatyti sutarčių turinį. Šio principo svarba matoma jau vien iš to, kad šis principas yra įtvirtintas pačiame pirmame UNIDROIT principų straipsnyje. Šis principas taip pat yra pabrėžiamas ir teismų praktikoje, nurodant, kad „Sutarties

⁶⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-52/2011“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/192066#pa4>.

⁶⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. rugsėjo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-353/2011“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/225742#pa2>.

⁷⁰ Georgeta Cretu ir Camelia Spasici, „The Legal Nature of "Pre-Contractual Obligations": Conditions of Validity in the Consumer Contract“, *Jurnalul de Studii Juridice* 15, 3-4 (2020): 32, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/jstudice15&i=181>.

⁷¹ Youngjoon Kwon, „Understanding Contract Law in Korea“, *Journal of Korean Law* 22, 1 (2023): 152, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/jkor122&i=159>.

laisvės principas civiliniuose teisiniuose santykiuose užtikrina, kad šalys turi teisę laisvai sudaryti sutartis ir savo nuožiūra nustatyti tarpusavio teises ir pareigas, jeigu tai neprieštarauja įstatymams⁷²“. Šis „principas leidžia šalims susitarti dėl bet kokių sutarties sąlygų, neprieštarujančių imperatyvioms įstatymo normoms, viešajai tvarkai ir gerai moralei⁷³“.

„Sutarties laisvės principas reiškia civilinių teisinių santykių subjektų teisę laisvai spręsti, sudaryti jiems konkrečią sutartį ar jos nesudaryti, taip pat pasirinkti, su kuo sudaryti sutartį, savarankiškai apsispręsti dėl sutarties turinio [...] bei formos [...] teisę pasirinkti ir sudaryti tokios rūšies sutartį, kuri labiausiai atitinka jų interesus⁷⁴“.

„Šis principas yra būtina sėkmingo rinkos funkcionavimo bet kurioje šalyje sąlyga, nes tik pripažįstant [...] (sutarties šalių laisvę) yra galima verslo laisvė, grindžiama privačia iniciatyva ir atsakomybe. Sutarties laisvės principas leidžia šalims susitarti dėl sutarties nutraukimo sąlygų ir tvarkos, išskyrus atvejus, kai tam tikras sutarties nutraukimo sąlygas ar sutarties nutraukimo tvarkos reikalavimus nustato imperatyviosios teisės normos⁷⁵“.

Užsienio teisės doktrina nurodo, kad sutarčių laisvė iš esmės reiškia ir lygias derybines galias⁷⁶. Sutarties laisvės principas gali būti laikomas tiek ekonominiu principu, kuriuo yra grindžiamos visų rūšių pasaulio rinkos, tiek ir moraliniu principu, pagal kurį šalys pačios renkasi savo įsipareigojimų apimtį⁷⁷. Šalys pačios turi nuspręsti, ar konkrečios sutarties sąlygos turi ekonominę reikšmę ir ar jos nori tokias sutarties sąlygas sutartyje matyti⁷⁸.

Visgi, sutarties šalims nusprendus sutartį sudaryti ir atitinkamas sąlygas sutartyje įtvirtinti, jos privalo šių sąlygų laikytis. Nors vertimo sudaryti sutartį ir nėra, tačiau ją sudarius sutarties šalys yra taip susaistomos, lyg jų sutartinės pareigos kiltų ne sutarties, bet įstatymo pagrindu⁷⁹. Ši taisyklė yra įtvirtinta ir pačiame CK: teisėtai sudaryta ir galiojanti sutartis jos šalims turi įstatymo galią (CK 6.189 str. 1 d.) bei UNIDROIT principuose: sudaryta sutartis šalims yra privaloma (UNIDROIT principų 1.3 str.). Taip pat kaip ir sutarties laisvės principas, *sutarties*

⁷² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-248-381/2023“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2200371#pa4>.

⁷³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-307-701/2023“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2210557#pa4>.

⁷⁴ „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. spalio 7 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-449-464/2021“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2028436#pa4>.

⁷⁵ „Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. gruodžio 21 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-577/2007“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/82997#pa4>.

⁷⁶ Scott Salisbury, „The Principle of Freedom of Contract: Are the Courts Too Interventionist“, *Manchester Review of Law, Crime and Ethics* 5 (2016): 63, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/manrvlce5&i=59>.

⁷⁷ Grigol Robakidze, „The Principle of Freedom of Contract, Pre-Contractual Obligations Legal Review English, EU and US Law“, *European Scientific Journal* 13, 4 (2017): 63-64, <https://doi.org/10.19044/esj.2017.v13n4p62>.

⁷⁸ Anthony Philpott, „The Roads to Freedom of Contract“, *International In-House Counsel Journal* 15, 60 (2022): 7983, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/iicj15&i=489>.

⁷⁹ Tomas Chochrin, „Vienašalis sutarties nutraukimas kaip kraštutinė savignyos priemonė“ (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2019), 32, <https://elaba.lvb.lt/permalink/f/uk6j1c/ELABAETD39046962>.

privalomumo principas irgi yra įtvirtintas pačioje principų pradžioje, kas pabrėžia šio principo svarbą.

LAT taip pat nurodo, kad „Šis principas nusako sutarties reikšmę ir jos svarbą sutarties šalims. [...] skirtingai nei įstatymas, kuris nustato privalomas elgesio taisykles neapibrėžtam asmenų ratui, sutartimi pagal suderintą šalių valią nustatomos tik šalims privalomos elgesio taisyklės ir bendru šalių sutarimu prisiimti įsipareigojimai dėl jos sąlygų vykdymo prilygsta įstatymui“⁸⁰.

Užsienio teisės doktrina nurodo, kad negali būti jokios įpareigojančios sutarties, jei šalių protai „nesusitinka“, todėl jei viena iš šalių turi omenyje vieną, o kita – visai ką kitą, yra aišku, kad protai ir negali „susitikti“⁸¹. Asmenims ne visuomet elgiantis sąžiningai, turi būti tam tikras mechanizmas leidžiantis žinoti, kad sutartos sąlygos bus vykdomos⁸². Šį leidimą žinoti ir užtikrina sutarties privalomumo principas.

Žinoma, šis principas turi išimčių, pavyzdžiui „galimybė nutraukti sutartį yra teisėta sutarčių privalomumo principo išimtis“⁸³, bet taip pat „teisė nutraukti sutartį yra sutarčių laisvės principo išraiška“⁸⁴. Sutarties šalys yra laisvos įžengti į sutartinius santykius, susitarti ne tik dėl esminių sutarties sąlygų, bet ir dėl pačio sutarties nutraukimo galimybių ir taip pat ir išeiti iš sutartinio santykio, jeigu yra atitinkamos sąlygos tą padaryti. Matytina, kad tiek sutarties laisvės principas tiek ir sutarties privalomumo principas yra glaudžiai susiję tarpusavyje.

Lūkesčio/tikrumo interesai. „Kasacinio teismo praktikoje nurodoma, kad sutartinė atsakomybė gina lūkesčių interesą. Jos kompensacinė funkcija pirmiausia pasižymi siekimu, kad nukentėjusio nuo sutarties pažeidimo asmens padėtis būtų kiek įmanoma artimesnė padėčiai, tarsi sutartis būtų buvusi tinkamai įvykdyta. Dėl to taikant sutartinę atsakomybę siekiama užtikrinti, kad nukentėjusi šalis tokioje padėtyje ir atsidurtų. [...]. Vis dėlto [...] šiuolaikinė sutarčių teisė gali ginti tiek lūkesčio, tiek tikrumo interesus, o deliktų teisė – ne tik tikrumo, bet ir lūkesčio (pavyzdžiui, grynai ekonominio pobūdžio žala)“⁸⁵.

„Teisės doktrinoje nurodoma, jog lyginamieji užsienio valstybių nacionalinės sutarčių teisės tyrimai atskleidžia, kad kompensacija sutarčių teisėje gali būti priteista ir už tikrumo intereso

⁸⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 5 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos bylose dėl asmenų pasikeitimo prievolėje apžvalga Nr. AC-54-1. Teismų praktika. 2021, 54, p. 712-749“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2016582>.

⁸¹ John Edson Brady, „The Making of a Binding Contract“, *Business Law Journal* 3, 1 (1924): 1, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/buslj3&i=3>.

⁸² Elena D'Agostino ir Maurizio Lisciandra, „Binding and Non-Binding Contracts: A Theoretical Appraisal“, *Review of Law and Economics* 14, 2 (2018): 2, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/rvleco14&i=228>.

⁸³ Chochrin, supra note, 79: 6.

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-44-313/2021“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1978976#pa4>.

pažeidimą. Ginant tikrumo interesą, priteisiama kompensacija siekiama, kad kreditorius atsidurtų tokioje padėtyje, kurioje jis būtų buvęs, jei sutartis nebūtų buvusi sudaryta. Tačiau, nors a priori peršasi išvada, kad lūkesčių interesas ginamas tais atvejais, kai kreditorius siekia kompensacijos nenutraukęs sutarties, o tikrumo interesas ginamas tais atvejais, kai sutartis dėl skolininko padaryto pažeidimo nutraukiama, lyginamieji tyrimai rodo, kad tokia išvada būtų pernelyg skubota. Nemažoje dalyje teisės sistemų tikrumo interesas ginamas tais atvejais, kai pažeista sutartis nėra nutraukiama, be to, daugelyje sistemų sutarties nutraukimas neužkerta kelio lūkesčių intereso gynimui. Remiantis CK 6.221 straipsnio 2 dalies ir 6.249 straipsnio 1 dalies nuostatomis, daroma išvada, kad Lietuvoje sutarties nutraukimo atveju gali būti ginamas tiek tikrumo, tiek lūkesčių interesas⁸⁶.

Todėl, kaip jau minėta, „[...] pripažįstama, kad sutartinė atsakomybė gali ginti ir tikrumo interesą. Nurodoma, kad kai kuriais atvejais šio intereso gynimas labiau atitinka nukentėjusios šalies poreikius. [...]. Pavyzdžiui, vykdydama sutartį šalis patyrė tam tikrų išlaidų. Dėl kitos šalies kaltės neįvykdžius sutarties, šios išlaidos tapo beprasmės. Kreditorius, nusprendęs nereikalauti atlyginti negautų pajamų (pvz., dėl to, kad negautas pajamas sunku konkrečiu atveju įrodyti), gali prašyti ginti jo tikrumo interesą, t. y. priteisti jo patirtas išlaidas, kurių jis nebūtų patyręs, jeigu sutartis nebūtų sudaryta⁸⁷“.

Sutartinės ir deliktinės atsakomybių konkurencija. Dar vienas aktualus klausimas kylantis nutraukus sutartį yra: ar sutarties nutraukimo atveju gali būti taikoma deliktinė atsakomybė ir ar šiame kontekste gali kilti sutartinės ir deliktinės atsakomybės pagrindų konkurencija?

Deliktinė civilinė atsakomybė yra turtinė prievolė, atsirandanti dėl žalos, kuri nesusijusi su sutartiniais santykiais, išskyrus atvejus, kai įstatymai nustato, kad deliktinė atsakomybė atsiranda ir dėl žalos, susijusios su sutartiniais santykiais (CK 6.245 str. 4 d.). LAT nurodo, kad šiame straipsnyje „įtvirtintu non cumul principu draudžiama šalių sutartiniams santykiams taikyti deliktinę atsakomybę, tačiau įtvirtinama galimybė įstatymu nustatyti šios taisyklės išimtis. Plėtodamas šią taisyklę ir pabrėždamas jos svarbą, kasacinis teismas pažymėjo, kad Lietuvos teisėje laikomasi vadinamojo non cumul principo – asmuo neturi pasirinkimo teisės, kokį ieškinį reikšti. Pavyzdžiui, jeigu šalis sieja sutartiniai santykiai, pažeistas teises reikia ginti remiantis

⁸⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-302-823/2023“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2206461>.

⁸⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. rugsėjo 24 d. Teismų praktikos dėl sutartinės civilinės atsakomybės taikymo apžvalga Nr. AC-49-1. Teismų praktika. 2018, 49, p. 642-686“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1795685>.

sutarčių teisės normomis; jeigu yra deliktas, turi būti reiškiamas ieškinys dėl žalos atlyginimo, bet ne dėl nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo⁸⁸“.

Taigi, „turi būti įstatyme nustatytas pagrindas taikyti sutartiniuose santykiuose deliktinę atsakomybę [...]. Tokia išimtis nustatyta, pavyzdžiui, CK 6.292–6.300 straipsniuose (galimybė reikalauti žalos atlyginimo dėl netinkamos kokybės produktų ar paslaugų)⁸⁹“. Visgi, tokia išimtis negali būti laikoma sutartinės ir deliktinės pagrindų konkurencija. Įstatymas aiškiai įtvirtina, kad tokiais atvejais yra galima deliktinė atsakomybė net ir esant sutartiniams santykiams. Šitaip yra išvengiama konkurencijos galimybės, išskiriant atvejus, kurie yra specifiniai ir kurių atveju deliktinė atsakomybė yra galima. „Sprendžiant sutartinės ir deliktinės atsakomybės atribojimo klausimą, visų pirma svarstyтина, ar yra pagrindas taikyti sutartinę atsakomybę, ir tik konstatavus, kad žala nesusijusi su sutartiniais santykiais, gali būti taikoma deliktinė atsakomybė⁹⁰“.

„Civilinės atsakomybės rūšis – sutartinė atsakomybė – atsiranda už sutartinės prievolės neįvykdymą arba netinkamą įvykdymą ar pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Tuo atveju, jeigu vykdant sutartį pažeidžiama bendroji rūpestingumo pareiga, taikytinos sutartinės atsakomybės taisyklės. Taip išvengiama sutartinės ir deliktinės atsakomybės pagrindų konkurencijos, kai bendrosios rūpestingumo pareigos pažeidimas kyla iš sutarties vykdymo, tačiau pats savaime galėtų būti savarankišku deliktu [...] . Taigi, jeigu bendroji rūpestingumo pareiga pažeidžiama vykdant sutartį, t. y. siekiant jos tikslo (sutarties rezultato), tai šios pareigos pažeidimo prigimtis yra išimtinai sutartinio pobūdžio⁹¹“. „Kasacinio teismo praktikoje pažymėta, kad pagal teisinę civilinės atsakomybės reguliavimą sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencija negalima. CK aiškiai nurodoma, kada atsiranda sutartinė, o kada – deliktinė civilinė atsakomybė⁹²“. „[...] sutarties nutraukimo neteisėtumas negali būti tuo pat metu

⁸⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-39-969/2023“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2160120#pa4>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-151-313/2019“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1722061>.

⁸⁹ „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. birželio 10 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-286-1120/2021“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2001570#pa4>.

⁹⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-39-969/2023“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2160120#pa4>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-44-313/2021“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1978976>.

⁹¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2024 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-54-378/2024“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2217583#pa4>.

⁹² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-154-823/2020“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1888163#pa4>.

vertinamas ir pagal sutartinės, ir pagal deliktinės atsakomybės taisykles [...]. [...] nėra delikto, jeigu žala yra susijusi su sutartiniais santykiais⁹³“.

Kaip jau buvo minėta, sutarties nutraukimas lemia, kad šalių sutartiniai santykiai pasibaigia, todėl atrodytų, kad jeigu yra reikalaujama kažko papildomo – tai lyg turėtų būti pagrindas kalbėti ir apie deliktinę atsakomybę. Visgi, darytina išvada, kad Lietuvoje sutarties nutraukimo atveju deliktinė atsakomybė nėra taikoma, todėl sutartinės ir deliktinės atsakomybės pagrindų konkurencija nekyla. Tuo tarpu užsienio teisės doktrina įtvirtina šiek tiek kitokį požiūrį ir teigia, kad nutraukus sutartį deliktinės atsakomybės taikymas visgi yra galimas.

Teigtina, kad sutartinė atsakomybė gali kilti tik sutarties galiojimo laikotarpiu, t.y. nuo sutarties pradžios iki sutarties pabaigos, tačiau viskas, kas reiškia pasibaigus sutarčiai – pritraukia tik deliktinę atsakomybę⁹⁴. Esant sutarties nutraukimui, visi reikalavimai reiškiami per deliktinę atsakomybę (taip pat, kaip pripažinus sutartį niekine ar negaliojančia)⁹⁵. Nutraukus sutartį šalys yra atleidžiamos nuo bet kokių įsipareigojimų, todėl yra nebegalima kalbėti apie sutartinę prievolinę atsakomybę⁹⁶. Papildomai yra pažymima, kad nei viena šalis negali pasirinkti, kurią atsakomybę: sutartinę ar deliktinę taikyti, t.y. šalis negali įsivertinti, kuri atsakomybė yra palankiau taikytina, nes turi būti paisoma taisyklių, kurios įtvirtina kada taikoma sutartinė, o kada deliktinė⁹⁷. Teigtina, kad ribos tarp sutarties ir delikto tapo dviprasmiškesnės nei bet kada⁹⁸, nors abi atsakomybės (tiek sutartinė, tiek deliktinė) turi bendrą esmę, kurią suteikia tas pats tikslas – visiškas padarytos žalos atlyginimas⁹⁹.

Taigi, pamatiniai sutarčių teisės principai yra sutarties laisvės bei sutarties privalomumo. Sutarties laisvės principas leidžia šalims visiškai laisvai siekti labiausiai jų interesus atitinkančios sutarties sudarymo, spręsti ar jos apskritai nori sutartinį santykį sukurti, kokį santykį nori sukurti bei su kuo nori, kad toks santykis būtų sukurtas. Svarbiausia, kad norai neprieštarautų imperatyvioms įstatymo normoms. Šalims sukūrus sutartinius santykius ir laisvai įžengus į santykius, kuriuos jos pačios apibrėžė, jos yra saistomos šių apibrėžtų sutartinių santykių ir iš jų išplaukiančių teisių ir pareigų. Būtent tai ir apibrėžia sutarties privalomumo principas, kuris leidžia apibrėžti pačios sutarties svarbą ir pačią reikšmę jos šalims. Šis principas nėra absoliutus, nes turi

⁹³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-154-823/2020“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infolex.lt/skaitykla.mruni.eu/tp/1888163#pa4>.

⁹⁴ Elena-Cristina Savu, „The Correlation between Tort Liability and Contractual Liability“, *Conferinta Internationala de Drept, Studii Europene si Relatii Internationale* 2019 (2019): 638, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/cidstue2019&i=649>.

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Raluca Antoaneta Tomescu, „Tort Liability. Damages and Penalty Clause“, *Perspectives of Law and Public Administration* 7, 2 (2018): 254, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/perbularna7&i=254>.

⁹⁷ Savu, op. cit., 637.

⁹⁸ Anna SP Wong, „Duty of Honest Performance: A Tort Dressed in Contract Clothing“, *Canadian Bar Review* 100, 1 (2022): 96, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/canbarev100&i=95>

⁹⁹ Savu, op. cit., 637.

tam tikrų išimčių, kaip pvz. galimybė nutraukti sutartį. Sutartinė atsakomybė sutarties nutraukimo atveju gina ne tik lūkesčio, bet ir tikrumo interesą, nes kai kuriais atvejais šio intereso gynimas labiau atitinka nukentėjusios šalies poreikius, pvz: jeigu negautas pajamas yra itin sunku įrodyti konkrečioje situacijoje, kreditorius gali prašyti ir tų išlaidų, kurios nebūtų patirtos jei sutartis apskritai nebūtų sudaryta (ginti jo tikrumo interesą). Lietuvoje sutarties nutraukimo atveju deliktinė atsakomybė nėra taikoma, todėl sutartinės ir deliktinės atsakomybės pagrindų konkurencija nekyla. Tuo tarpu užsienio teisės doktrina nurodo priešingą situaciją. Teigiama, kad nutraukus sutartį yra galimas deliktinės atsakomybės taikymas. Sutartinė atsakomybė gali kilti tik tol kol sutartis yra galiojanti, o jai pasibaigus – turi būti kalbama tik apie deliktą.

1.3. Sutartinės atsakomybės santykis su kitais pažeistų teisių gynimo būdais sutarties nutraukimo kontekste

Sutarties šalys, esančios skirtingose pozicijose, naudoja skirtingus pažeistų teisių gynimo būdus, t.y. nukentėjusi šalis, kuri siekia nutraukti sutartį naudoja vienokius būdus, o šalis pažeidėja – kitokius, todėl čia susikerta dvejopas interesų pobūdis.

Pavyzdžiui „[...] sutarties šalis, ginčydama sutarties vienašališko nutraukimo teisėtumą, gali kartu reikšti reikalavimą patikrinti, ar nebuvo teisės normose nustatytų sąlygų sutartį keisti tuo pagrindu, kad pasikeitė sutarties vykdymo aplinkybės, jeigu tos aplinkybės suvaržė sutarties vykdymą taip, kad iš esmės pakeitė sutartinių prievolių pusiausvyrą, kad vienai iš šalių pasidarė sudėtinga įvykdyti prievolę ir, jeigu būtų buvęs sutarties pakeitimas, gal būtų buvę galima išsaugoti sutartį ir atkurti sutarties šalių prievolių pusiausvyrą, o ne taikyti ultima ratio – sutarties nutraukimą. Kai yra pareikštas reikalavimas pakeisti sutarties sąlygas CK 6.204 straipsnio pagrindu, visų pirma turi būti sprendžiama, ar nėra jo taikymo sąlygų, ir tik tada, kai nustatoma, kad nėra šioje normoje nustatyto sutarties keitimo pagrindo, sprendžiama dėl vienašališko sutarties nutraukimo pagal CK 6.217 straipsnio nuostatas, t. y. išsprendžiamas sutarties pakeitimo ir jos nutraukimo konkurencijos klausimas. [...]. Sutarties nutraukimas, nenustačius, ar pasikeitusiomis aplinkybėmis nebuvo galima jos išsaugoti, pažeistų favor contractus principą¹⁰⁰“. „Nesant pareikšto reikalavimo pakeisti sutartį ginčijant sutarties nutraukimo teisėtumą, teismas negali ex officio spręsti šių dviejų teisių gynimo būdų konkurencijos klausimo¹⁰¹“.

¹⁰⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-306/2012“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/386654#pa4>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-206/2012. Teismų praktika. 2012, 37, p. 101-110“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/376808>.

¹⁰¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-306/2012“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/386654#pa4>.

„CK 6.204 straipsnis reglamentuoja situaciją, kai vienai sutarties šaliai tampa sudėtingiau vykdyti sutartį negu kitai. [...] jeigu sutartį tampa sudėtinga vykdyti, ji turi būti ir toliau vykdoma, tačiau atsižvelgiant į ją sudarius pasikeitusias aplinkybes. Taikant nurodytą principą, pasikeitusių aplinkybių našta paskirstoma abiem sutarties šalims, o ne tenka tik vienai jų. [...]. Tam, kad būtų konstatuota, jog vienai šaliai sutarties vykdymas yra iš esmės suvaržytas, būtina nustatyti, kad tam tikros aplinkybės iš esmės pakeitė šalių sutartinių prievolių pusiausvyrą ir kad tos aplinkybės atitinka CK 6.204 straipsnio 2 dalyje išvardytus kriterijus¹⁰²“.

„Sutartinių prievolių pusiausvyros pasikeitimu laikytinos aplinkybės, kai arba iš esmės padidėja įvykdymo kaina, arba iš esmės sumažėja gaunamas įvykdymas. Sutarties vykdymo varžymas turi būti esminis, pažeidžiantis šalių interesų pusiausvyrą, reikalavimas įvykdyti sutartį tokiomis aplinkybėmis prieštarautų sąžiningumo, protingumo ir teisingumo principams. Be to, tam, kad dėl šių aplinkybių būtų galima keisti ar nutraukti sutartinius santykius, CK 6.204 straipsnio 2 dalyje nustatytos papildomos sąlygos: tokios aplinkybės atsiranda ar tampa žinomos jau sudarius sutartį; šalis ją sudarydama negalėjo protingai numatyti, kad tokių aplinkybių gali atsirasti; tų aplinkybių nukentėjusi šalis negali kontroliuoti (jos nepriklauso nuo tos šalies valios, šalis negalėjo užkirsti kelio jų atsiradimui ir pan.); nukentėjusi šalis nebuvo prisiėmusi tų aplinkybių atsiradimo rizikos. [...] reikalaujama išankstinio vienos šalies kreipimosi į kitą su prašymu susitarti dėl sutarties sąlygų pakeitimo. Tik šiai atsisakius keisti sutartį arba neatsakius į tokį siūlymą, suinteresuota šalis įgyja teisę kreiptis į teismą ir pateikti ieškinį dėl sutarties sąlygų pakeitimo ar nutraukimo. [...]. Teismas, spręsdamas, ar šalių sutartinių prievolių pasikeitimas yra esminis, turi vertinti byloje pateiktų įrodymų visumą ir atsižvelgti į konkrečios situacijos ypatybes¹⁰³“.

„Nagrinėjamu atveju byloje nustatyta, kad ieškovas 2009 m. kovo 23 d. kreipėsi į atsakovą inicijuodamas sutarties sąlygų pakeitimą, pateikdamas konkrečius keitimo siūlymus, tačiau atsakovas į šį siūlymą nereagavo, jokio atsakymo nepateikė. Ieškovas 2009 m. gegužės 20 d. raštu informavo atsakovą apie kreipimąsi į teismą, nepasiekus tarpusavio sutarimo. Šios aplinkybės rodo, kad ieškovas laikėsi CK 6.204 straipsnio 3 dalyje nustatytų reikalavimų. Atsakovas nesvarstė galimybių, kaip ieškovui sušvelninti dėl ekonominės krizės atsiradusius neigiamus padarinius, neišreiškė sutikimo keisti sutarties sąlygas ir atkurti sutartinių prievolių pusiausvyrą. [...]. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatuoja, kad egzistavo prielaidos ieškovui kreiptis į teismą dėl CK 6.204 straipsnio 3 dalyje nustatytų būdų sutarties

¹⁰² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. balandžio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-150/2012“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/372843#pa4>.

¹⁰³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. balandžio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-150/2012“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/372843#pa4>.

vykdymo suvaržymams pašalinti taikymo ir kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai sprendė, jog iš esmės pasikeitė šalių sutartinių prievolių pusiausvyra ieškovo nenaudai, t. y., kad ieškovui dėl sutartyje nustatytos nuomos kainos neatitikties jos rinkos kainai iš esmės buvo suvaržytas jo sutartinių įsipareigojimų pagal sutartį vykdymas¹⁰⁴.

„Nagrinėdamas ginčus dėl sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms, teismas gali nutraukti sutartį arba pakeisti jos sąlygas [...], tačiau, nustatęs, kad visos būtinos sutarties vykdymo suvaržymo institutui taikyti prielaidos egzistuoja, negali atsisakyti tenkinti ieškinį (nutraukti sutartį ar ją pakeisti). Remiantis dispozityvumo principu, pasirinkti konkretų teisių gynimo būdą yra ieškovo teisė. [...] ieškovas, siekdamas maksimaliai laikytis sutarčių vykdymo principo, turėjo kreiptis į teismą dėl sutarties sąlygų pakeitimo, o ne dėl sutarties nutraukimo. Sutiktina, kad taisyklės *pacta sunt servanta* esmę labiau atitiktų sutarties sąlygų keitimas, o ne jos nutraukimas. Tačiau nagrinėjamu atveju atkreiptinas dėmesys į tai, kad ieškovas iki kreipimosi į teismą siūlė sutarties sąlygų keitimo variantą, atsakovas turėjo galimybę su pasiūlymais sutikti arba dėl jų derėtis, teikti savo siūlymus, tačiau tokia galimybė nepasinaudojo. Be to, [...] šalims dėl sutarties pakeitimo nesusitarus, abi šalys turi teisę kreiptis į teismą. Taigi atsakovas taip pat galėjo kreiptis į teismą ieškinio ar priešieškinio forma reikšdamas reikalavimus keisti sutartį arba išdėstyti poziciją dėl savo siūlomos priemonės taikymo atsikirtimuose į ieškinį. Atsakovas priešieškiniu, nors ir nurodydamas kitą nutraukimo pagrindą, taip pat pageidavo sutartį nutraukti. Be to, atsakovas ginčo patalpas 2009 m. rugsėjo 15 d. išnuomojo kitam nuomininkui. Tai rodo, kad nė viena sutarties šalis nepageidavo tęsti nuomos santykių¹⁰⁵“.

„Nutraukdamas sutartį teismas nustato ir sutarties nutraukimo datą bei sąlygas [...]. Pažymėtina, kad atsakovas taip pat neteikė savo siūlymų dėl sutarties nutraukimo CK 204 straipsnio pagrindu sąlygų bei datos.[...]. Ieškovas vienašališkai sutarties nenutraukė, o kreipėsi į teismą dėl jos nutraukimo, prieš tai kreipęsis į atsakovą dėl sutarties sąlygų keitimo ir įspėjęs jį apie galimus padarinius. Apeliacinio teismo nutartyje kaip esminiai sutarties pažeidimai, dėl kurių prašoma nutraukti sutartį, nurodomi ieškovo veiksmai pradėjus CK 6.204 straipsnyje nurodytas procedūras. Tam tikri faktinio pobūdžio ieškovo veiksmai (veiklos, kuriai buvo išnuomos patalpos, nebevykdymas jose) po kreipimosi į teismą dėl sutarties nutraukimo negali būti prilyginami sutarties nutraukimui de jure. Iki teismo nustatytos nutraukimo datos ieškovui, nors faktiškai ir išsikrausčiusiam iš nuomojamų patalpų, išliko sutartimi prisiimtos pareigos: mokėti nuomos mokesčių [...] ir kt. Šioje nutartyje jau konstatuota, kad egzistavo aplinkybės, sudarančios

¹⁰⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. balandžio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-150/2012“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/372843#pa4>.

¹⁰⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. balandžio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-150/2012“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex.lt.skaitykla.mruni.eu/tp/372843#pa4>.

pagrindą taikyti priemones, nurodytas CK 6.204 straipsnio 3 dalyje. Minėta, kad pats atsakovas nevykdė sutarties šalių bendradarbiavimo pareigos, ignoravo ieškovo siūlymą sumažinti nuomos sutarties kainą bei prašymą leisti subnuomoti patalpas kitam tokia pačia veikla užsiimančiam ūkio subjektui. Sutarties nutraukimo pagrindas, nurodytas CK 6.204 straipsnyje, ir sutarties nutraukimas dėl esminio sutarties pažeidimo yra skirtingi, alternatyvūs nutraukimo pagrindai¹⁰⁶“.

„Esant tokioms aplinkybėms pirmosios instancijos teismas, pripažinęs, kad yra pagrindas sutartį nutraukti CK 6.204 straipsnio pagrindu ir tokį reikalavimą patenkinęs, pagrįstai atmetė atsakovo priešieškiniu reikalavimus nutraukti sutartį dėl esminio sutarties pažeidimo. [...]. Sutarties nutraukimas CK 6.204 straipsnio pagrindu reiškia, kad sutartis nutraukiama ne dėl sutarties šalių padarytų sutarties pažeidimų ar kitokių jų neteisėtų veiksmų. Taigi nutraukus sutartį šiuo pagrindu neatsiranda sąlygos sutartinei atsakomybei taikyti. Pirmosios instancijos teismas pagrįstai atsakovo reikalavimus atlyginti nuostolius (negautas pajamas) atmetė. [...]. Pažymėtina ir tai, kad tokiu kaip nagrinėjamoje byloje atveju priteisus kitai sutarties šaliai negautas pajamas sutarties nutraukimas pagal CK 6.204 straipsnį netektų prasmės, būtų paneigta sutartinių prievolių vykdymo pasunkėjimo naštos padalijimo abiem sutartims šalims idėja. Sutarties nutraukimo pagal CK 6.204 straipsnį neigiami padariniai šalims gali būti paskirstomi, teismui nustatant sutarties nutraukimo sąlygas [...]. Nagrinėjamoje byloje teismas nutraukdamas sutartį tokių sąlygų nenustatė¹⁰⁷“.

Nutraukusi sutartį šalis (priešingai) nereikš tokio reikalavimo patikrinti ar sutartis galėjo būti pakeista, nes ji tikėtina, kad bandys įrodyti, kad sutartį nutraukė teisėtai, kad nutraukimas buvo būtina priemonė, kurios nesiėmus būtų patirti papildomi nuostoliai. Stengsis įrodyti kitos šalies neteisėtus veiksmus, dėl kurių ji turėjo teisę nutraukti sutartį ir prašyti taikyti civilinę atsakomybę, kilusią iš neteisėtų veiksmų atlikimo.

Kreditorius negali reikalauti sutarties įvykdymo natūra ir tuo pačiu metu nutraukti sutartį, tačiau civilinė atsakomybė gali būti taikoma kartu su restitucija, todėl abi šalys gali prašyti restitucijos, tačiau žinoma, nebūtų logiška šaliai prašančiai peržiūrėti ar nebuvo sąlygų keisti sutartį prašyti restitucijos, nes tai parodytų, kad šalis teoriškai siekia sutarties nutraukimo, o ne keitimo padarinių. Visgi, nutraukusiai šaliai visais atvejais prašyti restitucijos yra galima, tačiau reikia visuomet pagalvoti ir apie tai, ar restitucija yra naudinga, įvertinti kas yra perduota ir kas yra gauta, nes galbūt nuostolių atlyginimas bus pakankama priemonė padėčiai ištaisyti.

¹⁰⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. balandžio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-150/2012“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/372843#pa4>.

¹⁰⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. balandžio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-150/2012“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/372843#pa4>.

„Teisė į teismą turi būti įgyvendinama laikantis įstatyme nustatytos tvarkos. Asmuo, kuris kreipiasi į teismą siekdamas civilinių teisių gynybos, inter alia turi nurodyti, kokių materialiuju teisinių padarinių jis siekia, t. y. suformuluoti ieškinio dalyką [...]. Dėl to tais atvejais, kai asmuo kreipiasi į teismą su reikalavimu, kurio patenkinimas nesukelia materialiuju teisinių padarinių, teismas, priklausomai nuo procesinės situacijos, turi arba nustatyti terminą ieškinio trūkumams pašalinti, įpareigodamas asmenį suformuluoti ieškinio dalyką, arba atsisakyti priimti tokį reikalavimą kaip nenagrinėtiną teisme [...], arba nutraukti civilinę bylą tuo pačiu pagrindu [...], jeigu ji jau iškelta. Tokie teismo veiksmai negali būti vertinami kaip suinteresuoto asmens teisės į teisminę gynybą pažeidimas, nes, jo reikalavimą teismui priėmus ir išnagrinėjus, teisė į teisminę gynybą nebūtų įgyvendinta [...]. Nagrinėjamu atveju kasatorius pareiškė reikalavimą pripažinti sutarties nutraukimą neteisėtu, kaip siekiamus reikalavimo patenkinimo padarinius nurodydamas, kad tai ateityje galėtų lemti naują ieškinį atlyginti žalą, tačiau reikalavimo taikyti civilinę atsakomybę nepareiškė¹⁰⁸“.

„Pripažinimas, kad sutartis nutraukta neteisėtai, reikštų vienos iš civilinės atsakomybės sąlygų – neteisėtų veiksmų – konstatavimą, tačiau nesukurtų skolininko civilinės atsakomybės prievolės ir atitinkamos kreditoriaus reikalavimo teisės, nes civilinės atsakomybės taikymui būtinas sąlygų visetas: neteisėti veiksmai, žala, priežastinis ryšys ir kaltė (išskyrus civilinės atsakomybės be kaltės atvejus). Taigi, reikalavimo pripažinti sutarties nutraukimą neteisėtu patenkinimas reikštų prejudicinio fakto kitai civilinei bylai dėl žalos (nuostolių) atlyginimo nustatymą, tai – civiliniai procesiniai, bet ne materialieji padariniai. [...] teisėjų kolegija konstatuoja, kad bylą nagrinėję teismai pagrįstai konstatavo, kad kasatoriaus ieškinys nenagrinėtinas teisme ir civilinę bylą nutraukė; pagrindo panaikinti ar pakeisti skundžiamą apeliacinės instancijos teismo nutartį nėra¹⁰⁹“.

Taigi, sutarties šalys, esančios skirtingose pozicijose naudoja skirtingus pažeistų teisių gynimo būdus, todėl čia susikerta dvejopas interesų pobūdis. Ginčydama vienašališko nutraukimo teisėtumą, šalis gali kartu reikšti prašymą teismui patikrinti ar nebuvo sąlygų sutartį keisti dėl pasikeitusių sutarties vykdymo aplinkybių. Pirmenybė taikoma sutarties pakeitimui. Nutraukus sutartį CK 6.204 straipsnio pagrindu neatsiranda sąlygos sutartinei atsakomybei taikyti. Nutraukusi sutartį šalis nereikš reikalavimo patikrinti ar sutartis galėjo būti pakeista, nes ji bandys įrodinėti, kad sutartį nutraukė teisėtai ir, kad nutraukimas buvo būtina priemonė. Kadangi civilinė atsakomybė gali būti taikoma kartu su restitucija, abi šalys gali prašyti restitucijos, tačiau nebūtų

¹⁰⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-453/2013“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/728522#pa4>.

¹⁰⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-453/2013“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/728522#pa4>.

logiška šaliai prašančiai peržiūrėti ar nebuvo sąlygų keisti sutartį prašyti restitucijos, nes tai parodytų, kad šalis teoriškai siekia sutarties nutraukimo, o ne keitimo padarinių. Šalis, prašydama restitucijos turi pagalvoti ir apie tai, ar restitucija yra naudinga, įvertinti kas yra perduota ir kas yra gauta. Taip pat apsvarstyti ar nuostolių atlyginimas bus pakankama priemonė padėčiai ištaisyti. Reikalavimas pripažinti sutarties nutraukimą neteisėtu sukurs tik civilinius procesinius padarinius, tačiau ne materialiuosius, todėl turi būti reikalavimas taikyti civilinę atsakomybę taip pat (kad šios atsakomybės taikymas būtų siekiamas reikalavimo padarinys).

2. SUTARTINĖS ATSAKOMYBĖS SĄLYGOS SUTARTIES NUTRAUKIMO KONTEKSTE

„Sutartinė civilinė atsakomybė galima tik nustatius jos sąlygas: neteisėtus veiksmus, nuostolius, priežastinį ryšį tarp nuostolių ir neteisėtų veiksmų, kaltę [...]. Įstatymo ar sutarties nurodytais atvejais civilinė atsakomybė gali atsirasti ir be kaltės¹¹⁰. „Kai sutartinės prievolės neįvykdo ar netinkamai ją įvykdo įmonė (verslininkas), tai ji atsako visais atvejais, jei neįrodo, kad prievolės neįvykdė ar netinkamai ją įvykdė dėl nenugalimos jėgos, jeigu įstatymai ar sutartis nenumato ko kita¹¹¹“.

„Tai, kad atskirose bylose, reiškiant savarankiškus reikalavimus dėl kurios nors vienos civilinės atsakomybės sąlygos, negalima atskirai įrodinėti ir konstatuoti tik vienos civilinės atsakomybės sąlygos, išaiškinta [...] kasacinio teismo praktikoje. Pavyzdžiui, pasisakydamas dėl reikalavimo, kuriuo ieškovas reikalavo pripažinti sutarties nutraukimą neteisėtu, bet neprašė taikyti civilinės atsakomybės, kasacinis teismas išaiškino, kad pripažinimas, kad sutartis nutraukta neteisėtai, reikštų vienos iš civilinės atsakomybės sąlygų – neteisėtų veiksmų – konstatavimą, tačiau nesukurtų skolininko civilinės atsakomybės prievolės ir atitinkamos kreditoriaus reikalavimo teisės, nes civilinės atsakomybės taikymui būtinas sąlygų visetas: neteisėti veiksmai, žala, priežastinis ryšys ir kaltė (išskyrus civilinės atsakomybės be kaltės atvejus¹¹²)“.

Ši taisyklė, kad kreditorius byloje negali reikšti reikalavimo pripažinti sutarties nutraukimą neteisėtu, kartu nereiškiant reikalavimo taikyti civilinės atsakomybės, yra taikoma išimtinai tik tuomet kuomet šalis siekia, kad kitai šaliai būtų pritaikyta civilinė atsakomybė ir neapima atvejų kuomet šalis ginčija nutraukimą su tikslu išsaugoti sutartį. Vienašališkas nutraukimas yra vienašalis sandoris, kurį, kaip ir bet kokį kitą sandorį, yra galima ginčyti. Todėl šalis, siekianti išsaugoti sutartį gali ir turi reikšti savarankišką reikalavimą pripažinti sutarties nutraukimą neteisėtu, neprašant taikyti civilinės atsakomybės.

¹¹⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-107/2010“, Inforex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-inforex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/153802#pa4>. „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. sausio 21 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-50-370/2021“, Inforex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-inforex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1962959#pa4>. „Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 4 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-388-370/2020“, Inforex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-inforex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1890593#pa4>. „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 16 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-449-241/2018“, Inforex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-inforex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1648897#pa4>.

¹¹¹ „Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 4 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-388-370/2020“, Inforex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-inforex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1890593#pa4>.

¹¹² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-453/2013“, Inforex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-inforex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/728522>. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 31 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-601-912/2023“, Inforex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-inforex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2201112#pa4>.

2.1. Neteisėti veiksmai/kaltė

„Viena iš sutartinės atsakomybės sąlygų yra sutarties šalies veiksmų **neteisėtumas** [...]. Nenustačius neteisėtų veiksmų, nėra pagrindo sutartinei civilinei atsakomybei kilti¹¹³“. „Neteisėtas sutarties nutraukimas yra sutarties nevykdymas, t. y. jos pažeidimas, sudarantis pagrindą taikyti sutartinę civilinę atsakomybę – reikalauti nuostolių atlyginimo¹¹⁴“. „Sutarties neįvykdymu laikomos bet kokios iš sutarties atsiradusios prievolės neįvykdymas, įskaitant netinkamą įvykdymą ir įvykdymo termino praleidimą [...]. Sutarties neįvykdymas nepreziumuojamas, todėl ginčo atveju, reikalaujamas nuostolių atlyginimo, sutarties neįvykdymą, kaip vieną iš civilinės atsakomybės sąlygų (neteisėtus veiksmus), privalo įrodyti ieškovas¹¹⁵“. „[...] bet koks neteisėtas sutarties nutraukimas sukelia teisinius padarinius ir neteisėtai nutraukusi sutartį šalis privalo nukentėjusiai šaliai atlyginti patirtus nuostolius¹¹⁶“. Neteisėti veiksmai sutarties nutraukimo kontekste suprantami kaip neteisėtas sutarties nutraukimas¹¹⁷.

„[...] neteisėtų veiksmų sąvoka apima tiek neteisėtą veikimą, tiek neveikimą. [...]. Kasacinio teismo praktikoje neteisėtumas bendriausia prasme aiškinamas kaip asmens elgesio neatitiktis teisei. Juo laikomas ne tik konkretaus įstatymuose ar sutartyje nustatyto įpareigojimo nevykdymas, bet ir bendro pobūdžio pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai pažeidimas. Civilinės atsakomybės teisiniame santykiyje kiekvieno asmens elgesys vertinamas atitiktis nurodytiems standartams aspektu. [...]. Pagal bendrąją taisyklę asmuo atsako tik už savo paties padarytą žalą ir neatsako už žalą, kurią sukėlė kitų asmenų neteisėti veiksmai, nes netiesioginė civilinė atsakomybė atsiranda tik tada, kai ją nustato įstatymai¹¹⁸“. „[...] teisėjų kolegija taip pat pažymi, kad tiek atsakovo [...] įrodinėtinos jo civilinę atsakomybę šalinančios [...] aplinkybės, tiek ir ieškovo [...]

¹¹³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-94/2012“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/370266#pa4>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-478/2011“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/302783#pa4>.

¹¹⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-208/2013“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 26 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/652780#pa4>. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2018 m. sausio 2 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-2601-262/2018“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 26 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1570116#pa4>.

¹¹⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-107/2010“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/153802#pa4>.

¹¹⁶ „Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. kovo 18 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-169/2013“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 26 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/578892#pa4>.

¹¹⁷ „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. kovo 7 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2A-550-863/2023“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 26 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2148247#pa4>.

¹¹⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-225-687/2017“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1486465#pa4>.

įrodinėtini nuostoliai ir priežastinis ryšys kaip civilinės atsakomybės sąlygos, teisiškai reikšmingos yra tik tada, kai ieškovas įrodo [...] atsakovo neteisėtus veiksmus kaip vieną [...] civilinės atsakomybės sąlygą. Nenustačius sutarties neįvykdymo ieškovo įrodinėjami nuostoliai ir priežastinis ryšys yra tik tariami, objektyviai nesusiję su sutartimi¹¹⁹“.

„**Kaltė**, kaip civilinės atsakomybės sąlyga, gali pasireikšti ne tik tyčia, bet ir neatsargumu, kai asmuo atitinkamomis aplinkybėmis elgiasi nepakankamai apdairiai ir rūpestingai [...]. [...] laikoma, kad asmuo kaltas, jeigu atsižvelgiant į prievolės esmę bei kitas aplinkybes jis nebuvo tiek rūpestingas ir apdairus, kiek atitinkamomis sąlygomis buvo būtina. Ši norma asmens neteisėtus veiksmus, pasireiškusius bendro pobūdžio rūpestingumo pareigos pažeidimu, susieja su jo kalte, t. y. kaltė apima ir neteisėtus veiksmus. Tai reiškia, kad kiekvienu konkrečiu atveju turi būti vertinama, ar asmens elgesys atitiko tvarkingo, rūpestingo, padoraus asmens elgesio standartą, o nustačius tokio elgesio neatitiktį, konstatuojamas asmens kaltas elgesys, kuris kartu reiškia ir veiksmų neteisėtumą, ir kaltės elementą¹²⁰“. „Vien preziumuojamos kaltės nepakanka sutartinės civilinės atsakomybės institutui taikyti. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad kaltė yra subjektyvioji atsakovo veiksmų neteisėtumo sąlygos pusė, todėl tais atvejais, kai atsakovo atsakomybė kyla su kalte, įrodžius atsakovo veiksmų neteisėtumą kaltė yra preziumuojama¹²¹“. Teismai, nagrinėdami bylas nurodo, kad neįrodžius veiksmų neteisėtumo, nėra ir pagrindo pripažinti, kad yra nustatyta kaltė¹²².

Teigtina, kad „Esant nustatytiems atsakovės neteisėtiems veiksams, jos kaltė preziumuojama [...]. Atsakovei neteisėtai nutraukus sutartį, ieškovė patyrė nuostolių – negavo pajamų, t. y. nuomos mokesčio, kurį būtų teisėtai gavusi atsakovei ir toliau tinkamai vykdant sutartį [...], t. y. šiuos nuostolius lėmė būtent atsakovės neteisėtas sutarties nutraukimas (priežastinis ryšys [...])¹²³“.

Teismas, atsižvelgdamas į atsakomybės prigimtį, šalių turtinę padėtį ir jų tarpusavio santykius, gali sumažinti nuostolių atlyginimo dydį, jeigu dėl visiško nuostolių atlyginimo

¹¹⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-107/2010“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/153802#pa4>.

¹²⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-225-687/2017“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1486465#pa4>.

¹²¹ „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. gruodžio 21 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-727-464/2023“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2213665>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-24-378/2022“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2061156#pa4>.

¹²² „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. gruodžio 21 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-727-464/2023“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2213665>.

¹²³ „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. kovo 21 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-1094-577/2022“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 26 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2120356#pa4>.

atsirastų nepriimtinių ir sunkių pasekmių (CK.6.251 str. 2 d.). CK taip pat yra numatyta, kad jeigu prievolė neįvykdyta arba netinkamai įvykdyta dėl abiejų šalių kaltės, skolininko atsakomybė atitinkamai gali būti sumažinta arba jis gali būti visiškai atleistas nuo atsakomybės (CK 6.259 str. 1 d.). Ši taisyklė taikoma ir tais atvejais, kai kreditorius tyčia ar dėl neatsargumo prisidėjo prie prievolės neįvykdymo ar dėl netinkamo jos įvykdymo padarytų nuostolių padidėjimo, taip pat kai kreditorius tyčia arba dėl neatsargumo nesiėmė priemonių nuostoliams sumažinti (CK 6.259 str. 2 d.).

Ne vienoje LAT byloje teismas nusprendžia mažinti priteistinus nuostolius: pavyzdžiui vienoje „[...]“ byloje kilo ginčas dėl nuostolių atlyginimo dėl negautų pajamų, kai buvo nutraukta sutartis dėl netinkamo jos vykdymo. Ieškovė sutartimi įsipareigojo trečiajam asmeniui (Lietuvos kariuomenei) perduoti 30 000 lauko uniformos kostiumų. Siekdama įvykdyti šią sutartį, ieškovė užsakė 20 000 metrų audinio iš atsakovės. Byloje nustatyta, kad šis audinys neatitiko reikiamo kokybės standarto, t. y. uniformos nebuvo tinkamos naudoti pagal paskirtį, todėl Lietuvos kariuomenė nutraukė sutartį su ieškove. Ieškovė šiuo pagrindu pareikalavo negautų pajamų iš atsakovės. Esminis ieškovės sutarties su Lietuvos kariuomene vykdymo trūkumas buvo audinio kokybė, lėmusi negalėjimą naudotis uniformomis pagal paskirtį. Kita vertus, nagrinėjant bylą buvo nustatyta, kad pažeidimai pasireiškė ne tik dėl atsakovės parduoto netinkamos kokybės audinio, bet ir dėl pačios ieškovės vėlavimų laiku vykdyti sutartį. Kasacinis teismas padarė išvadą, kad pati ieškovė savo veiksmais (neveikimu) taip pat iš dalies prisidėjo prie žalos atsiradimo. Teismas nurodė, kad sprendžiant, kokią nuostolių dalį turi atlyginti skolininkas, o kuri tenka pačiam kreditoriui, reikia įvertinti kiekvieno jų veiksmų įtaką žalos atsiradimui ir proporcingai paskirstyti jos atlyginimo pareigą. <...> Atsakovės veiksmai turėjo daug didesnę įtaką sutarties nutraukimui ir nuostolių atsiradimui. Teisėjų kolegijos vertinimu, teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principus bei atsakomybės padalijimo proporcingumo reikalavimą atitiktų atsakovės atsakomybės mažinimas, ieškovei priteisiant 75 proc. nuostolių, jos patirtų dėl sutarties su Lietuvos kariuomene nutraukimo¹²⁴.

„Kitoje byloje kilo ginčas dėl iš distribucijos sutarties neteisėto nutraukimo kilusių nuostolių atlyginimo. Šioje byloje distributorė (ieškovė) kreipėsi į teismą pripažinti tiekėjo (atsakovo) vienašališką sutarties nutraukimą neteisėtu. Distributorė nuostoliais laikė negautas pajamas, brokuotos produkcijos perpakavimo išlaidas, reklamos išlaidas. Ieškovė paaiškino, kad atsakovas sutartį nutraukė nurodydamas, jog ieškovė neįvykdė sutartyje nustatytų pardavimo planų ir pažeidė atsiskaitymo terminus. Tačiau teismai nustatė, kad dėl plano neįvykdymo kaltos

¹²⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. rugsėjo 24 d. Teismų praktikos dėl sutartinės civilinės atsakomybės taikymo apžvalga Nr. AC-49-1. Teismų praktika. 2018, 49, p. 642-686“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1795685>.

abi šalys, nes atsakovas nepatiekė tiek produkcijos, kiek ieškovė jos buvo užsakiusi, taip pat dalis jo patiektos produkcijos buvo netinkamos kokybės. Taip pat konstatuota, jog ieškovės padaryti sutarties vykdymo pažeidimai nebuvo tokie, kuriuos būtų galima pripažinti esminiais ir teikiančiais pagrindą atsakovui nutraukti sutartį vienašališkai, t. y. atsakovas sutartį nutraukė neteisėtai. Teismai nustatė ir individualizavo ieškovės veiksmus, kuriais pasireiškė jos neatsargumas, t. y. sutarties vykdymo laikotarpiu ieškovė buvo neatsargi ir nerūpestinga, pateikdama atsakovui pirkimo užsakymus, taip pat vėluodavo laiku atsiskaityti. Tai turėjo poveikį sutartyje sulygto pardavimo plano nevykdymui. Kasacinis teismas konstatavo, kad pripažinus abiejų šalių kaltę dėl Sutarties netinkamo vykdymo ieškovė (kreditorė), kaip Sutartį taip pat pažeidusi šalis, negali tikėtis visiško nuostolių atlyginimo [...] . Sutartimi nustatydamas pardavimo planus Sutarties galiojimo terminu, šalys nustatė ir rinkodaros biudžetą konkrečia pinigine išraiška 2007 ir 2008 metais. Minėta, pardavimo planai nebuvo įvykdyti, o to priežastis taip pat buvo ir ieškovės veiksmai. Kadangi rinkodaros biudžetas buvo susietas su pardavimo planais, pastarųjų neįvykdžius, negalimas ir visiškas ieškovės patirtų reklamos (rinkodaros) išlaidų atlyginimas. Byloje nustatytų faktinių aplinkybių, kuriomis kasacinis teismas yra saistomas, kontekste kolegija sprendžia, kad yra pagrindas ieškovei iš atsakovo priteistas negautas pajamas ir reklamos (rinkodaros) išlaidas mažinti 20 proc.¹²⁵“.

Taigi, sutartinės atsakomybės kilimui turi būti nustatytos civilinės atsakomybės sąlygos: neteisėti veiksmai, žala, kaltė, priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir žalos (išskyrus atvejus kai atsakomybė kyla be kaltės – verslininko atveju). Neteisėti veiksmai sutarties nutraukimo kontekste suprantami kaip neteisėtas sutarties nutraukimas. Nustačius neteisėtus veiksmus (neteisėtą sutarties nutraukimą) kaltė yra preziumuojama. Teismas gali atleisti skolininką nuo civilinės atsakomybės arba sumažinti nuostolių atlyginimo dydį dėl kreditoriaus kaltės: ne vienoje LAT byloje, kurioje buvo nutraukta sutartis ir buvo prašoma atlyginti nuostolius, teismas nusprendė mažinti priteistinus nuostolius dėl pačio kreditoriaus atliktų veiksmų. Kreditorius byloje negali reikšti reikalavimo pripažinti sutarties nutraukimą neteisėtu, kartu nereiškiant reikalavimo taikyti civilinės atsakomybės. Ši taisyklė yra taikoma išimtinai tik tuomet kuomet šalis siekia, kad kitai šaliai būtų pritaikyta civilinė atsakomybė ir neapima atvejų kuomet šalis ginčija nutraukimą su tikslu išsaugoti sutartį. Vienašališkas nutraukimas yra vienašalis sandoris, kurį, kaip ir bet kokią kitą sandorį, yra galima ginčyti. Todėl šalis, siekianti išsaugoti sutartį gali ir turi reikšti savarankišką reikalavimą pripažinti sutarties nutraukimą neteisėtu, neprašant taikyti civilinės atsakomybės.

¹²⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. rugsėjo 24 d. Teismų praktikos dėl sutartinės civilinės atsakomybės taikymo apžvalga Nr. AC-49-1. Teismų praktika. 2018, 49, p. 642-686“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1795685>.

2.2. Žala

„Vienas iš nuostolių apskaičiavimo būdų – kainų skirtumo metodas, kai nukentėjusi šalis sudaro pakeičiančiąją sutartį su trečiuoju asmeniu. CK 6.258 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad tais atvejais, jeigu šalis nutraukė sutartį dėl to, kad kita šalis ją pažeidė, ir per protingą terminą sudarė nutrauktą sutartį pakeičiančią sutartį, tai ji turi teisę reikalauti iš sutartį pažeidusios šalies kainų skirtumo bei kitų vėliau atsiradusių nuostolių atlyginimo. Tais atvejais, kai pakeičiančiosios sutarties įvykdymas tampa brangesnis, sutarties šalis, dėl kurios kaltės sutartis buvo nutraukta, turi atlyginti sutarties šalį pakeitusios šalies nuostolius. [...]. CK 6.258 straipsnio 5 dalis nustato reikalavimus, keliamus pakeičiančiais sutarčiais, jei ja įrodinėjami kreditoriaus nuostoliai, ir kriterijus, kvalifikuojančius šią sutartį. Pagal šią materialiosios teisės normą, jeigu šalis nutraukė sutartį dėl to, kad kita šalis ją pažeidė, ir per protingą terminą sudarė nutrauktą sutartį pakeičiančią sutartį, tai ji turi teisę reikalauti iš sutartį pažeidusios šalies kainų skirtumo bei kitų vėliau atsiradusių nuostolių atlyginimo¹²⁶“.

„Teisei į nuostolių, atsiradusių dėl pakeičiančios sutarties sudarymo, atlyginimą įgyti, ką tiesiogiai nustato pirmiau nurodyta materialiosios teisės norma, yra būtinos šios sąlygos: 1) pradinė sutartis turi būti nutraukta nukentėjusios šalies; 2) ši sutartis turi būti nutraukta dėl kitos šalies padaryto pažeidimo (neįvykdymo); 3) nukentėjusi šalis turi sudaryti pakeičiančią sutartį su trečiuoju asmeniu; 4) pakeičianti sutartis turi būti sudaryta per protingą terminą. Esant šių sąlygų visetui, nukentėjusi šalis gali reikalauti iš pradinio kontrahento (sutartį pažeidusios šalies) tarp pradinės ir pakeičiančios sutarties esančio kainų skirtumo bei kitų vėliau atsiradusių nuostolių atlyginimo. Pakeičiančioji sutartis neturi privalomai būti identiška nutrauktajai savo sąlygomis, kiek tai susiję su prekių ar paslaugų kiekiu, kreditavimu ar pristatymo tvarka ir kita, svarbiausia, kad pakeičiančioji sutartis ekonominiu požiūriu pakeistų pirmąją¹²⁷“.

„Kasacinis teismas taip pat yra pažymėjęs, kad CK 6.258 straipsnio 5 dalyje nėra *expressis verbis* (tiesiogiai; aiškiais žodžiais) įtvirtinto protingumo kriterijaus, reiškiančio, kad pakeičiančioji sutartis turi būti sudaroma protingomis sąlygomis. Protingumo kriterijų savo praktikoje yra nurodęs kasacinis teismas, akcentuodamas, kad šiuolaikinėje sutarčių teisėje pripažįstama, jog pakeičiančioji sutartis turėtų būti sudaroma protingomis sąlygomis (angl. in a reasonable manner ([...] UNIDROIT [...] principų 7.4.5 straipsnis). Protingos sąlygos elementas kildinimas iš nuostolių mažinimo doktrinos ir daugiausiai priklauso nuo faktinių aplinkybių bei ekonominio sutarties konteksto [...]. Kasacinis teismas taip pat yra nurodęs, kad sutarčių teisės

¹²⁶ „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. birželio 14 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-370-1120/2021“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2002544#pa4>.

¹²⁷ „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. birželio 14 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-370-1120/2021“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2002544#pa4>.

efektyvumui užtikrinti teismai [...] gali pakeičiančiąsias sutartis vertinti ne tik kaip sudarytas per protingą terminą, bet ir protingomis sąlygomis, jei šios palankios nuostoliams sumažinti¹²⁸.

„Teisės doktrinoje taip pat nurodoma, kad įrodyti, jog pakeičiančioji sutartis sudaryta protingomis sąlygomis ir per protingą terminą, tenka šią sutartį sudariusiai nukentėjusiai šaliai. Ši pozicija grindžiama tuo, kad nukentėjusi šalis turi sugebėti pagrįsti tai, jog sudarė pakeičiančiąją sutartį protingai ir siekė sukelti kiek įmanoma mažiau nuostolių pradinę sutartį pažeidusiam kontrahentui. Taip yra užtikrinama, kad nukentėjusi šalis nepiktnaudžiaus teise sudaryti pakeičiančiąją sutartį, kartu nedarydama žalos sutarties neįvykdžiusiam kontrahentui¹²⁹“.

„Pavyzdžiui, vienoje byloje spręstas klausimas dėl kainų skirtumo, kylancio iš pakeičiančiosios sutarties sudarymo, kai pardavėjas nepristatė dalies grūdų kiekio (500 tonų) pirkėjui. Be kita ko, sutartis nustatė sąlygą, kad jeigu pardavėjas nepristato viso ar dalies sutartyje nustatyto grūdų kiekio, pirkėjas per trisdešimt dienų nuo jų pristatymo termino pabaigos turi teisę nupirkti tiek pat analogiškų grūdų iš kitų tiekėjų, kurie gali tokius grūdus pristatyti geriausiomis pirkėjui sąlygomis; jeigu vienos tonos grūdų kaina, už kurią pirkėjas perka grūdus iš kito tiekėjo, yra didesnė negu nustatyta sutartyje, šių kainų skirtumas, padaugintas iš nupirkto grūdų kiekio, sudaro pirkėjo minimalius nuostolius, kuriuos pardavėjas privalo atlyginti per penkias darbo dienas nuo atitinkamo pirkėjo pareikalavimo gavimo. Pardavėjui nutraukus sutartį ir nepateikus 500 tonų grūdų, kurių kaina buvo 670 Lt už toną, pirkėjas sudarė pakeičiančiąją sutartį, kurios kaina buvo 870 Lt už toną. Tačiau sudarant pakeičiančiąją sutartį rinkoje vyravo vidutinė 836 Lt kaina už toną tokių grūdų. Todėl šiuo pagrindu teismas priteisė kainų skirtumą, skaičiuojamą nuo tuometinės rinkos vertės (836 Lt) ir pradinės sutarties (670 Lt)¹³⁰“.

Sutarties nutraukimo ginčijimo reikalingumas. Taip pat kyla klausimas ar pagrindas reikalavimui atlyginti nuostolius gali atsirasti net ir neginčijant pačio sutarties nutraukimo ar visgi visais atvejais tam, kad būtų galima reikalauti nuostolių atlyginimo yra būtina ginčyti sutarties nutraukimą?

„Sutarties nutraukimą ir jo teisinius padarinius reglamentuojančios teisės normos (CK 6.217–6.222 straipsniai) nenustato, kokia forma nesutinkanti su sutarties nutraukimu šalis tokį

¹²⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-377-611/2019“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1785338#pa4>.

¹²⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-377-611/2019“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1785338#pa4>.

¹³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. rugsėjo 24 d. Teismų praktikos dėl sutartinės civilinės atsakomybės taikymo apžvalga Nr. AC-49-1. Teismų praktika. 2018, 49, p. 642-686“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1795685>.

nesutikimą gali pareikšti¹³¹“. „Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, kai viena iš sutarties šalių nutraukia sutartį, o kita siekia ją išsaugoti ir vykdyti, ši turi reikšti savarankišką reikalavimą pripažinti sutarties nutraukimą neteisėtu. Tais atvejais, kai abi šalys nesiekia tęsti sutarties ir ginčas kyla tik dėl sutarties nutraukimo padarinių (restitucijos, nuostolių atlyginimo) taikymo, nėra būtina, kad su ieškovo reikalaujamų padarinių taikymu nesutinkanti šalis reikštų savarankišką reikalavimą dėl sutarties nutraukimo pripažinimo neteisėtu. Bylą nagrinėjantis teismas privalo iš esmės įvertinti šalies argumentus, kuriais ji įrodinėja, kad sutarties nepažeidė, nepriklausomai nuo to, ar tokie argumentai pateikiami atsiliepiamo į ieškinį ar priešieškiniu forma¹³²“.

Taigi, „Vienai iš šalių nutraukus sutartį, o kitai šaliai pageidaujant, kad sutartis būtų toliau vykdoma, t. y. kad šalys nebūtų atleistos nuo sutarties vykdymo [...], aktyvioji turėtų būti ta šalis, kuri siektų toliau vykdyti sutartį, todėl ji turėtų reikšti savarankišką reikalavimą pripažinti sutarties nutraukimą neteisėtu. Tačiau kai sutartį nutraukia viena šalis, o kita šalis su nutraukimu sutinka ir tiesiog siekia išvengti su tuo susijusių ieškovo reikalaujamų teisinių padarinių (restitucijos, nuostolių atlyginimo), ši šalis yra pasyvioji, ir ji gali gintis nuo pareikšto ieškinio, be kita ko, ir atsikirtimų forma, įrodinėdama aplinkybes, kad ji sutarties nepažeidė¹³³“.

Vienoje iš bylų LAT pripažino sutarties nutraukimą neteisėtu, nors toks reikalavimas šalies net nebuvo suformuluotas: „[...] atsakovės vienašalis sutarties nutraukimas dėl force majeure aplinkybių buvo neteisėtas. Konstatavus neteisėtą sutarties nutraukimą, spręstinas klausimas dėl jo padarinių. [...] Nors ieškovė ieškinyje nesuformulavo reikalavimo pripažinti nuomos sutarties nutraukimą neteisėtu, tačiau iš jos dėstytų argumentų matyti, kad ji siekia, jog nuomos sutarties nutraukimas būtų pripažintas neteisėtu. Taigi ieškovė iš esmės prašė, pripažinus sutarties nutraukimą neteisėtu, nuostolių, atsiradusių dėl atsakovės, ieškovės manymu, neteisėto sutarties nutraukimo, atlyginimo (2000 Eur baudos) ir skolos (1905,17 Eur) už naudojimąsi patalpomis [...]. priteisimo. [...] Vienas iš ieškovės reikalavimų yra priteisti 2000 Eur baudą, kuri nustatyta sutarties 8 straipsnio 3 punkte. Ši bauda taikytina tais atvejais, kai nuomininkė neteisėtai prieš terminą nutraukia sutartį. Tokio pobūdžio bauda turinio prasme laikytina netesybomis [...]. Atsižvelgiant į tai, kad sutartyje šalys susitarė dėl 650 Eur (plius PVM) mėnesinio nuomos mokesčio, toks baudos dydis iš esmės prilygsta dviejų su puse mėnesių nuomos kainai. Teisėjų kolegija pripažįsta tokias

¹³¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-414-706/2016“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1344450#pa4>

¹³² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-414-706/2016“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1344450#pa4>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-196-915/2015. Teismų praktika. 2015, 43, p. 104-128“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1025120>.

¹³³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-196-915/2015. Teismų praktika. 2015, 43, p. 104-128“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1025120>.

netesybas pagrįstomis, padengiančiomis tikėtinus minimalius nuostolius, kuriuos ieškovė galėjo patirti dėl atsakovės neteisėto vienašališko sutarties nutraukimo¹³⁴“.

Todėl iš esmės, darytina išvada, kad techniškai galima ir neginčyti sutarties nutraukimo tam, kad atsirastų pagrindas nuostolių atlyginimui (tą patvirtina ir aukščiau minėta LAT byla, kurioje reikalavimas pripažinti sutarties nutraukimą neteisėtą net nebuvo išreikštas, tačiau teismas priteisė šaliai netesybas). Žinoma, jei šalis nori tęsti santykius (siekia sutartį išsaugoti) esant pareikštam nutraukimui, toks reikalavimas pripažinti nutraukimą neteisėtą visgi yra būtinas pareikšti.

Galimas žalos atlyginimas. Atsakant į klausimą, kokiais atvejais nutraukus sutartį galima reikalauti žalos atlyginimo, o kurias ne, pažymėtina, kad esant neteisėtam nutraukimui yra galima reikalauti nuostolių atlyginimo. Tačiau net ir esant teisėtam nutraukimui – nuostoliai išimtiniais atvejais gali būti irgi priteisiami (vienintelis pavyzdys, kuris buvo rastas ir yra jau paminėtas anksčiau – kuomet buvo priteistos negautos pajamos). Todėl darytina išvada, kad reikalauti žalos atlyginimo yra galima tiek teisėto tiek ir neteisėto nutraukimo atveju, jei padaryta žala išties gali būti įrodoma. Svarbu nepamiršti ir taisyklės, kuri numato, kad jei nukentėjusi šalis pati prisidėjo prie nuostolių atsiradimo ar padidėjimo – priteisiami nuostoliai atitinkamai gali būti sumažinami. Jeigu sutartis nutraukta neteisėtai – yra galima reikalauti iš esmės bet kokių nuostolių atlyginimo, kuriuos yra galima įrodyti. Lietuvoje yra įtvirtintas visiškasis nuostolių atlyginimo principas, kuris reiškia, kad padaryti nuostoliai turi būti atlyginti visiškai, išskyrus atvejus, kai įstatymai ar sutartis nustato ribotą atsakomybę (CK.6.251 str. 1 d.). „Tokia žala apima bet kokius patirtus nuostolius ir negautas pajamas, įskaitant ir tas, kurios atsirado siekiant išvengti žalos ar išlaidų¹³⁵“.

Taigi, kainų skirtumo metodas (vienas iš nuostolių apskaičiavimo būdų) galimas kuomet nukentėjęs asmuo nutraukia sutartį dėl kitos šalies pažeidimo ir sudaro per protingą laiką nutrauktą sutartį pakeičiančią sutartį. Tokiu atveju yra galima reikalauti kainų skirtumo tarp nutrauktos ir pakeičiančiosios sutarties bei kitų vėliau atsiradusių nuostolių atlyginimo. Esant neteisėtam sutarties nutraukimui iš esmės yra galima reikalauti bet kokių nuostolių atlyginimo, nes egzistuoja visiškasis nuostolių atlyginimo principas. Pažymėtina, kad reikalauti žalos atlyginimo yra galima tiek teisėto tiek ir neteisėto nutraukimo atveju, jei padaryta žala išties gali būti įrodoma. Techniškai galima ir neginčyti sutarties nutraukimo tam, kad atsirastų pagrindas nuostolių atlyginimui (tą patvirtina ir minėta LAT byla, kurioje reikalavimas pripažinti sutarties nutraukimą neteisėtą net

¹³⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-66-313/2022. Teismų praktika. 2022, 57, p. 69-89“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2070011#pa4>.

¹³⁵ Laura Subačiūtė, „Nuostolių atlyginimas sutartiniuose santykiuose: lyginamieji aspektai“ (magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2011), 17, <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD1963321>.

nebuvo išreikštas, tačiau teismas priteisė šaliai netesybas). Žinoma, jei šalis nori tęsti santykius (siekia sutartį išsaugoti) esant pareikštam nutraukimui, toks reikalavimas pripažinti nutraukimą neteisėtu visgi yra būtinas pareikšti.

2.2.1. Žalos santykis su palūkanomis

Tarp sutarties sąlygų, kurios lieka galioti po sutarties nutraukimo, paminėtos ir pareigą mokėti palūkanas nustatančios sutarties sąlygos, tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad, atsižvelgiant į UNIDROIT principų reglamentavimo sritį, terminas „palūkanos“ UNIDROIT principų kontekste vartojamas kompensuojamosioms palūkanoms, t. y. palūkanoms kaip kompensacijai už prievolės įvykdymo termino praleidimą, apibūdinti. [...]. Analogiškos aptarties UNIDROIT principams taisyklės įtvirtintos ir Europos sutarčių teisės principų (angl. The Principles of European Contract Law, sutrumpintai PECL) 9:305 straipsnyje bei Bendrųjų principų sistemos projekto (angl. Draft Common Frame of Reference [...]) 3:509 straipsnyje¹³⁶.

„Bendra šių taisyklių idėja – sutarties nutraukimas išlaisvina abi sutarties šalis nuo tolesnio sutartinių prievolių vykdymo, o sutarties šalis siejusi sutartinį santykį keičia sutartinės atsakomybės teisinis santykis. Vadovaujantis aptartomis nuostatomis, sutarties nutraukimas ir reikalavimas vykdyti sutartinę prievolę natūra kaip kreditoriaus teisių gynimo būdai negali būti taikomi kartu, kadangi bendro jų taikymo neleidžia sutarties nutraukimo, kaip kreditoriaus teisių gynimo būdo, reiškiančio ne ką kitą, kaip bet kokį tolesnio sutarties vykdymo atsisakymą, teisinė prigimtis. [...]. Palūkanų sąvoka CK neįtvirtinta, todėl palūkanų instituto turinys atskleidžiamas sistemiškai aiškinant šį civilinės teisės institutą reglamentuojančias teisės normas. Lietuvos civilinėje teisėje palūkanos suprantamos dvejopai: kaip mokestis už pinigų skolinimą (mokėjimo (pelno) palūkanos) ir kaip minimalių kreditoriaus nuostolių kompensacija už piniginės prievolės įvykdymo termino praleidimą (kompensuojamosios palūkanos)¹³⁷“.

¹³⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-823/2020. Teismų praktika. 2020, 53, p. 140-172“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www.infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1886751>.

¹³⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-823/2020. Teismų praktika. 2020, 53, p. 140-172“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www.infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1886751>.

„Pagal CK 6.261 straipsnį, įstatyme nustatytas kompensuojamąsias palūkanas turi teisę gauti visi kreditoriai, kuriems piniginės prievolės nebuvo įvykdytos laiku ir kurie su skolininkais sutartyse nenustatė kitokių tokio prievolės nevykdymo padarinių¹³⁸“.

„Kreditoriaus reikalavimas sumokėti kompensuojamąsias palūkanas, kitaip tariant, atlyginti dėl piniginės prievolės įvykdymo termino praleidimo atsiradusius nuostolius, laikytinas reikalavimu skolininkui taikyti civilinę atsakomybę. Kompensuojamosios palūkanos šiuo atveju laikytinos minimaliais kreditoriaus nuostoliais, patirtais dėl laiku negražintos skolos¹³⁹“. „Kai kompensuojamosios palūkanos nustatytos sutartyje, taikomos būtent jos, o ne CK 6.210 straipsnyje reglamentuojamos kompensuojamosios palūkanos. Tokią išvadą patvirtina Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, kurioje pripažįstama, kad pagal teisinį reglamentavimą kompensuojamosios palūkanos ir jų dydis gali būti nustatomi šalių susitarimu, jo nesant – pagal įstatymą¹⁴⁰“.

„Atsižvelgiant į sutampančius netesybų ir kompensuojamųjų palūkanų tikslus, sprendžiant kompensuojamųjų palūkanų ir netesybų santykį jų išieškojimo atveju, vadovaujamosi bendrąja nuostata, jog neteisinga reikalauti priteisti ir palūkanas, ir netesybas, nes tai reikštų dvigubos atsakomybės taikymą skolininkui, o kreditorius nepagrįstai praturtėtų. Kasacinio teismo praktikoje suformuluota taisyklė, kad kai palūkanos atlieka nuostolių kompensavimo funkciją ir tampa skolininko atsakomybės forma, iš skolininko negalima papildomai priteisti netesybų. Nuostoliai, kuriuos jau kompensuoja palūkanos, apima netesybas, t. y. netesybos įskaitomos į nuostolius, šiuo atveju – į kompensuojamųjų palūkanų dydį¹⁴¹“.

¹³⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-823/2020. Teismų praktika. 2020, 53, p. 140-172“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1886751>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-379-969/2017“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1535630>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-400/2011“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/230793>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-509/2010“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/182926>.

¹³⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-823/2020. Teismų praktika. 2020, 53, p. 140-172“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1886751>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-98/2014“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/813483>.

¹⁴⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-823/2020. Teismų praktika. 2020, 53, p. 140-172“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1886751>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-548-248/2016“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1399921>.

¹⁴¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-823/2020. Teismų praktika. 2020, 53, p. 140-172“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1886751>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2018 m. balandžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-147-690/2018“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1596249>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-153-916/2016“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1228926>.

„Kita vertus, atsižvelgiant į tai, kad CK 6.261 straipsnyje įtvirtintos kompensuojamosios palūkanos yra skirtos tik minimaliems kreditoriaus nuostoliams padengti, vadovaujantis visiško nuostolių atlyginimo principu (lot. restitutio in integrum), kreditorius, įrodęs kitus nuostolius, turi teisę ir į jų atlyginimą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad pagal CK 6.261 straipsnį minimalių nuostolių atlyginimo priteisimas neatima kreditoriui teisės išreikalauti ir papildomų nuostolių, jei jis jų patyrė didesnių, atlyginimo. Ši nuostata reiškia, kad kreditoriaus apsauga nuo finansinių įsipareigojimų nevykdymo laiku nėra ribojama tik palūkanomis. Kreditorius, vadovaudamasis bendrosiomis nuostolių atlyginimo taisyklėmis, gali reikalauti atlyginti nuostolius, kurių nepadengia įstatyme ar sutartyje nustatytos kompensuojamosios palūkanos¹⁴²“.

„Atsižvelgiant į aptartą kompensuojamųjų palūkanų prigimtį ir paskirtį darytina išvada, kad šalių sudarytos sutarties sąlygos, nustatančios kompensuojamųjų palūkanų mokėjimą, pagal savo esmę lieka galioti ir po sutarties nutraukimo. Toks aiškinimas visiškai atitinka kompensuojamųjų palūkanų kaip skolininko civilinės atsakomybės formos (minimalių kreditoriaus nuostolių atlyginimo) sampratą ir neprieštaruja CK 6.221 straipsnio nuostatoms, pagal kurias sutartinė civilinė atsakomybė netesybų (ar jų paskirtį atitinkančių kompensuojamųjų palūkanų) mokėjimo forma skolininkui gali būti taikoma kartu su sutarties nutraukimu [...]. Kompensuojamųjų palūkanų mokėjimas neatima iš kreditoriaus teisės reikalauti atlyginti nuostolius, kurių nepadengia sutartyje nustatytos kompensuojamosios palūkanos¹⁴³“.

„Palūkanos, kaip mokestis už pinigų skolinimą, teismų praktikoje dar vadinamos pelno palūkanomis, iš esmės skiriasi nuo kompensuojamųjų palūkanų, mokamų už prievolės įvykdymo termino praleidimą. Pareiga mokėti pelno palūkanas (kitaip tariant, pinigų skolinimo kaina) yra pagrindinė paskolos prievolę apibrėžianti sąlyga [...]. Kasacinio teismo išaiškinta, kad kreditoriaus reikalavimas sumokėti palūkanas už pinigų skolinimą sutarties nustatytu terminu traktuotinas ne kaip reikalavimas atlyginti dėl kreditoriaus pinigų naudojimo patirtus nuostolius, bet kaip reikalavimas įvykdyti prievolę natūra, t. y. sumokėti įstatyme ar šalių sutartyje nustatytą mokestį už naudojamąsi paskolos suma¹⁴⁴“.

¹⁴² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-823/2020. Teismų praktika. 2020, 53, p. 140-172“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1886751>.

¹⁴³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-823/2020. Teismų praktika. 2020, 53, p. 140-172“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1886751>.

¹⁴⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-823/2020. Teismų praktika. 2020, 53, p. 140-172“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1886751>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-209-916/2019“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1738162>.

„Kadangi kreditoriaus reikalavimas sumokėti pelno palūkanas yra reikalavimas įvykdyti prievolę natūra, pelno palūkanoms netaikomos netesybų mažinimą reglamentuojančios teisės normos, taip pat draudimas šias palūkanas priteisti kartu su netesybomis¹⁴⁵“. „[...] ankstesnėje kasacinio teismo praktikoje buvo išaiškinta, jog skolininko pareiga mokėti mokėjimo (pelno) palūkanas išlieka ir paskolos davėjui nutraukus paskolos sutartį, išskyrus atvejus, jei kitaip nustatyta paskolos sutartyje¹⁴⁶“.

Visgi, LAT nusprendė, kad „aptariama kasacinio teismo praktika keistina kaip iš dalies varžanti teismo pareigos vykdyti teisingumą, užtikrinant paskolos teisinių santykių subjektų interesų pusiausvyrą, teisėtus lūkesčius ir neleistinumą piktnaudžiauti teise, įgyvendinimą bei neatitinkanti kasacinio teismo nuosekliai formuojamos praktikos dėl sutarties nutraukimo teisinių pasekmių ir reikalavimo dėl mokėjimo (pelno) palūkanų priteisimo teisinės prigimties aiškinimo. [...] kreditoriaus reikalavimas dėl mokėjimo (pelno) palūkanų priteisimo yra reikalavimas įvykdyti sutartinę prievolę natūra, darytina išvada, jog šis reikalavimas kreditoriaus negali būti reiškiamas po sutarties nutraukimo, kadangi tai neatitinka bendrųjų sutarties nutraukimo teisinių padarinių, įtvirtintų CK 6.221 straipsnyje, pagal kuriuos sutarties nutraukimas atleidžia abi sutarties šalis nuo tolimesnio sutartinių prievolių vykdymo, o šalis iki tol siejęs sutartinis teisinis santykis keičiamas sutartinės atsakomybės teisiniu santykiu. CK 6.221 straipsnio 3 dalis, aiškinama sistemiškai su to paties straipsnio 1 dalimi, nesudaro prielaidų sutarties sąlygomis, pagal prigimtį liekančiomis galioti po sutarties nutraukimo, pripažinti sutarties sąlygas, įtvirtinančias pagrindinių sutartinių prievolių pagal sutartį vykdymą. Kitoks aiškinimas lemtų sutarties nutraukimo esmės neatitinkančią situaciją, kai, nepaisant sutarties nutraukimo, vienai iš sutarties šalių nutraukta sutartis iš esmės lieka galioti visa apimtimi (konkrečiu atveju skolininkui išlieka tiek pareiga grąžinti visą paskolos sumą, tiek pareiga mokėti sutartimi sutartą atlyginimą už naudojamą šia suma iki pat to momento, kai paskolos suma bus grąžinta). Šio aiškinimo nekeičia ir tai, jei šalys bus sutartyje nustačiusios sąlygą, kad pelno palūkanos mokamos iki paskolos grąžinimo, nes tokia sutarties sąlyga, kaip ir kitos, kaip nurodyta pirmiau, nutraukus sutartį, nustoja galioti¹⁴⁷“.

¹⁴⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-823/2020. Teismų praktika. 2020, 53, p. 140-172“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www.infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1886751>.

¹⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-823/2020. Teismų praktika. 2020, 53, p. 140-172“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www.infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1886751>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-275-248/2015“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www.infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1046686>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-509/2010“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www.infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/182926>.

¹⁴⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-823/2020. Teismų praktika. 2020, 53, p. 140-172“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www.infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1886751>.

„Taigi, tais atvejais, kai šalis sieja galiojanti paskolos sutartis ir kreditorius reikalauja sutarties įvykdymo natūra, piniginės prievolės vykdymo pažeidimo atveju mokėjimo (pelno) palūkanos gali būti mokamos kartu su kompensuojamosiomis palūkanomis. Tokia kreditoriaus teisė (reikalauti tiek pelno, tiek kompensuojamųjų palūkanų sumokėjimo) išlieka tol, kol išlieka jo teisė reikalauti prievolės pagal paskolos sutartį įvykdymo natūra, t. y. iki tol, kol šalis sieja paskolos sutartiniai teisiniai santykiai. Tuo tarpu paskolos sutartį nutraukus turi būti vadovaujamosi sutarties nutraukimą ir sutartinę atsakomybę reglamentuojančiomis CK normomis, kurios teisės reikalauti sutartinės prievolės vykdymo natūra kreditoriui nebenustato¹⁴⁸“.

Atsižvelgiant į tai, LAT suformavo konkrečią teisės aiškinimo taisyklę: „nutraukus paskolos (kredito) sutartį prieš terminą, pasibaigia pagrindinių prievolių pagal sutartį vykdymas natūra, todėl mokėjimo (pelno) palūkanos skolininkui pagal šią sutartį negali būti skaičiuojamos; paskolos (kredito) sutartį nutraukus prieš terminą kreditorius įgyja teisę reikalauti taikyti skolininkui civilinę atsakomybę: reikalauti sutartyje ar įstatyme nustatyto dydžio kompensuojamųjų palūkanų iki visiško paskolos sumos grąžinimo, taip pat reikalauti dėl pagal nutrauktą paskolos (kredito) sutartį negautų mokėjimo (pelno) palūkanų, kaip kreditoriaus negautų pajamų, atlyginimo; pagal bendrąsias civilinės atsakomybės taisykles, reikalaujant kompensuojamųjų palūkanų (netesybų) ir negautų pajamų (nuostolių) kreditoriui gali būti priteisiama didesnė iš reikalaujamų sumų¹⁴⁹“.

Taigi, kompensuojamųjų palūkanų mokėjimą nustatančios sąlygos, kurias nustatė pačios šalys, lieka galioti net ir nutraukus sutartį, t.y. tokių palūkanų mokėjimas negali atimti teisės

¹⁴⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-823/2020. Teismų praktika. 2020, 53, p. 140-172“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1886751>.

¹⁴⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-823/2020. Teismų praktika. 2020, 53, p. 140-172“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1886751>. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 31 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-648-798/2023“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2201115#pa4>. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 23 d. sprendimas, priimtas civilinėje byloje Nr. e2A-80-464/2023“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2145225#pa4>. „Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gruodžio 20 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-901-798/2022“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2129537#pa4>. „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gegužės 4 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-311-302/2021“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1992309#pa4>. „Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gruodžio 15 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2-1760-585/2020“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1953461#pa4>. „Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. lapkričio 17 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2-1671-241/2020“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1944849#pa4>. „Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 30 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-446-450/2020“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1899190#pa4>. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2024 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-259-340/2024“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2226436#pa4>. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2024 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-165-340/2024“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2223493#pa4>. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-2705-643/2023“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www.infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2211068#pa4>.

kreditoriui prašyti nuostolių atlyginimo, kurių neapima sutartyje aptartos kompensuojamosios palūkanos. Reikalavimas priteisti mokėjimo (pelno) palūkanas yra reikalavimas dėl sutartinės prievolės įvykdymo natūra, todėl toks reikalavimas negali būti reiškiamas po sutarties nutraukimo, nes tai prieštarautų CK 6.221 straipsniui, kuriame nurodyta, kad sutarties nutraukimas atleidžia abi sutarties šalis nuo tolimesnio sutartinių prievolių vykdymo. Nutraukus paskolos sutartį prieš terminą – mokėjimo (pelno) palūkanos nebėra skaičiuojamos, kreditorius gali prašyti taikyti civilinę atsakomybę (prašyti kompensuojamųjų palūkanų iki visiško paskolos sumos grąžinimo, taip pat reikalauti dėl pagal nutrauktą paskolos (kredito) sutartį negautų mokėjimo (pelno) palūkanų, kaip kreditoriaus negautų pajamų, atlyginimo. Reikalaujant kompensuojamųjų palūkanų (netesybų) ir negautų pajamų (nuostolių) kreditoriui gali būti priteista tik didesnė iš reikalaujamų sumų.

2.2.2. Žalos santykis su netesybomis

„Netesybos ir nuostoliai yra savarankiškos sutartinės civilinės atsakomybės formos, o įstatymas nustato skirtingus netesybų ir nuostolių priteisimo pagrindus, todėl kreditorius, siekdamas, kad jam būtų priteistos ir netesybos, ir jas viršijantys nuostoliai, turi reikšti abu šiuos reikalavimus¹⁵⁰“. „[...] reikalavimo priteisti netesybas pareiškimas savaime nereiškia ir reikalavimo priteisti kitus nuostolius pareiškimo¹⁵¹“.

Kadangi civiline atsakomybe yra siekiama pažeistų kreditoriaus teisių atkūrimo (o ne kreditoriaus praturtėjimo), nuostolių atlyginimo taikymas kartu su netesybomis kelia nuostolių ir netesybų tarpusavio santykių problemą, nes jų taikymas kartu pažeistų atsakomybės principus¹⁵². Kai pareiškiamas reikalavimas dėl nuostolių atlyginimo, netesybos įskaitomos į nuostolius [...]. „Netesybų įskaitymo esmė ta, kad, kreditoriui reikalaujant netesybų ir nuostolių bei pagrindus savo reikalavimą, jam priteisiama didesnioji priklausanti suma, kuri apima mažesniąją. Tais

¹⁵⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 8 d. Netesybas ir palūkanas reglamentuojančių teisės normų taikymo Lietuvoje Aukščiausiojo Teismo praktikoje apžvalga Nr. AC-37-1. 37, p. 424-452“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/499186>.

¹⁵¹ „Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. birželio 23 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-533-157/2015“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1067401#pa4>.

¹⁵² Andrius Lingė, „Ar šalių susitarimas taikyti konkretaus dydžio netesybas turi teisinę galią pagal LR CK, įsigaliojusį 2001-07-01?“, (magistro baigiamasis darbas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2008), 8, <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD1860925>.

atvejais, kai nuostolių suma didesnė nei sutartimi nustatytos netesybos, [...] priteisiamas nuostolių atlyginimas, apimantis įskaitomą netesybų sumą¹⁵³“.

„Kai reikalaujama sutartinių netesybų suma viršija priteistinus nuostolius, teismas priteisiamas sumas nustato tokia tvarka: į priteistiną nuostolių sumą įskaito ją atitinkančią sutartinių netesybų sumą [...]; sprendžia klausimą dėl likusių sutartinių netesybų dydžio mažinimo [...] ir nustato galutinę priteisiamą netesybų sumą. Jei sutartimi sulygtos netesybos viršija kreditoriaus patirtų nuostolių dydį, teismas, vertindamas sutartimi sulygtų netesybų dydį, turi teisę mažinti prašomas priteisti netesybas [...], jei nustatomi šios normos taikymo pagrindai. Teismas turi teisę mažinti pagal sutartį atsiradusias netesybas tik nustatęs, kad netesybos aiškiai per didelės arba prievolė iš dalies įvykdyta¹⁵⁴“.

„Sutarties sąlygos dėl netesybų sutarties nutraukimo atveju galioja tol, kol yra išsprendžiamas šalių civilinės atsakomybės klausimas, tačiau sutartimi nustatytas netesybų dydis nėra keičiamas teismo tvarka taikant CK 6.228 straipsnį. Tai paaiškinama kitokia jų dydžio kontrole. Šalių susitarimu nustatomos netesybos neturi būti pernelyg didelės (neprotingos), nes sutarties dalyviai tarpusavio santykius turi grįsti protingumu, sąžiningumu ir teisingumu, o teismui pavesta kontroliuoti šalių elgesį ir tikrinti netesybų dydį. Tai nėra subjektyvi teismo teisė, taikoma ar netaikoma savo nuožiūra. CK [...] įtvirtinta teismo teisė mažinti netesybas vien dėl to, kad jos pernelyg didelės (neprotingos), ir tai vertinama kaip teismo pareiga kontroliuoti netesybų dydį, neleidžiant lupikavimo. Sąžiningumo ir protingumo principų sutartiniams santykiams taikymas, neleidžiant sutarties šaliai nepelnytai praturtėti dėl neprotingo dydžio netesybų, yra viešasis interesas, kurį teismas turi įgyvendinti ex officio“¹⁵⁵.

Galimybė mažinti netesybas atsiranda ir tuomet kai egzistuoja dalinis prievolės įvykdymas, tą patvirtina ir CK 6.258 str. 3 d. „[...] teismas gali, bet ne privalo sumažinti netesybas, jeigu dalis prievolės yra įvykdyta¹⁵⁶“.

„Kasacinio teismo išaiškinta, kad CK [...] įtvirtintas

¹⁵³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-464-687/2017“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1558248#pa4>. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 9 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-182-933/2023“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2141991#pa4>. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 3 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-54-912/2023“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2141021#pa4>.

¹⁵⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. balandžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-95-313/2020“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1873888#pa4>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-636/2013“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/777498>.

¹⁵⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-413/2006“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/73694#pa4>.

¹⁵⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-12/2009. Teismų praktika. 2009, 31“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/114708#pa4>.

netesybų įskaitymo į nuostolius principas nesudaro teisinio pagrindo sumažinti sutartines netesybas iki įrodytų nuostolių dydžio¹⁵⁷. „[...] teismas netesybas gali sumažinti tik tiek, kad jos netaptų mažesnės už nuostolius, patirtus dėl prievolės neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo, tačiau tai nereiškia, kad sutartinės netesybos turi būti mažinamos iki kreditoriaus įrodytų nuostolių dydžio. Priešingu atveju būtų paneigtas sutarčių laisvės principas¹⁵⁸. „Dėl to šalių susitarimuose [...] numatytos netesybos gali būti didesnės už nuostolius, patirtus dėl prievolės neįvykdymo ar netinkamo vykdymo¹⁵⁹. „CK 6.73 straipsnio 2 dalyje ir 6.258 straipsnio 3 dalyje nustatyta minimali riba, iki kurios teismas gali sumažinti netesybas, nereiškia, jog visais atvejais netesybos turi sutapti su minimaliais nuostoliais ar įrodytais nuostoliais¹⁶⁰.

LAT „[...] yra išaiškinta, kad nustatant, ar netesybos, palyginus su nuostoliais, nėra pernelyg didelės, atsižvelgiama į įvairias aplinkybes, kurių sąrašas nebaigtinis [...]. [...] praktikoje netesybų mažinimo kriterijais pripažįstama tai, kad teismas, spręsdamas dėl netesybų mažinimo, atsižvelgia į šalių sutartinių santykių pobūdį ir sutarties tikslus, tikruosius sutarties šalių ketinimus, sutarties sąlygų tarpusavio ryšį, šalių statusą, t. y. į tai, ar šalys yra vartotojai, taip pat į kreditoriaus patirtų nuostolių dydį, CK 1.5 straipsnyje įtvirtintus teisingumo, sąžiningumo, protingumo principus, sutarties šalių interesų pusiausvyrą, skolininko elgesį, bankų mokamų palūkanų dydį, CK 6.251 straipsnyje, reglamentuojančiame visiško nuostolių atlyginimo principą, nustatytus kriterijus: atsakomybės prigimtį, šalių turtinę padėtį, šalių tarpusavio santykius, taip pat, ar visiškas nuostolių atlyginimas nesukurs nepriimtinių ar sunkių padarinių; netesybų mažinimas gali būti nulemtas siekio įgyvendinti neteisėto praturtėjimo prevenciją arba siekio užtikrinti viešosios tvarkos apsaugą¹⁶¹. „[...] netesybomis laikomi tiek delspinigiai, tiek bauda, mokami už prievolės neįvykdymą ar netinkamą įvykdymą. Dėl to vertinant, ar netesybos nėra per didelės tais atvejais, kai už tos pačios prievolės nevykdymą nustatytos netesybos tiek delspinigių, tiek baudos forma, turi būti atsižvelgiama į bendrą netesybų dydį¹⁶². „Dėl to negalima situacija, kai į nuostolių sumą

¹⁵⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-478/2010“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/181727#pa4>. „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. birželio 30 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-786/2014“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/832648#pa4>. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. gegužės 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-692-653/2022“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2079234>.

¹⁵⁸ „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 23 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-1151/2014“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/871918>.

¹⁵⁹ „Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. gegužės 5 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-312/2009“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/123324#pa4>.

¹⁶⁰ „Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. rugsėjo 29 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-851-370/2015“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1142366#pa4>.

¹⁶¹ „Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. rugsėjo 29 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-851-370/2015“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1142366#pa4>.

¹⁶² „Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. balandžio 18 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-183-178/2017“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1461558#pa4>.

pirmiausia įskaitoma viena netesybų rūšis (bauda), o po to į tą pačią nuostolių sumą- kita netesybų rūšis (delspinigiai) visa apimtimi, nors bendra jų suma viršija nuostolių sumą¹⁶³“.

„Nustatyta, kad pagal Sutarčių 11.3 punktą ieškovės pareiga mokėti baudą kildinama iš Sutartimis prisiimtų įsipareigojimų nevykdymo (už Sutarčių grafikuose numatytų darbų įvykdymo terminų praleidimą). Sutarčių 11.4 punkte ieškovės pareiga mokėti baudą kildinama už Sutarčių nutraukimą 9.2 punkto pagrindu (8.3.1 punktą – nepradėjus darbų vykdyti sutartu laiku ir atsilikus nuo darbų atlikimo grafiko 45 kalendorinėmis dienomis), o atsakovės prašomi priteisti nuostoliai taip pat kildinami iš tos pačios prievolės pažeidimo – sutartį nutraukus ieškovei nepradėjus darbų vykdyti sutartu laiku ir atsilikus nuo darbų atlikimo grafiko 45 kalendorinėmis dienomis. Kadangi ieškovės pareiga atlyginti Sutarčių 11.4 punkte numatytas netesybas ir nuostolius kildinama iš tos pačios prievolės pažeidimo, [...] teismas konstatuoja, kad atsakovei gali būti priteisiama tik didesnė priklausanti suma, kuri apima mažesniąją¹⁶⁴“.

Taigi, jeigu šalis nori priteisti netesybas viršiančių nuostolių atlyginimą, neužtenka suformuluoti prašymo priteisti netesybas, nes tokiu atveju turi būti reikiami 2 reikalavimai: dėl netesybų ir dėl jas viršijančių nuostolių. Įprastai netesybos yra įskaitomos į nuostolius. Visgi, kai netesybos viršija nuostolių suma, teismas priteistinių sumų skaičiavimą nustato tokia tvarka: pirmiausia į priteistiną nuostolių sumą įskaito ją atitinkančią sutartinių netesybų sumą, tada sprendžia klausimą dėl likusių sutartinių netesybų dydžio mažinimo ir galiausiai nustato galutinę priteisiamą netesybų sumą. Teismas turi teisę mažinti netesybas jeigu prievolė yra iš dalies įvykdyta arba tada kai netesybos yra aiškiai per didelės. Kol išsprendžiami šalių civilinės atsakomybės klausimai tol galioja sutarties sąlygos dėl netesybų (net ir esant nutrauktai sutarčiai). Teismas gali mažinti netesybas tik iki nuostolių dydžio, tačiau tai nereiškia, kad visuomet jos turi sutapti su nuostolių dydžiu. Kai teismas vertina netesybų dydį (lyginant su nuostoliais), atsižvelgiama į daugybę kriterijų, kurie yra suformuluoti LAT praktikoje. Taip pat svarbu tai, kad vertinant netesybų dydį, turi būti žiūrima į bendrą netesybų dydį (tiek delspinigių tiek baudos forma).

2.3. Priežastinis ryšys

„**Priežastinį ryšį**, kaip civilinės atsakomybės sąlygą, reglamentuoja CK 6.247 straipsnis, kuriame nustatyta, kad atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję su veiksmis (veikimu, neveikimu), nulėmusiais skolininko civilinę atsakomybę tokiu būdu, kad nuostoliai pagal jų ir

¹⁶³ „Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. birželio 27 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2-574/2011“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/216769#pa4>.

¹⁶⁴ „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 9 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-182-933/2023“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2141991#pa4>.

civilinės atsakomybės prigimtį gali būti laikomi skolininko veiksmų (veikimo, neveikimo) rezultatu. Toks priežastinio ryšio taikymas atitinka civilinės atsakomybės tikslą kompensuoti padarytus nuostolius, kurių atsiradimas yra susijęs su veikimu ar neveikimu, dėl kurio šie nuostoliai atsirado¹⁶⁵“.

„Priežastinio ryšio nustatymo civilinėje byloje procesą galima išskirti į du etapus. Pirmame etape [...] testu nustatomas faktinis priežastinis ryšys ir sprendžiama, ar žalingi padariniai kyla iš neteisėtų veiksmų, t. y. nustatoma, ar žalingi padariniai būtų atsiradę, jeigu nebūtų buvę neteisėto veiksmo. Kitame etape nustatomas teisinis priežastinis ryšys, kai sprendžiama, ar padariniai teisine prasme nėra pernelyg nutolę nuo neteisėto veiksmo (neveikimo). Nustatant teisinį priežastinį ryšį reikia įvertinti atsakovo, jeigu jis elgtųsi kaip protingas ir apdairus asmuo, galimybę neteisėtų veiksmų atlikimo metu numatyti žalos atsiradimą, neteisėtais veiksmais pažeistos teisės ar teisėto intereso prigimtį ir vertę bei pažeisto teisinio reglamentavimo apsauginį tikslą¹⁶⁶“.

„Verslininko atsakomybės atveju priežastinis ryšys turi tam tikrą specifiką. [...] priežastinis ryšys kaip civilinės atsakomybės sąlyga sutartinės verslininko civilinės atsakomybės atveju turi atitikti nuostolių numatymo kriterijų [...]. Šis kriterijus reiškia, kad nukentėjusi šalis negali tikėtis, jog jai bus kompensuoti net ir tie praradimai, kurių sutartį pažeidusi šalis, būdama protinga ir atidi verslininkė, negalėjo numatyti sutarties sudarymo metu kaip įprastų tokios sutarties pažeidimo padarinių¹⁶⁷“.

„Verslininkas negali būti laikomas atsakingu už tokius kitos sutarties šalies nuostolius, kurie kilo jam tinkamai neįvykdžius prievolės, tačiau nuostolius lėmusių aplinkybių jis protingai negalėjo numatyti sutarties sudarymo metu, šių aplinkybių atsiradimas nepriklausė nuo jo valios ir veiksmų¹⁶⁸“.

¹⁶⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-302-823/2023“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2206461#pa4>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-174-695/2020“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1890964>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-320-916/2019“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1774680>.

¹⁶⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-302-823/2023“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2206461#pa4>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-193-469/2019“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1730012>.

¹⁶⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-302-823/2023“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2206461#pa4>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-364/2014“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/832522>.

¹⁶⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-302-823/2023“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2206461#pa4>.

„Kasacinio teismo praktikoje pažymėta ir tai, kad [...] tais atvejais, kai skolininkas neįvykdo sutartinės prievolės tyčia ar dėl didelio neatsargumo (didelio aplaidumo), jam kyla pareiga atlyginti nukentėjusios šalies patirtus nuostolius, priežastiniu ryšiu susijusius su sutarties pažeidimu, net ir tais atvejais, kai tokio dydžio nuostolių, sudarydamas sutartį, jis negalėjo numatyti kaip sutarties neįvykdymo pasekmės¹⁶⁹“.

Įdomus atvejis kuomet priežastinis ryšys nebuvo nustatytas, kai sutartis buvo nutraukta teismo sprendimu pagal CK 6.204 str.: „Nagrinėjamos bylos ypatumas tas, kad nors teismai pripažino, jog atsakovė neteisėtai nutraukė Sutartį, tačiau faktiškai ieškovė prarado galimybę vykdyti Sutartį ir gauti iš jos pajamas ne dėl atsakovės neteisėto Sutarties nutraukimo, bet dėl Sutarties vykdymo metu pasikeitusių Sutarties vykdymo aplinkybių, nulėmusių Sutarties nutraukimą teismo sprendimu pagal CK 6.204 straipsnio 2 dalies 1 punktą. [...] teisinis faktas, nutraukęs Sutartį, yra [...] teismo sprendimas, kuriam įsiteisėjus baigėsi šalių tarpusavio teisės ar pareigos pagal Sutartį. Vadinasi, atsakovės neteisėti veiksmai, nutraukiant Sutartį, priežastiniu ryšiu nėra susiję su ieškovės negautomis pajamomis, todėl [...] teismui nebuvo pagrindo atsakovės atžvilgiu taikyti sutartinės civilinės atsakomybės ir priteisti iš jos ieškovei Sutartyje numatytą baudą, kuri [...] buvo skirta kompensuoti negautas ieškovės pajamas¹⁷⁰“.

Kitas pavyzdys: „Sutartį UAB „Vilsta“ nutraukė neteisėtai, konstatuotina ir tai, kad UAB „Raseinių statyba“ po Sutarties nutraukimo yra atleista nuo Sutarties vykdymo [...]. Todėl nėra UAB „Raseinių statyba“ kaltės dėl to, jog visi darbai pagal Sutartį nebuvo atlikti. Atitinkamai priežastiniu ryšiu su pasekmėmis (darbų galimu pabrangimu) yra susiję pačios UAB „Vilsta“ veiksmai – Sutarties neteisėtas vienašališkas nutraukimas. Būtent dėl to, kad UAB „Vilsta“ neteisėtai nutraukė Sutartį, UAB „Raseinių statyba“ nebegalėjo pabaigti numatytų Sutartimi darbų, o UAB „Vilsta“ samdė kitus subrangovus, kuriems savo rizika įsipareigojo mokėti jau didesnę, nei Sutartyje buvo sutarta su UAB „Raseinių statyba“, kainą. Nenustačius UAB „Raseinių statyba“ civilinės atsakomybės už darbų pabrangimą sąlygų [...]. netenkinama ir priešiškinio dalis dėl UAB „Vilsta“ nuostolių, kuriuos sudaro UAB „Raseinių statyba“ dėl Sutarties nutraukimo neatliktų darbų pabrangimas, priteisimo¹⁷¹“.

Kitose bylose teismai akcentuoja, kad esant priežastiniam ryšiui – žalos atlyginimas turi būti priteisimas. „[...] atsakovės neteisėtas vienašališkas sutarties nutraukimas tiesiogiai nulėmė

¹⁶⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-302-823/2023“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2206461#pa4>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-52/2013. Teismų praktika. 2013, 39, p. 178-188“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/512864>.

¹⁷⁰ „Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. spalio 10 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-882-790/2022“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2111915#pa4>.

¹⁷¹ „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gruodžio 5 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-1382/2014“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 26 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/939540#pa4>.

tai, kad ieškovė prarado galimybę iš sutarties vykdymo gauti pajamas, todėl atsakovės neteisėti veiksmai yra susiję priežastiniu ryšiu su ieškovei kilusiomis neigiamomis pasekmėmis (žala). Dėl to [...] teismas pagrįstai priteisė iš atsakovės ieškovei žalos atlyginimą¹⁷²“.

Taigi, yra atlyginami tik tie nuostoliai, kurie yra susiję su veiksmais, kurie lėmė skolininko atsakomybę tokiu būdu, kad nuostoliai gali būti laikytini skolininko veiksmų rezultatu. Verslininko atveju priežastinis ryšys turi tam tikrą specifiką – atitiktis nuostolių numatymo kriterijui. Verslininkas gali būti pripažintas atsakingu tik už tuos nuostolius, kuriuos jis protingai galėjo numatyti jau sudarant sutartį ir tokių aplinkybių atsiradimas nepriklausė nuo jo veiksmų ar valios. Kai sutartis nutraukiama teismo sprendimu CK 6.204 str. pagrindu (net ir teismui pripažinus, kad sutartis vienos šalies buvo neteisėtai nutraukta), teismas pripažįsta, kad faktiškai galimybė vykdyti sutartį ir gauti pajamų buvo prarasta ne dėl šalies neteisėto nutraukimo, bet dėl sutarties vykdymo metu pasikeitusių Sutarties vykdymo aplinkybių, nulėmusių Sutarties nutraukimą teismo sprendimu pagal CK 6.204 str. Visgi, kitais atvejais, esant priežastiniam ryšiui tarp neteisėtai nutrauktos sutarties ir kilusios žalos – ši turi būti atlyginta.

¹⁷² „Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. kovo 30 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-510-236/2017“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1452914>.

3. SUTARTINĖS ATSAKOMYBĖS YPATUMAI ATSKIRŲ SUTARČIŲ RŪŠIŲ NUTRAUKIMO ATVEJ AIS

3.1. Preliminarioji sutartis

„Sąžiningumas ikisutartiniuose santykiuose apima keletą svarbių pareigų. Pirma, šalis neturėtų vesti derybų, jeigu ji apskritai neketina sudaryti sutarties. Antra, nors ir nėra šalių pareigos sudaryti sutartį, tačiau sąžiningumas reikalauja, kad toli pažengusios derybos nebūtų nutrauktos be pakankamos priežasties, nes tokiose derybose viena ar kita šalis jau turi visiškai pagrįstą pagrindą tikėtis, jog priešingos šalies ketinimai yra rimti ir sutartis tikrai bus sudaryta. CK 6.163 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad šalis, kuri derybų metu elgiasi nesąžiningai, privalo atlyginti kitai šaliai nuostolius. Taigi derybose šalys gali prisiimti tam tikrų vienašalių ar dvišalių įsipareigojimų, reiškiančių ikisutartinių prievolių, už kurių nevykdymą gali atsirasti ikisutartinė civilinė atsakomybė, atsiradimą¹⁷³“.

„[...] vienas iš esminių preliminariosios sutarties bruožų, skiriančių ją nuo pagrindinės sutarties, yra tas, kad preliminariosios sutarties, nurodytos CK 6.165 straipsnyje, negalima reikalauti įvykdyti natūra. CK 6.165 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad šios sutarties pažeidimo atveju galima reikalauti tik nuostolių atlyginimo¹⁷⁴“.

„Pagal neteisėto veikimo ir žalos santykį skiriama tiesioginė ir netiesioginė žala (nuostoliai). Nekvestionuotina, kad preliminariosios sutarties nevykdymo atveju turi būti atlyginama tiesioginė žala (nuostoliai), t. y. derybų išlaidos (pvz., kelionės išlaidos, advokato honoraras, dokumentų parengimo išlaidos ir pan.), nebent šalys būtų susitarusios kitaip. Netiesioginė žala (nuostoliai) teisės doktrinoje apibrėžiama kaip dėl neteisėtų veiksmų patiriamos išlaidos arba turto sumažėjimas. Turto sumažėjimas ar negautos pajamos yra kreditoriaus numatytos ir realiai tikėtinos gauti sumos, kurių jis negavo dėl neteisėtų skolininko veiksmų, arba dėl tokių veiksmų prarasta nauda. [...]. Tačiau ikisutartiniai santykiai yra specifiški. Minėta, kad pagal CK 6.163 straipsnio 2 dalį šalys yra laisvos derėtis ir neatsako už tai, kad nepasiekiamas susitarimas. Taigi ir baigiamajame ikisutartinių santykių etape – sudarant preliminariąją sutartį – dar nėra visiško tikrumo dėl to, ar bus sudaryta ir vykdoma pagrindinė sutartis, nes tai gali lemti

¹⁷³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų plenarinės sesijos 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimas civilinėje byloje Nr. 3K-P-382/2006. Teismų praktika. 2006, 26“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/67801>.

¹⁷⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų plenarinės sesijos 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimas civilinėje byloje Nr. 3K-P-382/2006. Teismų praktika. 2006, 26“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/67801>.

įvairios aplinkybės. Be to, nustatyti ir juolab įrodyti netiesioginių nuostolių dydį dažnai yra sudėtinga¹⁷⁵“.

„Teisės doktrinoje yra nuomonių, kad ikisutartinių prievolių pažeidimo atveju gali būti atlyginami tik tiesioginiai nuostoliai. Tačiau [...] plenarinė sesija pažymi, kad ir ikisutartinių prievolių pažeidimo atveju galimos tokios faktinės ir teisinės situacijos, kai teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principai reikalautų, kad nukentėjusiai sąžiningai ikisutartinių santykių šaliai būtų kompensuotos ne tik tiesioginėse derybose dėl sutarties sudarymo turėtos išlaidos, tačiau taip pat prarastos konkrečios galimybės piniginė vertė, kurios realumą ši šalis sugebėtų pagrįsti. Sprendžiant dėl nukentėjusios ikisutartinių santykių šalies teisės reikalauti piniginio atlyginimo už prarastą galimybę, esminę reikšmę turėtų šalies, atsisakančios sudaryti pagrindinę sutartį, veiksmai sąžiningumo požiūriu: jei derybas be pakankamo pagrindo nutraukusi šalis savo elgesiu sukūrė kitai šaliai pagrįstą pasitikėjimą ir įsitikinimą, kad sutartis tikrai bus sudaryta, tai ji, kaip nesąžininga šalis, privalėtų atlyginti kitai šaliai nuostolius už pagrįsto pasitikėjimo sugriovimą – ne tik derybų metu turėtas išlaidas, bet ir prarastos galimybės piniginę vertę¹⁷⁶“.

„Prarastos galimybės piniginė vertė galėtų būti nustatoma taikant CK 6.258 straipsnio 5 dalyje nurodytą kainų skirtumo principą. Pažymėtina, kad, taikant kainų skirtumo principą, kiekvienu individualiu atveju reikia įvertinti ir nukentėjusios šalies elgesį. Nustačius, kad ši šalis pati elgėsi nesąžiningai ir savo veiksmais prisidėjo prie nuostolių atsiradimo ar jų padidėjimo, kitos šalies atsakomybė dėl prarastos galimybės piniginės vertės atlyginimo, remiantis CK 6.259 straipsniu, gali būti sumažinta arba ji gali būti visiškai atleista nuo šios nuostolių dalies atlyginimo. Taigi tam tikrais ikisutartinių prievolių pažeidimo atvejais gali būti pagrindas spręsti ne tik dėl tiesioginių išlaidų, bet ir dėl prarastos galimybės piniginės vertės, pagrįstos realiomis, įrodytomis, neišvengiamomis, o ne tikėtinomis (hipotetinėmis) pajamomis ar išlaidomis, priteisimo nukentėjusiai sąžiningai preliminarinės sutarties šaliai. Be to, kai nesąžininga ikisutartinių santykių šalis iš savo neteisėto elgesio gauna naudos, sąžininga šių santykių šalis galėtų reikalauti pripažinti šią naudą jos nuostoliais, nes faktiškai nesąžiningos šalies gauta nauda ir yra sąžiningos šalies patirti nuostoliai¹⁷⁷“.

„Atsiradus tarp šalių pagrįstam tarpusavio pasitikėjimui, kuris iš esmės yra artimas tam lūkesčio interesui, kurį šalys įgyja sudariusios pagrindinę sutartį, o nesąžiningai šaliai sužlugdžius

¹⁷⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų plenarinės sesijos 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimas civilinėje byloje Nr. 3K-P-382/2006. Teismų praktika. 2006, 26“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/67801>.

¹⁷⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų plenarinės sesijos 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimas civilinėje byloje Nr. 3K-P-382/2006. Teismų praktika. 2006, 26“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/67801>.

¹⁷⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų plenarinės sesijos 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimas civilinėje byloje Nr. 3K-P-382/2006. Teismų praktika. 2006, 26“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/67801>.

ši pagrįstą tarpusavio pasitikėjimą, taikant nesąžiningos šalies ikisutartinę civilinę atsakomybę galimas ir pagrindinės sutarties tinkamo įvykdymo lūkesčio intereso gynimas¹⁷⁸“.

„CK 6.249 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad jeigu atsakingas asmuo iš savo neteisėtų veiksmų gavo naudos, tai gauta nauda kreditoriaus reikalavimu gali būti pripažinta nuostoliais. Ši nuostata turinio prasme įtvirtina lyginamojoje sutarčių teisėje žinomus vadinamuosius restitucinius nuostolius. Tai yra taikant civilinę atsakomybę priteisiami atlyginti nuostoliai, kurie apskaičiuojami pagal šalies gautą naudą. Restituciniais jie vadinami todėl, kad juos priteisiant neteisėtai nesąžiningos šalies gauta nauda perduodama nukentėjusiai šaliai. Ši restitucinių nuostolių taisyklė pripažįstama kaip galimas nuostolių apskaičiavimo metodas ir ikisutartinės atsakomybės taikymo atveju. [...] restitucinių nuostolių taisyklė tam tikrais atvejais gali būti taikoma kaip lūkesčio intereso pažeidimu sukeltamų nuostolių apskaičiavimo metodas. Tik tokiu atveju priteisinti nuostoliai neturi peržengti kompensacinės sutartinės atsakomybės ginamos ribos¹⁷⁹“. „Galimybė priteisti šių nuostolių atlyginimą yra vienas iš kontroversiškesnių klausimų sutarčių teisės doktrinoje. Dauguma Vakarų teisės tradicijų tokius nuostolius laiko anomalija ir leidžia priteisti jų atlyginimą tik ypatingais išimtiniais atvejais, kai pažeidžiamos aukštesnės teisinės vertybės (pavyzdžiui, privatumo apsauga, valstybės paslaptys, sąžininga konkurencija ir pan.) negu tinkamas sutarties įvykdymas. Taip yra todėl, kad civilinė atsakomybė atlieka kompensacinę funkciją. Jos tikslas nėra bausti skolininką už civilinės teisės pažeidimą. Praktikoje neretai restituciniai nuostoliai peržengia kompensacinių nuostolių ribas, todėl paprastai jų atlyginimas nėra priteisiamas¹⁸⁰“. „[...] restituciniai nuostoliai yra nuostolių apskaičiavimo metodas taikant civilinės atsakomybės institutą, todėl nustatant tikslų ieškovo patirtų nuostolių dydį turi būti nustatoma grynoji nauda atskaičiavus mokesčius ir kitas išlaidas¹⁸¹“.

Vienoje iš LAT bylų ieškovas prašė „ginti nesudarytos pagrindinės sutarties tinkamo įvykdymo lūkesčio interesą jam priteisiant kainų skirtumą tarp jo nesudarytos pagrindinės sutarties kainos (7000 Eur) ir atsakovės sudarytos sutarties su trečiuoju asmeniu kainos (30 000 Eur)¹⁸²“. Teismas nurodė, kad „Sprendžiant dėl nukentėjusios ikisutartinių santykių šalies teisės reikalauti

¹⁷⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-188-1075/2022. Teismų praktika. 2022, 58, p. 107-125“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2105521>.

¹⁷⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-188-1075/2022. Teismų praktika. 2022, 58, p. 107-125“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2105521>.

¹⁸⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-188-1075/2022. Teismų praktika. 2022, 58, p. 107-125“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2105521#pa4>.

¹⁸¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-188-1075/2022. Teismų praktika. 2022, 58, p. 107-125“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2105521#pa4>.

¹⁸² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-188-1075/2022. Teismų praktika. 2022, 58, p. 107-125“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2105521#pa4>.

piniginio atlyginimo už prarastą galimybę, esminę reikšmę turėtų šalies, atsisakančios sudaryti pagrindinę sutartį, veiksmai sąžiningumo požiūriu: jei derybas be pakankamo pagrindo nutraukusi šalis savo elgesiu sukūrė kitai šaliai pagrįstą pasitikėjimą ir įsitikinimą, kad sutartis tikrai bus sudaryta, tai ji, kaip nesąžininga šalis, privalėtų atlyginti kitai šaliai nuostolius už pagrįsto pasitikėjimo sugriovimą.¹⁸³ Taip pat „Kai nesąžininga ikisutartinių santykių šalis iš savo neteisėto elgesio gauna naudos, sąžininga šių santykių šalis galėtų reikalauti pripažinti šią naudą jos nuostoliais¹⁸⁴“. Atsižvelgęs į byloje nustatytas aplinkybes (nesąžiningas atsakovės elgesys, toli pažengę sutartiniai santykiai), LAT nusprendė, kad ieškovas turi teisę į pagrindinės sutarties įvykdymo saugomo lūkesčio intereso gynimą, todėl nurodė, kad ieškovo reikalavimas priteisti kainų skirtumą tarp jo nesudarytos pagrindinės sutarties kainos (7000 Eur) ir atsakovės sudarytos sutarties su trečiuoju asmeniu kainos (30 000 Eur) yra galimas ir pagrįstas¹⁸⁵.

Taigi, preliminariosios sutarties atveju (kuomet nutraukiamos derybos be pakankamo pagrindo) turi būti atlyginama ne tik tiesioginė žala, bet tam tikrais atvejais ir netiesioginė, kuri išreiškiama per prarastą galimybę ir jos piniginę vertę. Vertinant prarastą galimybę, svarbiausią reikšmę turi atsisakančios sudaryti pagrindinę sutartį veiksmai sąžiningumo požiūriu: ar derybas be pakankamo pagrindo nutraukusi šalis savo elgesiu sukūrė kitai šaliai pagrįstą pasitikėjimą ir įsitikinimą, kad sutartis tikrai bus sudaryta. Prarastos galimybės piniginė vertė gali būti nustatoma taikant CK 6.258 str. 5 d. nurodytą kainų skirtumo principą. Be to, kai nesąžininga ikisutartinių santykių šalis iš savo neteisėto elgesio gauna naudos, sąžininga šių santykių šalis galėtų reikalauti pripažinti šią naudą jos nuostoliais. Faktiškai nesąžiningos šalies gauta nauda ir yra sąžiningos šalies patirti nuostoliai (restituciniai nuostoliai). Ši restitucinių nuostolių taisyklė pripažįstama kaip galimas nuostolių apskaičiavimo metodas ir ikisutartinės atsakomybės taikymo atveju. Restitucinių nuostolių taisyklė tam tikrais atvejais gali būti taikoma kaip lūkesčio intereso pažeidimu sukeltamų nuostolių apskaičiavimo metodas. Tik tokiu atveju priteistini nuostoliai neturi peržengti kompensacinės sutartinės atsakomybės ginamos ribos, o nustatant tikslų ieškovo patirtų nuostolių dydį turi būti nustatoma grynoji nauda atskaičiavus mokesčius ir kitas išlaidas.

¹⁸³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-188-1075/2022. Teismų praktika. 2022, 58, p. 107-125“, Inforex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-inforex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2105521#pa4>.

¹⁸⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-188-1075/2022. Teismų praktika. 2022, 58, p. 107-125“, Inforex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-inforex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2105521#pa4>.

¹⁸⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-188-1075/2022. Teismų praktika. 2022, 58, p. 107-125“, Inforex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-inforex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2105521#pa4>.

3.2. Komercinio atstovavimo sutartis

LAT praktikoje yra suformuluoti elementai, kurie yra būdingi komercinio atstovavimo teisiniams santykiams: „1) esminė atstovo funkcija – tarpininkauti arba sudaryti sutartis atstovaujamojo vardu ir sąskaita; 2) atstovo savarankiškumas; 3) pagrindinės veiklos kriterijus; 4) atstovo veiklos nuolatinis pobūdis; 5) atstovo veiklos atlygintinumas. Prekybos agento sutartinė veikla kvalifikuojama kaip komercinis atstovavimas, kai yra nustatyti visi šie elementai¹⁸⁶„. „Komercinio atstovavimo santykiuose nuostolių atlyginimo esmė – žalos, susidariusios nutraukus atstovavimo sutartį su atstovaujamoju, atlyginimas prekybos agentui. Laikoma, kad tokia žala atsiranda, kai agentas dėl sutarties nutraukimo netenka komisinių, kuriuos gautų, jeigu atstovavimo sutartis būtų vykdoma, nors atstovaujamas ir toliau gauna naudos iš agento darbo; kai dėl sutarties nutraukimo agentas negali atgauti lėšų, investuotų vykdant atstovaujamojo nurodymus¹⁸⁷„.

LAT nurodo, kad „Komercinio atstovavimo sutarties teisiniai santykiai tarp šalių yra pagrįsti tarpusavio pasitikėjimu, lojalumu, kooperacija, apsikeitimu komerciškai vertinga ir jautria informacija ir kt. Tokio pobūdžio sutartyse tais atvejais, kai viena iš šalių nebepageidauja tęsti bendradarbiavimo, tolimesnis jų bendras darbas gali tapti labai komplikotas, nes nebelieka esminių bendradarbiavimo prielaidų ir pagrindų. Tokiu atveju teismui nusprendus, kad sutartis turi būti toliau vykdoma, abi sutarties šalys būtų priverstos dirbti su subjektu, kuriuo pasitikėjimas yra prarastas, o pasitikėjimas, kaip jau minėta, yra vienas iš esminių tokių santykių bruožų¹⁸⁸„, todėl pasitikėjimui esant pažeistam „prioritetas įprastai turėtų būti teikiamas nuostolių atlyginimui, bet ne šalių grąžinimui į nutrūkusius sutartinius santykius¹⁸⁹„.

¹⁸⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-195-943/2022“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2121063#pa4>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-5-684/2016. Teismų praktika. 2016, 45, p. 11-34“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1214236>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-270-381/2021“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2034289#pa4>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-115-403/2021“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1989302#pa4>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2018 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-152-313/2018“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1596730#pa4>.

¹⁸⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2018 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-152-313/2018“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1596730#pa4>.

¹⁸⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2018 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-152-313/2018“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1596730#pa4>.

¹⁸⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2018 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-152-313/2018“, Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1596730#pa4>.

CK numato, kad prekybos agentas turi teisę į kompensaciją arba į nuostolių atlyginimą (CK 2.167 str. 1 d. ir 6 d.). Kompensacija taikoma tuomet jeigu šalys nesusitarė, kad pasibaigus sutarčiai, prekybos agentas turi teisę į nuostolių atlyginimą. Jeigu buvo susitarta dėl nuostolių – kompensacija nebus taikoma. Ši kompensacija yra suprantama kaip atstovaujamojo gauta nauda, o ne kaip tam tikra sankcija už pačios sutarties nutraukimą, todėl tokia nauda turi būti pasidalinama ir su prekybos agentu¹⁹⁰. Pabrėžtina, kad kompensacija prekybos agentui turi būti sumokama ne dėl to, kad sutartis buvo atstovaujamojo pažeista, bet todėl, kad buvo prarastos gaunamos pajamos iš komercinio atstovavimo atliekamos veiklos¹⁹¹. Atsižvelgiant į tai, galima teigti, kad norint gauti šią kompensaciją nėra būtina įrodyti civilinės atsakomybės sąlygų¹⁹², nes nuostolių atlyginimas bei kompensacija šio straipsnio (CK 2.167 str.) pagrindu nėra įprastinis žalos atlyginimas¹⁹³. Jeigu atstovaujamasis nutrauktų sutartį nesilaikant jos nutraukimo sąlygų arba atliktų pačios sutarties vykdymo pažeidimą – jis vis tiek turėtų atlyginti žalą papildomai¹⁹⁴.

„Dėl to sprendžiant dėl kompensacijos dydžio atstovujamajam nutrauktus sutartį padarytos realios žalos (nuostolių) dydis nėra reikšmingas“¹⁹⁵. Prekybos agentas, gavęs šią kompensaciją, vis tiek gali prisiteisti papildomus nuostolius pagal bendrąsias civilinės atsakomybės nuostatas, jei išties egzistuoja tokie nuostoliai, kurie kilo būtent iš neteisėtų atstovaujamojo atliktų veiksmų¹⁹⁶. Galimos situacijos kuomet kompensacija padengs tik žalą, kuri buvo patirta dėl prarastų klientų, tačiau visiškai nepadengs realiai patirtos žalos, kilusios dėl atitinkamos komercinio atstovavimo sutarties nutraukimo, todėl ir yra leidžiama naudotis papildomu žalos atlyginimu¹⁹⁷. Reikalaujant nuostolių atlyginimo remiantis bendrosiomis normomis, yra galima reikalauti ir kompensacijos atlyginimo pagal CK 2.167 str. 2 d, t.y. šie du reikalavimai gali būti taikomi kartu¹⁹⁸.

Komercinio atstovavimo santykiuose galima įžvelgti tam tikrą specifiką net ir renkantis pažeistų teisių gynimo būdus. „Pažymėtina, kad tiek pagal CK 2.166 straipsnio nuostatas, tiek pagal CK 2.167 straipsnį žalos atsiradimas yra siejamas su komercinio atstovavimo sutarties nutraukimu. Šiuose straipsniuose yra nustatyti trys alternatyvūs prekybos agento pažeistų teisių

¹⁹⁰ Giedrė Liulytė, „Komercinio atstovavimo sutarties nutraukimo teisiniai padariniai“ (magistro baigiamasis darbas, Vilniaus universitetas, 2016), 36, <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD35559339>.

¹⁹¹ Ibid, 39-40.

¹⁹² Deimantė Morkevičienė, „Ar prekybos agentas turi teisę į kompensaciją (indemnity) pasibaigus atstovavimo teisiniams santykiams tarp atstovaujamojo ir prekybos agento?“ (magistro baigiamasis darbas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2015), 22, <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD8779618>.

¹⁹³ Jurgita Vaičiulionienė, „Reikalavimas pasibaigus sutarčiai mokėti prekybos agentui kompensaciją ar atlyginti nuostolius (LR CK 2.167 str.) ir teisingumo principas“ (magistro baigiamasis darbas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2008), 18, <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD2007384>.

¹⁹⁴ Ibid.

¹⁹⁵ Liulytė, op. cit., 40.

¹⁹⁶ Ibid, 44.

¹⁹⁷ Ibid, 52.

¹⁹⁸ Morkevičienė, op. cit., 23.

gynimo būdai komercinio atstovavimo sutarties nutraukimo atveju: nuostolių atlyginimas pagal CK 2.166 straipsnio 2 dalį ir CK 2.167 straipsnio 6 dalį bei kompensacijos priteisimas pagal CK 2.167 straipsnio 2 dalį¹⁹⁹„.

„Nagrinėjamoje byloje ieškovė pareiškė reikalavimą dėl žalos atlyginimo. Šį reikalavimą grindė argumentais ir prašomą atlyginti žalą kildino iš UAB „Nostrada“ neteisėtų veiksmų, atskleidžiant ieškovės komercinę paslaptį atsakovei UAB „RVT Logistika“ ir atsakovių neteisėtus veiksmus siejo su nesąžiningos konkurencijos veiksmiais kaip civilinės atsakomybės pagrindu, o ne su Komercinio atstovavimo sutarties nutraukimu pagal CK 2.166–2.167 straipsnių nuostatas bei su tuo susijusių aplinkybių neįrodinėjo. Tik apeliaciniame skunde pradėjo kelti klausimą dėl šių nuostatų taikymui reikšmingų faktinių aplinkybių. Taigi, ieškovė pati pasirinko savo, jos vertinimu, pažeistos teisės gynimo būdą ir atitinkamai suformulavo ieškinio reikalavimą (reikalavimus), t. y. prašė: įpareigoti atsakoves nutraukti neteisėtus veiksmus – krovinių vežimo paslaugų ir ekspedijavimo paslaugų teikimą ieškovės klientams; priteisti iš atsakovių solidariai 304 022,74 Eur žalos atlyginimą bei 6 procentų dydžio procesines palūkanas. Pažymėtina, kad reikalavimas atlyginti žalą dėl komercinės paslapties atskleidimo [...] ir reikalavimas taikyti sutartinę civilinę atsakomybę [...] yra du savarankiški teisių gynimo būdai, turintys skirtingas įrodinėtinas aplinkybes, taikymo ir skolininko atsikirtimų specifiką. Ieškovė nenurodė faktinių aplinkybių, reikšmingų CK 2.166, 2.167 straipsnių taikymui, bei jų neįrodinėjo bylos nagrinėjimo metu, ieškovės [...] patikslintas ieškinyje byloje nebuvo priimtas. Dėl to nepagrįstais laikytini ieškovės apeliacinio skundo argumentai, kad nagrinėjamoje byloje pirmosios instancijos teismas pats ex officio žalos atsiradimo pagrindą turėjo sieti su komercinio atstovavimo sutarties nutraukimu ir taikyti CK 2.166–2.167 straipsnių nuostatas. Priešingas aiškinimas reikštų ieškinio faktinio pagrindo pakeitimą²⁰⁰„. Ši byla tik dar kartą patvirtina tinkamo gynybos būdo pasirinkimo ir jo įgyvendinimo svarbą, taip pat įrodo komercinių santykių specifiką.

Taigi, komercinio atstovavimo sutarties teisiniai santykiai yra pagrįsti tarpusavio pasitikėjimu, kuriam esant pažeistam prioritetą turėtų būti teikiamas nuostolių atlyginimas, bet ne šalių gražinimui į nutrūkusius sutartinius santykius. Šiuose santykiuose nuostolių atlyginimo esmė – žalos, susidariusios nutraukus atstovavimo sutartį su atstovaujamoju, atlyginimas prekybos agentui. CK numato, kad prekybos agentas turi teisę į kompensaciją arba į nuostolių atlyginimą. Norint gauti šią kompensaciją nėra būtina įrodyti civilinės atsakomybės sąlygų. Prekybos agentas, gavęs šią kompensaciją, vis tiek gali prisiteisti papildomus nuostolius pagal bendrąsias civilinės atsakomybės nuostatas. Tiek pagal CK 2.166 straipsnio nuostatas, tiek pagal CK 2.167 straipsnį

¹⁹⁹ „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 17 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-692-450/2023“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2197500#pa4>.

²⁰⁰ „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 17 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-692-450/2023“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2197500#pa4>.

žalos atsiradimas yra siejamas su komercinio atstovavimo sutarties nutraukimu. Yra nustatyti trys alternatyvūs prekybos agento pažeistų teisių gynimo būdai komercinio atstovavimo sutarties nutraukimo atveju: nuostolių atlyginimas pagal CK 2.166 straipsnio 2 dalį ir CK 2.167 straipsnio 6 dalį bei kompensacijos priteisimas pagal CK 2.167 straipsnio 2 dalį. Neteisėti veiksmai šių sutarčių atveju turi būti siejami su komercinio atstovavimo sutarties nutraukimu pagal CK 2.166–2.167 straipsnių nuostatomis, nes teismas neturi pats ex officio žalos atsiradimo pagrindą sieti su komercinio atstovavimo sutarties nutraukimu ir taikyti CK 2.166–2.167 straipsnių nuostatas.

3.3. Atlygintinų paslaugų teikimo sutartis

Klientas turi teisę vienašališkai nutraukti sutartį, nepaisydamas to, kad paslaugų teikėjas jau pradėjo ją vykdyti. Šiuo atveju klientas privalo sumokėti paslaugų teikėjui kainos dalį, proporcingą suteiktoms paslaugoms, ir atlyginti kitas protingas išlaidas, kurias paslaugų teikėjas, norėdamas įvykdyti sutartį, padarė iki pranešimo apie sutarties nutraukimą gavimo iš kliento momento (CK 6.721 str. 1 d.). „Šis reguliavimas iš esmės reiškia specifinę kliento teisę, nesant paslaugų teikėjo kaltų veiksnių ar netinkamo sutarties vykdymo (neįvykdymo), vienašališkai nutraukti atlygintinų paslaugų sutartį. Tokia kliento teisė yra besąlyginė, ji negali būti siejama su tam tikrų aplinkybių nustatymu (pvz., paslaugos teikėjo veiksmai, teisinis ar ekonominis kliento pasirinkimo nutraukti sutartį pagrindimas ir pan.) ir nepriklauso nuo to, ar paslaugos gavėjas yra fizinis, ar juridinis asmuo²⁰¹“.

„Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad siekiant sutartį nutraukti šiuo pagrindu klientui nebūtina remtis paslaugų teikėjo kalte šiam netinkamai vykdant sutartį ar jos nevykdant, toks nutraukimas galimas ir nesant paslaugų teikėjo kaltės²⁰²“. „[...] nepriklausomai nuo to, kokiam terminui atlygintinų paslaugų teikimo sutartis sudaryta, ją klientas gali vienašališkai nutraukti ir terminui nepasibaigus. Tokiu atveju klientas tik privalo laikytis sutarties sąlygų (jeigu tokios nustatytos) dėl paslaugų teikėjo įspėjimo apie sutarties nutraukimą termino²⁰³“.

„Ši norma patvirtina kliento interesų prioriteto principą ir vertintina kaip tam tikra sutarčių laisvės principo išraiška paslaugų teikimo teisiniuose santykiuose: paslauga negali būti teikiama per prievartą, prieš asmens valią [...]. Kai klientas naudojasi teise vienašališkai nutraukti

²⁰¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-162-378/2022. Teismų praktika. 2022, 57, p. 245-271“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2089383#pa4>.

²⁰² „Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gruodžio 10 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-660-370/2019“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1786642#pa4>.

²⁰³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-270-381/2021“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2034289#>.

paslaugų sutartį, turi būti užtikrinta jo ir paslaugų teikėjo interesų pusiausvyra, todėl pagal CK 6.721 straipsnio 1 dalį nutraukdamas sutartį klientas turi sumokėti paslaugų teikėjui kainos dalį, proporcingą suteiktoms paslaugoms, ir atlyginti kitas protingas išlaidas, kurias paslaugų teikėjas, norėdamas įvykdyti sutartį, padarė iki pranešimo apie sutarties nutraukimą gavimo iš kliento momento²⁰⁴. „Pagal nustatytą teisinį reglamentavimą paslaugų teikėjas gali reikalauti tik tiesioginių nuostolių atlyginimo ir neturi teisės prašyti atlyginti netiesioginius nuostolius²⁰⁵. „[...] galimybės reikalauti atlyginti negautas pajamas pagal paslaugų teikimo sutartį įstatymas nenumato²⁰⁶.

Vienoje LAT byloje teismas nurodė, kad „[...] kasatoriaus prašomų priteisti netesybų dydis tiesiogiai grindžiamas tik su jo negautomis pajamomis (netiesioginiais nuostoliais), kurias būtų gavęs kasatorius, jeigu atsakovas būtų įvykdęs Sutartį ir Susitarimą juose sulygtomis sąlygomis. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į aptartą CK 6.721 straipsnyje nustatytą teisinį reglamentavimą ir susiklosčiusią teismų praktiką, daro išvadą, kad netesybų dalies, apimančios ieškovo negautas pajamas, priteisimas ieškovui yra negalimas. Priteisdamas netesybų dalį, apimančią ieškovo tiesioginius nuostolius, apeliacinės instancijos teismas teisingai išaiškino ir pritaikė materialinės teisės normas²⁰⁷. „Be to, sprendžiant dėl priteistinių protingų išlaidų, vertintina ir tai, kad šalių sutartis buvo sudaryta prisijungimo būdu pagal paslaugų teikėjo vienašališkai nustatytas sąlygas [...], t. y. paslaugų teikimo sąlygas ir įkainius nustatė paslaugų teikėjas, tai leidžia manyti, kad nustatyti tarifai ir paslaugų teikimo sąlygos yra ekonomiškai pagrįstos. Paslaugų teikėjas yra verslininkas ir veikia savo rizika, jis negali savo veiklos rizikos

²⁰⁴ „Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gruodžio 10 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-660-370/2019“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1786642#pa4>.

²⁰⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-145-684/2016“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1228720#pa4>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-235/2007“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/79043#pa4>. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. spalio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-494“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/54624#pa4>. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. gegužės 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1226-854/2021“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1993018#pa4>. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. rugsejo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1637-661/2016“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1334750#pa4>.

²⁰⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-257/2007“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/79357#pa4>. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. sausio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-348-302/2014“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/800882#pa4>.

²⁰⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-257/2007“, Infoplex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infoplex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/79357#pa4>.

perkelti paslaugų gavėjui, reikalaujantis iš kliento atlyginti už nesuteiktas paslaugas ir sumokėti negautas pajamas, kurias tikėjosi gauti²⁰⁸“.

Visgi, praktikoje pasitaiko atvejų kuomet paslaugų teikėjai bando prisiteisti ir netiesioginius nuostolius, „apeinant“ taisyklę, įtvirtinančią, kad esant nutrauktai sutarčiai iš kliento yra galima reikalauti tik tiesioginių nuostolių atlyginimo²⁰⁹. Tokie atvejai matomi tuomet kai yra suteikiamos įvairios paslaugos su nuolaidomis ir teismai pripažįsta, kad tokios suteiktos nuolaidos gali būti laikomos paslaugų teikėjo tiesioginiais nuostoliais²¹⁰.

Pavyzdžiui, teismas nurodė, kad „[...] ieškovas, sudarydamas su atsakovu Sutartį bei Susitarimą dviejų metų laikotarpiui, ir manydamas, jog atsakovas dvejus metus naudosis jo paslaugomis mažiausiai už 10000 Lt per mėnesį, suteikė atsakovui nuolaidų ryšio paslaugoms bei įrangai įsigyti. Teisėjų kolegijos nuomone, šios suteiktos nuolaidos gali būti laikomos tiesioginiais ieškovo nuostoliais ir atsakovas, vienašališkai prieš terminą nutraukęs sutartį, privalo atlyginti ieškovui nuostolius už suteiktas nuolaidas už tą laikotarpį, kuriuo atsakovas nebesinaudojo ieškovo teikiamomis paslaugomis. [...] ieškovas papildomai suteikė atsakovui paslaugų už 80 988,66 Lt ir įrangos už 53 314 Lt, iš viso atsakovui 24 mėnesiams buvo suteikta nuolaidų už 134 302,66 Lt. Taigi nuolaidų atsakovui buvo suteikta už 5 595,94 Lt per mėnesį. Atsakovas nutraukė sutartį ir ieškovo paslaugomis nesinaudojo 14 mėnesių, todėl ieškovo nuostoliai dėl suteiktų nuolaidų atsakovui ir atsakovo nesinaudojimo paslaugomis 14 mėnesių yra 78 343,16 Lt. Teisėjų kolegija [...] mažina ieškovui priteistų netesybų dydį nuo 140 000 Lt iki 78 343,16 Lt“²¹¹.

Taigi, klientas turi teisę vienašališkai nutraukti atlygintinų paslaugų sutartį nesant paslaugų teikėjo kaltų veiksmų ar netinkamo sutarties vykdymo (neįvykdymo). Nepriklausomai nuo to, kokiam terminui atlygintinų paslaugų teikimo sutartis sudaryta, ją klientas gali vienašališkai nutraukti ir terminui nepasibaigus. Tokia kliento teisė yra besąlyginė ir nepriklauso nuo to, ar paslaugos gavėjas yra fizinis, ar juridinis asmuo. Klientui nutraukus sutartį, paslaugų teikėjas gali reikalauti tik tiesioginių nuostolių atlyginimo ir neturi teisės prašyti atlyginti netiesioginius nuostolius, nes galimybės reikalauti atlyginti negautas pajamas pagal paslaugų teikimo sutartį įstatymas nenumato. Visgi, praktikoje pasitaiko atvejų kuomet paslaugų teikėjai bando prisiteisti ir netiesioginius nuostolius, kai yra suteikiamos įvairios paslaugos su nuolaidomis ir teismai galų gale pripažįsta, kad tokios suteiktos nuolaidos gali būti laikomos paslaugų teikėjo tiesioginiais nuostoliais, kurie yra priteistini.

²⁰⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-235/2007“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/79043#pa4>.

²⁰⁹ Daiva Jankauskienė, „Atlygintinų paslaugų sutarties ypatumai“ (magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2013), 52, <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD1878079>.

²¹⁰ Ibid.

²¹¹ „Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. spalio 31 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-393/2006“, Infollex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-infollex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/67850#pa4>.

IŠVADOS

1. Pagal bendrą, principą nutraukus sutartį, šalys yra atleidžiamos nuo pagrindinių pareigų vykdymo, tačiau tai neeliminuoja nukentėjusio asmens galimybės reikalauti taikyti civilinę atsakomybę. Pažymėtina, kad sutartinė atsakomybė sutarties nutraukimo atveju gina ne tik lūkesčio, bet ir tikrumo interesą, nes kai kuriais atvejais šio intereso gynimas labiau atitinka nukentėjusios šalies poreikius, pavyzdžiui: nukentėjęs asmuo gali prašyti ir tų išlaidų, kurių nebūtų patyręs, jei sutartis nebūtų sudaryta.
2. Lietuvoje, sutarties nutraukimo atveju, sutartinės ir deliktinės atsakomybės pagrindų konkurencija nekyla ir visais atvejais yra taikoma sutartinė atsakomybė. Tuo tarpu užsienio teisės doktrinoje pabrėžiama, kad nutraukus sutartį yra galimas ir deliktinės atsakomybės taikymas.
3. Neteisėto sutarties nutraukimo atveju, nukentėjusioji šalis gali prašyti sutarties įvykdymo natūra, restitucijos taikymo, nuostolių atlyginimo, netesybų ir kompensuojamųjų palūkanų priteisimo.
4. Savarankiškas reikalavimas pripažinti sutarties nutraukimą neteisėtu, kartu nereiškiant reikalavimo atlyginti žalą, yra negalimas. Neteisėtas sutarties nutraukimas leidžia konstatuoti tik neteisėtus veiksmus, tačiau tai yra tik viena iš civilinės atsakomybės sąlygų, todėl jei nutenėjęs asmuo yra suinteresuotas civilinės atsakomybės taikymu (neteisėtai sutartį nutraukusios šalies atžvilgiu), jis iškart tokį reikalavimą ir turi formuoti. Ši taisyklė nėra taikoma tais atvejais, kai sutarties nutraukimas yra ginčijamas siekiant išsaugoti sutartį.
5. Ginčydama vienašalio sutarties nutraukimo teisėtumą, šalis gali kartu reikšti prašymą teismui patikrinti, ar nebuvo sąlygų sutartį keisti dėl pasikeitusių sutarties vykdymo aplinkybių. Sutarties vykdymas natūra ir sutarties nutraukimas negali būti taikomi kartu, nes tai yra du nesuderinami savo tikslais būdai. Civilinė atsakomybė gali būti taikoma kartu su restitucija, t.y. galima prašyti ir restitucijos taikymo ir nuostolių atlyginimo, tačiau restitucija negali apriboti civilinės atsakomybės taikymo sutartį pažeidusiai šaliai.
6. Neteisėtas sutarties nutraukimas reiškia neteisėtus veiksmus, kaip civilinės atsakomybės sąlygą, sutarties nutraukimo kontekste. Nuostolių kontekste kainų skirtumo metodas yra galimas, kuomet nukentėjęs asmuo nutraukia sutartį dėl kitos šalies pažeidimo ir per protingą laiką sudaro nutrauktą sutartį pakeičiančiąją sutartį. Tokiu atveju yra galima reikalauti kainų skirtumo tarp nutrauktos ir pakeičiančiosios sutarties bei kitų vėliau atsiradusių nuostolių atlyginimo.
7. Kompensuojamųjų palūkanų mokėjimą nustatančios sąlygos lieka galioti net ir nutraukus sutartį, o tokių palūkanų mokėjimas negali atimti teisės kreditoriui prašyti nuostolių

atlyginimo, kurių neapima sutartyje aptartos kompensuojamosios palūkanos. Reikalavimas priteisti mokėjimo palūkanas yra reikalavimas dėl sutartinės prievolės įvykdymo natūra, todėl jis negali būti reiškiamas nutraukus sutartį. Nutraukus paskolos sutartį prieš terminą, kreditorius gali prašyti taikyti civilinę atsakomybę (prašyti kompensuojamųjų palūkanų iki visiško paskolos sumos grąžinimo), taip pat reikalauti dėl pagal nutrauktą paskolos sutartį negautų mokėjimo palūkanų, kaip kreditoriaus negautų pajamų, atlyginimo.

8. Kai sutartis nutraukiama teismo sprendimu CK 6.204 str. pagrindu (net ir teismui pripažinus, kad sutartis galėtų būti laikoma kaip nutraukta vienos šalies neteisėtai), teismas pripažįsta, kad faktiškai galimybė vykdyti sutartį ir gauti pajamų yra prarasta ne dėl šalies neteisėto nutraukimo, bet dėl sutarties vykdymo metu pasikeitusių sutarties vykdymo aplinkybių, nulėmusių sutarties nutraukimą teismo sprendimu pagal CK 6.204 str., todėl teismas tokiu atveju negali taikyti sutartinės atsakomybės. Nutraukus sutartį CK 6.204 str. pagrindu neatsiranda sąlygos sutartinei atsakomybei taikyti.
9. Preliminariosios sutarties atveju, kai derybos nutraukiamos be pakankamo pagrindo, turi būti atlyginama ne tik tiesioginė žala, bet ir netiesioginė, kuri išreiškiama per prarastą galimybę ir jos piniginę vertę. Kai nesąžininga ikisutartinių santykių šalis iš savo neteisėto elgesio gauna naudos, sąžininga šių santykių šalis gali reikalauti pripažinti šią naudą jos nuostoliais, nes faktiškai nesąžiningos šalies gauta nauda ir yra sąžiningos šalies patirti nuostoliai.
10. Komercinio atstovavimo teisiniuose santykiuose nuostolių atlyginimo esmė – žalos, susidariusios nutraukus komercinio atstovavimo sutartį su atstovaujamoju, atlyginimas prekybos agentui. Norint reikalauti CK 2.167 str. įtvirtintos kompensacijos nėra būtina įrodyti civilinės atsakomybės sąlygų. Prekybos agentas, gavęs šią kompensaciją, gali prisiteisti papildomus nuostolius pagal bendrąsias civilinės atsakomybės nuostatas.
11. Klientui nutraukus sutartį, paslaugų teikėjas gali reikalauti tik tiesioginių nuostolių atlyginimo ir neturi teisės prašyti atlyginti netiesioginius nuostolius. Visgi, praktikoje yra suteikiamos įvairios paslaugos su nuolaidomis, o teismai dažnai pripažįsta, kad tokios nuolaidos gali būti laikomos paslaugų teikėjo tiesioginiais nuostoliais, kurie yra priteistini.
12. Abu šio darbo ginamieji teiginiai pasitvirtino. Nukentėjęs asmuo gali pareikšti reikalavimą dėl nuostolių, atsiradusių nutraukus sutartį, atlyginimo, atskirai neginčydamas sutarties nutraukimo fakto. Kaip matyti iš teismų praktikos, galima ir neginčyti sutarties nutraukimo tam, kad atsirastų pagrindas nuostolių atlyginimui: pakanka tik formuoti reikalavimą dėl civilinės atsakomybės taikymo. Nutraukus sutartį teisėtai, sutartį nutraukusiajam asmeniui taip pat gali kilti civilinė atsakomybė, nustačius jos taikymo sąlygas. Esant teisėtam nutraukimui yra galima reikalauti negautų pajamų, todėl žalos atlyginimas yra galimas tiek teisėto, tiek ir neteisėto sutarties nutraukimo atvejais.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai:

1. „Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas“ (Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262). TAR. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8A39C83848CB/asr>.
2. „The Civil Code of Georgia“ (Parliament of Georgia, 1997, Nr. 786). Žiūrėta 2024 m. balandžio 7 d., <https://matsne.gov.ge/en/document/view/31702?publication=129>.
3. „The Civil Code of Ukraine“ (Verkhovna Rada of Ukraine, 2003, Nr. 435-IV). Žiūrėta 2024 m. balandžio 7 d., <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15?lang=en#Text>.

Teisės doktrina:

4. Ambrasienė, Dangutė, Solveiga Cirtautienė, Asta Dambrauskaitė, Simona Selelionytė-Drukteinienė, ir Agnė Tikniūtė. Lyginamoji sutarčių teisė: Lietuva Europiniame kontekste. Vilnius: Justitia, 2013.
5. Amkhan, Adnan. „Termination for Breach in Arab Contract Law“. *Arab Law Quarterly* 10, 1 (1995), <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/arablq10&i=27>.
6. Brady, John Edson. „The Making of a Binding Contract“. *Business Law Journal* 3, 1 (1924), <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/buslj3&i=3>.
7. Chen-Wishart, Mindy. „Contractual Remedies: Beyond Enforcing Contractual Duties“. *George Washington Law Review* 85, 6 (2017), <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/gwlr85&i=1709>.
8. Chochrin, Tomas. „Vienašalis sutarties nutraukimas kaip kraštutinė saviginos priemonė“. Daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas, 2019. <https://elaba.lvb.lt/permalink/f/uk6j1c/ELABAETD39046962>.

9. Colaiuta, Virginie ir Frame, Shona. „The Legal Consequences of a Wrongful Termination“. *Construction Law International* 13, 4 (2019), <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/cnstrcnl13&i=285>.
10. Cretu, Georgeta ir Spasici, Camelia. „The Legal Nature of "Pre-Contractual Obligations": Conditions of Validity in the Consumer Contract“. *Jurnalul de Studii Juridice* 15, 3-4 (2020): <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/jstudice15&i=181>.
11. D'Agostino, Elena ir Lisciandra, Maurizio. „Binding and Non-Binding Contracts: A Theoretical Appraisal“. *Review of Law and Economics* 14, 2 (2018), <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/rvleco14&i=228>.
12. French, Christopher C. „The Insurability of Claims for Restitution“. *University of Pennsylvania Journal of Business Law* 18, 3 (2016), <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/upjlel18&i=611>.
13. Frignani, Aldo ir Sonnati, Alessandra. „Italy - Termination of Master Franchise Agreements and the Consequences“. *International Journal of Franchising Law* 6, 4 (2008), <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/intjoflw6&i=85>.
14. Hapes, Raul Alexandru ir Vidican, Roxana Denisa. „Creditor's Rights in Case of Non-Performance of Contractual Obligations. Resolution, Termination and Exception to Non-Enforcement“. *AGORA International Journal of Juridical Sciences* 16, 2 (2022), <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/agoraijjs2022&i=40>.
15. Ishikawa, Tomoko. „Restitution as a Second Chance for Investor-State Relations: Restitution and Monetary Damages as Sequential Options“. *McGill Journal of Dispute Resolution* 3 (2016-2017), <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/mgjdp3&i=140>.
16. Jankauskienė, Daiva. „Atlygintinų paslaugų sutarties ypatumai“. Magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2013. <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD1878079>.
17. Kim, Keechang ir Ogorodnikova, Mariia. „Termination of Contract under the Russian Law and under the Korean Law“. *Asian Business Lawyer* 23 (2019), <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/asbulaw23&i=93>.

18. Kogelenberg, Martijn Van. „Deliberate Breach of Contract and Consequences for Remedies: Exploration of a Neglected Area in the Law of Contract“. *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 21, 1 (2014), <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/maastje21&i=143>.
19. Kwon, Youngjoon. „Understanding Contract Law in Korea“. *Journal of Korean Law* 22, 1 (2023), <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/jkorl22&i=159>.
20. Lingė, Andrius. „Ar šalių susitarimas taikyti konkretaus dydžio netesybas turi teisinę galią pagal LR CK, įsigaliojusį 2001-07-01?“. Magistro baigiamasis darbas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2008). <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD1860925>.
21. Liulytė, Giedrė. „Komerčinio atstovavimo sutarties nutraukimo teisiniai padariniai“. Magistro baigiamasis darbas, Vilniaus universitetas, 2016. <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD35559339>.
22. MacQueen, Hector L. „Remedies for Breach of Contract: The Future Development of Scots Law in Its European and International Context“. *Edinburgh Law Review* 1, 2 (1997), <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/edinlr1&i=208>.
23. Matulevičienė, Asta. „Sutarčių neįvykdymo teisinės pasekmės“. Magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2006. <https://elaba.lvb.lt/permalink/f/uk6j1c/ELABAETD1823458>.
24. Morkevičienė, Deimantė. „Ar prekybos agentas turi teisę į kompensaciją (indemnity) pasibaigus atstovavimo teisiniams santykiams tarp atstovaujamojo ir prekybos agento?“. Magistro baigiamasis darbas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2015. <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD8779618>.
25. Navickaitė, Jūratė. „Restitucija sutartiniuose santykiuose“. Magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2005. <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD2177646>.
26. Philpott, Anthony. „The Roads to Freedom of Contract“. *International In-House Counsel Journal* 15, 60 (2022), <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/iihcj15&i=489>.

27. Povilonytė, Giedrė. „Restitucijos taikymo pagrindai, sąlygos ir ypatumai“. Magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2011. <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD1889920>.
28. Pusztahelyi, Reka. „Abuse of the Right of Unilateral Termination in Contract Law“. *Acta Universitatis Sapientiae: Legal Studies* 7, 1 (2018), <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/ausapls7&i=50>.
29. Qazi, Abdullah. „Liquidated Damage upon Contract Termination“, *Court Uncourt* 7, 1 (2020): 49-52, <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/counco7&i=49>.
30. Robakidze, Grigol. „The Principle of Freedom of Contract, Pre-Contractual Obligations Legal Review English, EU and US Law“. *European Scientific Journal* 13, 4 (2017), <https://doi.org/10.19044/esj.2017.v13n4p62>.
31. Salisbury, Scott. „The Principle of Freedom of Contract: Are the Courts Too Interventionist“. *Manchester Review of Law, Crime and Ethics* 5 (2016), <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/manrvlce5&i=59>.
32. Savu, Elena-Cristina. „The Correlation between Tort Liability and Contractual Liability“. *Conferinta Internationala de Drept, Studii Europene si Relatii Internationale* 2019 (2019), <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/cidstue2019&i=649>.
33. Secula, Mihai-Raul. „Significant Non-Performance of the Contract, Condition of Termination“. *International Conference Education and Creativity for a Knowledge-Based Society* 2021 (2021), <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/icedvtykbs2021&i=40>.
34. Starinskaitė, Gintarė. „Sutarties nutraukimo galimybės pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nuostatas ir šių nuostatų taikymas Lietuvos Aukščiausiojo teismo praktikoje“. Magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2008. <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD2021925>.
35. Subačiūtė, Laura. „Nuostolių atlyginimas sutartiniuose santykiuose: lyginamieji aspektai“. Magistro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio universitetas, 2011. <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD1963321>.

36. Tomescu, Raluca Antoanetta. „Enforceable Contracts and the Consequences of Termination on Them in Romania“. *Juridical Tribune* 6, 1 (2016), <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/juridtrib6&i=179>.
37. Tomescu, Raluca Antoanetta. „Tort Liability. Damages and Penalty Clause“. *Perspectives of Law and Public Administration* 7, 2 (2018), <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/perbularna7&i=254>.
38. Tomescu, Raluca. „Contractual Liability, Rescission and Termination of Contract, Penalties, Interests, Damages, Penal Clause“. *International Conference Education and Creativity for a Knowledge-Based Society* 345, IX (2015), <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/icedvtykbs2015&i=345>.
39. UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts. 2016 ed. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2016/>.
40. Vaičiulionienė, Jurgita. „Reikalavimas pasibaigus sutarčiai mokėti prekybos agentui kompensaciją ar atlyginti nuostolius (LR CK 2.167 str.) ir teisingumo principas“. Magistro baigiamasis darbas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2008. <https://www.lvb.lt/permalink/f/16nmo04/ELABAETD2007384>.
41. Wong, Anna SP. „Duty of Honest Performance: A Tort Dressed in Contract Clothing“. *Canadian Bar Review* 100, 1 (2022), <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/canbarev100&i=95>
42. Zimmermann, Reinhard. „Restitution after Termination for Breach of Contract in German Law“. *Acta Juridica* 1997 (1997), <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/actj1997&i=129>.

Teismų praktika:

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo apžvalgos:

43. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 8 d. Netesybas ir palūkanas reglamentuojančių teisės normų taikymo Lietuvoje Aukščiausiojo Teismo praktikoje apžvalga Nr. AC-37-1. 37, p. 424-452“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/499186>.

44. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. rugsėjo 24 d. Teismų praktikos dėl sutartinės civilinės atsakomybės taikymo apžvalga Nr. AC-49-1. Teismų praktika. 2018, 49, p. 642-686“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitkla.mruni.eu/tp/1795685>.
45. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 1 d. Vartojimo kredito santykių teisinio reglamentavimo ypatumų ir jų taikymo bei aiškinimo teismų praktikoje apžvalga Nr. AC-52-1. Teismų praktika. 2020, 52“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitkla.mruni.eu/tp/1951812>.
46. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 5 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos bylose dėl asmenų pasikeitimo prievolėje apžvalga Nr. AC-54-1. Teismų praktika. 2021, 54, p. 712-749“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitkla.mruni.eu/tp/2016582>.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys:

47. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-327-687/2015“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitkla.mruni.eu/tp/1052926>.
48. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3k-3-177“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitkla.mruni.eu/tp/49085#pa4>.
49. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. spalio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-494“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitkla.mruni.eu/tp/54624#pa4>.
50. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-413/2006“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitkla.mruni.eu/tp/73694#pa4>.
51. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-257/2007“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitkla.mruni.eu/tp/79357#pa4>.

52. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-235/2007“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/79043#pa4>.
53. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-70/2008“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/83895#pa4>.
54. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-12/2009. Teismų praktika. 2009, 31“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/114708#pa4>.
55. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-509/2010“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/182926>.
56. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-107/2010“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/153802#pa4>.
57. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-86/2010“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/155531#pa4>.
58. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-478/2010“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/181727#pa4>.
59. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-478/2011“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/302783#pa4>.
60. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-400/2011“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/230793>.
61. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. rugsėjo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-353/2011“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/225742#pa2>.

62. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-52/2011“. Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/192066#pa4>.
63. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. balandžio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-150/2012“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/372843#pa4>.
64. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-297/2012“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/386663>.
65. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-306/2012“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/386654#pa4>.
66. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-206/2012. Teismų praktika. 2012, 37, p. 101-110“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/376808>.
67. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-94/2012“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/370266#pa4>.
68. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-236/2013“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/663634>.
69. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-691/2013“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/778679#pa4>.
70. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-636/2013“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/777498>.

71. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. kovo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-208/2013“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/652780#pa4>.
72. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-453/2013“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/728522>.
73. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-52/2013. Teismų praktika. 2013, 39, p. 178-188“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/512864>.
74. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-243/2014“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/822481#pa4>.
75. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-364/2014“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/832522>.
76. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-98/2014“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/813483>.
77. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-196-915/2015. Teismų praktika. 2015, 43, p. 104-128“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1025120>.
78. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-275-248/2015“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1046686>.
79. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-548-248/2016“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1399921>.

80. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-145-684/2016“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1228720#pa4>.
81. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-153-916/2016“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1228926>.
82. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-414-706/2016“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1344450#pa4>.
83. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-5-684/2016. Teismų praktika. 2016, 45, p. 11-34“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1214236>.
84. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-225-687/2017“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1486465#pa4>.
85. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-464-687/2017“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1558248#pa4>.
86. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2017 m. lapkričio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-379-969/2017“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1535630>.
87. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2018 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-152-313/2018“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1596730#pa4>.
88. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2018 m. balandžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-147-690/2018“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1596249>.

89. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2018 m. liepos 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-312-1075/2018“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1629385>.
90. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-151-313/2019“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1722061>.
91. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-209-916/2019“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1738162>.
92. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-193-469/2019“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1730012>.
93. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-377-611/2019“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1785338#pa4>.
94. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2019 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-320-916/2019“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1774680>.
95. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. balandžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-95-313/2020“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1873888#pa4>.
96. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-174-695/2020“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1890964>.
97. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-75-823/2020. Teismų praktika. 2020, 53, p. 140-172“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1886751>.

98. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-154-823/2020“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1888163#pa4>.
99. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2020 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-353-823/2020“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1956929#pa4>.
100. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-115-403/2021“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1989302#pa4>.
101. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. gruodžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-303-823/2021. Teismų praktika. 2021, 56, p. 110-126“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2045249>.
102. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-309-378/2021“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2043697#pa4>.
103. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-44-313/2021“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1978976>.
104. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-270-381/2021“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2034289#pa4>.
105. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. spalio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-241-381/2021“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2028848#pa4>.
106. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-162-378/2022. Teismų praktika. 2022, 57, p. 245-271“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2089383#pa4>.

107. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-66-313/2022. Teismų praktika. 2022, 57, p. 69-89“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2070011#pa4>.
108. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-195-943/2022“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2121063#pa4>.
109. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-188-1075/2022. Teismų praktika. 2022, 58, p. 107-125“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2105521>.
110. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. rugsėjo 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-178-611/2022“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2104057#pa4>.
111. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-24-378/2022“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2061156#pa4>.
112. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-39-969/2023“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2160120#pa4>.
113. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-307-701/2023“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2210557#pa4>.
114. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-302-823/2023“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2206461>.
115. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-232-684/2023“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2189866#pa4>.

116. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-253-381/2023“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2194121#pa4>.
117. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-248-381/2023“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2200371#pa4>.
118. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2024 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-54-378/2024“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2217583#pa4>.
119. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų plenarinės sesijos 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimas civilinėje byloje Nr. 3K-P-382/2006. Teismų praktika. 2006, 26“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/67801>.

Lietuvos apeliacinio teismo nutartys:

120. „Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. spalio 31 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-393/2006“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/67850#pa4>.
121. „Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. gruodžio 21 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-577/2007“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/82997#pa4>.
122. „Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. gegužės 5 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-312/2009“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/123324#pa4>.
123. „Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. birželio 27 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2-574/2011“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/216769#pa4>.

124. „Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. kovo 15 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-184/2013“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/578913#pa4>.
125. „Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. kovo 18 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-169/2013“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 26 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/578892#pa4>.
126. „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. birželio 12 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-769/2014“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/830870#pa4>.
127. „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. birželio 30 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-786/2014“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/832648#pa4>.
128. „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gruodžio 5 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-1382/2014“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 26 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/939540#pa4>.
129. „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 23 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-1151/2014“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/871918>.
130. „Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. birželio 23 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-533-157/2015“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1067401#pa4>.
131. „Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. rugsėjo 29 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-851-370/2015“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1142366#pa4>.
132. „Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. balandžio 18 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-183-178/2017“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1461558#pa4>.
133. „Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. kovo 30 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-510-236/2017“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1452914>.

134. „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. balandžio 10 d. sprendimas, priimtas civilinėje byloje Nr. e2A-686-180/2018“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1595347#pa4>.
135. „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. spalio 16 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-449-241/2018“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1648897#pa4>.
136. „Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. gruodžio 10 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-660-370/2019“. Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1786642#pa4>.
137. „Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 30 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-446-450/2020“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1899190#pa4>.
138. „Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 4 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-388-370/2020“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1890593#pa4>.
139. „Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gruodžio 15 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2-1760-585/2020“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1953461#pa4>.
140. „Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. lapkričio 17 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2-1671-241/2020“. Infolex praktika, Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1944849#pa4>.
141. „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. birželio 10 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-286-1120/2021“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2001570#pa4>.
142. „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. birželio 14 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-370-1120/2021“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2002544#pa4>.
143. „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gegužės 4 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-311-302/2021“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-infolex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1992309#pa4>.

144. „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. sausio 21 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-50-370/2021“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1962959#pa4>.
145. „Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. spalio 7 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-449-464/2021“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2028436#pa4>.
146. „Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gruodžio 20 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-901-798/2022“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2129537#pa4>.
147. „Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. liepos 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-844-407/2022“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2097707#pa4>.
148. „Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. spalio 10 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-882-790/2022“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2111915#pa4>.
149. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. gruodžio 21 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-727-464/2023“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2213665>.
150. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 17 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-692-450/2023“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2197500#pa4>.
151. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 31 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-601-912/2023“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2201112#pa4>.
152. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 31 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-648-798/2023“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2201115#pa4>.
153. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 23 d. sprendimas, priimtas civilinėje byloje Nr. e2A-80-464/2023“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2145225#pa4>.

154. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 3 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-54-912/2023“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2141021#pa4>.
155. „Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 9 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-182-933/2023“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2141991#pa4>.
156. „Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. vasario 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. e2A-77-577/2024“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2225999#pa4>.

Lietuvos apygardų teismų nutartys:

157. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. sausio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-348-302/2014“. Infolex praktika, žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/800882#pa4>.
158. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. rugsėjo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1637-661/2016“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1334750#pa4>.
159. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2018 m. sausio 2 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-2601-262/2018“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 26 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1570116#pa4>.
160. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2021 m. gegužės 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1226-854/2021“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d., <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/1993018#pa4>.
161. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. gegužės 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-692-653/2022“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2079234>.
162. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2022 m. kovo 21 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-1094-577/2022“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 26 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2120356#pa4>.

163. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-2705-643/2023“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2211068#pa4>.
164. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2023 m. kovo 7 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2A-550-863/2023“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 26 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2148247#pa4>.
165. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2024 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-165-340/2024“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2223493#pa4>.
166. „Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2024 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-259-340/2024“. Infolex praktika. Žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d. <https://www-folex-lt.skaitykla.mruni.eu/tp/2226436#pa4>.

ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA

Reikšminiai žodžiai: sutartinė atsakomybė, sutarties nutraukimas, komercinis atstovavimas, atlygintinės paslaugos, preliminarioji sutartis

Šio darbo tyrimo tikslas buvo atskleisti sutartinės atsakomybės ypatumus sutarties nutraukimo kontekste. Nustatyta, kad sutartinė atsakomybė gali kilti tiek nutraukus sutartį teisėtai tiek ir neteisėtai. Neteisėto nutraukimo atveju gali kilti sekančios pasekmės: sutarties įvykdymas natūra, restitucija, nuostolių atlyginimas, netesybos, kompensuojamosios palūkanos. Teisėto nutraukimo atveju yra galima prisiteisti negautas pajamas. Kreditorius byloje negali reikšti reikalavimo pripažinti sutarties nutraukimą neteisėtu, kartu nereiškiant reikalavimo taikyti civilinės atsakomybės, nes pripažinus neteisėtą sutarties nutraukimą – tai tik įrodytų neteisėtus veiksmus, tačiau to neužtektų norint taikyti civilinę atsakomybę. Nukentėjęs asmuo gali pareikšti reikalavimą dėl nuostolių, atsiradusių nutraukus sutartį, atlyginimo, atskirai neginčydamas sutarties nutraukimo fakto. Visgi, jei šalis siekia sutartį išsaugoti, esant pareikštam nutraukimui, toks savarankiškas reikalavimas pripažinti nutraukimą neteisėtu yra būtinas pareikšti.

ANOTACIJA ANGLŲ KALBA

Keywords: contractual liability, termination of contract, commercial representation, remunerated services, preliminary agreement

The aim of this study was to highlight the specificities of contractual liability in the context of termination of contract. It was found that contractual liability can arise both: in the event of legal and illegal termination of contract. In the case of wrongful termination, the following consequences may arise: performance in kind, restitution, compensation of damages, liquidated damages, compensatory interest. In the case of legal termination, it is possible to recover lost income. The creditor cannot claim that the termination of the contract is unlawful without also claiming civil liability, since finding that the termination is unlawful would only prove the unlawfulness of the act, but would not be sufficient to impose civil liability. The injured party may bring a claim for damages for the loss suffered as a result of contract's termination without separately contesting the fact of termination. However, if a party seeks to preserve the contract, in the event of termination claim, such independent claim for a declaration that the termination is unlawful is necessary.

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Sutartinės atsakomybės taikymas sutarties nutraukimo atveju

Šio darbo pirmoji dalis yra skirta sutarties nutraukimo sampratai, teisinėms pasekmėms, sutartinės atsakomybės tikslui ir prigimčiai atskleisti bei šios atsakomybės santykiui su kitais pažeistų teisių gynimo būdais nustatyti. Tyrimas parodė, kad sutartinė atsakomybė sutarties nutraukimo atveju gina lūkesčio ir tikrumo interesus. Nutraukus sutartį neteisėtai, gali kilti šios pasekmės: sutarties įvykdymas natūra, restitucija, nuostolių atlyginimas, netesybos, kompensuojamosios palūkanos. Nutraukus teisėtai - nutraukusiam gali kilti civilinė atsakomybė, nustačius taikymo sąlygas (negautų pajamų forma). Restitucija ir civilinė atsakomybė gali būti taikomi kartu sutarties nutraukimo atveju. Ginčydama vienašališko nutraukimo teisėtumą, šalis gali kartu reikšti prašymą patikrinti ar nebuvo sąlygų sutartį keisti dėl pasikeitusių vykdymo aplinkybių. Nutraukus sutartį pagal CK 6.204 str. neatsiranda sąlygos sutartinei atsakomybei taikyti. Lietuvoje sutarties nutraukimo atveju deliktinė atsakomybė nėra taikoma.

Šio darbo antroje dalyje yra aptariamos sutartinės atsakomybės sąlygos sutarties nutraukimo kontekste (įskaitant žalos santykis su palūkanomis/netesybomis). Tyrimas parodė, kad kompensuojamąsias palūkanas įtvirtinančios sąlygos lieka galioti ir nutraukus sutartį, o mokėjimo - ne. Kreditorius byloje negali reikšti reikalavimo pripažinti sutarties nutraukimą neteisėtu, kartu nereiškiant reikalavimo taikyti civilinės atsakomybės (išskyrus kai nutraukimas ginčijamas su tikslu išsaugoti sutartį). Neteisėti veiksmai sutarties nutraukimo kontekste suprantami kaip neteisėtas sutarties nutraukimas. Nustačius šiuos neteisėtus veiksmus, kaltė - preziumuojama. Reikalauti žalos atlyginimo yra galima tiek teisėto tiek ir neteisėto nutraukimo atveju. Techniškai galima ir neginčyti sutarties nutraukimo tam, kad atsirastų pagrindas nuostolių atlyginimui

Šio darbo trečioje dalyje yra analizuojami ypatumai taikant sutartinę atsakomybę nutraukus atskirų rūšių sutartis. Tyrimas parodė, kad preliminariosios sutarties atveju turi būti atlyginama tiesioginė ir netiesioginė žala. Nesąžiningos šalies gauta nauda yra sąžiningos šalies patirti nuostoliai. Komercinio atstovavimo santykiuose, nuostolių atlyginimo esmė – žalos, susidariusios nutraukus atstovavimo sutartį su atstovaujamoju, atlyginimas prekybos agentui. Norint gauti CK 2.167 įtvirtintą kompensaciją nėra būtina įrodyti civilinės atsakomybės sąlygų, nes ją gavus vis tiek yra galima prisiteisti papildomus nuostolius pagal bendrąsias civilinės atsakomybės nuostatas. Klientui nutraukus sutartį, paslaugų teikėjas gali reikalauti tik tiesioginių nuostolių atlyginimo.

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA

Application of Contractual Liability in the Event of Termination of a Contract

The first part of this thesis deals with concept of contract's termination, legal consequences, purpose and nature of contractual liability and relationship of such liability with other remedies. The study showed that contractual liability in the event of termination protects the interests of expectation and certainty. Following consequences may arise due to unlawful termination: performance in kind, restitution, damages, liquidated damages, compensatory interest. In the event of a lawful termination, the terminator may be subject to civil liability if the conditions for termination are met (in the form of loss of revenue). Restitution and civil liability can be applied together in the event of termination. When challenging the legality of unilateral termination, party may at the same time request to review of whether there were any conditions for modifying the contract due to changes in the circumstances of performance. Contract's termination pursuant to Article 6.204 CC does not give rise to contractual liability. In Lithuania, tort liability does not apply in the event of termination of contract.

The second part of this thesis deals with contractual liability's clauses in the context of termination (including the relationship of damages with interest/liquidated damages). The study showed that compensatory interest's clauses remain in force after termination, while payment clauses - not. Creditor cannot claim that contract's termination is unlawful without also claiming civil liability (except where termination is contested with aim to keep the contract). Unlawful acts in the context of termination are understood as unlawful contract's termination. Where such wrongful acts are established, fault is presumed. Damages may be claimed for both lawful and unlawful termination. Technically, it is possible not to challenge contract's termination to be able to claim damages.

The third part of this thesis deals with specific features of the application of contractual liability in the event of termination of individual types of contracts. The study showed that in case of preliminary contract, direct and indirect damages are to be awarded. The benefit received by dishonest party is the loss suffered by the honest party. In commercial agency's relationships, the essence of the indemnity is the compensation to the commercial agent for the damage resulting from termination of the agency contract with the principal. It is not necessary to prove the conditions of civil liability in order to obtain the compensation indicated in Article 2.167 of CC, since it is still possible to claim additional damages under the general provisions on civil liability. In the event of contract's termination by the customer, the service provider can only claim compensation for direct damages.